

1005
2539
23

สัมพันธภาพของพ่อแม่-ลูก กับรูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลของวัยรุ่น

19 S.ศ. 2539

ปริญญานิพนธ์
ของ
ร.ศ.อ.หญิง นวรัตน์ ศรีรัฐเพชร

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกจิตวิทยาพัฒนาการ

พฤษภาคม 2539

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

B. 52761

คณะกรรมการควบคุมและคณะกรรมการสอบได้พิจารณาปรินุญานิพนธ์ฉบับนี้แล้ว
เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร ปรินุญาการศึกษามหาบัณฑิต
วิชาเอกจิตวิทยาพัฒนาการ ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้

คณะกรรมการควบคุม

..... ประธาน
(รองศาสตราจารย์ ดร. ดวงเดือน ศาสตราภักดิ์)
..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ มยุรี กุลแพทย์)

คณะกรรมการสอบ

..... ประธาน
(รองศาสตราจารย์ ดร. ดวงเดือน ศาสตราภักดิ์)
..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ มยุรี กุลแพทย์)
..... กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ วัฒนา ศรีสัตย์วาจา)

บัณฑิตวิทยาลัยอนุมัติให้รับปรินุญานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปรินุญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกจิตวิทยาพัฒนาการ ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ดร. ศิริยุภา พูลสุวรรณ)

วันที่ ๕ เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2539

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความกรุณา ความช่วยเหลืออย่างดียิ่งของ รศ.ดร.ดวงเดือน ศาสตรภัทร ประธานควบคุมปริญญานิพนธ์ และ ผศ. มยุรี กุลแพทย์ กรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ ที่ได้สละเวลาคอยชี้แนะให้คำปรึกษา คำแนะนำ พร้อมทั้งแนวคิด และ ข้อเสนอแนะต่าง ๆ ตลอดจนการแก้ไขข้อบกพร่องจนทำให้ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จสมบูรณ์ด้วยดี ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาของอาจารย์ทั้งสองท่านเป็นอย่างมาก และขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณ คณะกรรมการพิจารณาเค้าโครงละเอียดปริญญานิพนธ์ ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ ปีการศึกษา 2538 ที่กรุณาให้คำแนะนำเพื่อให้ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น และขอกราบขอบพระคุณ ผศ. วัฒนา ศรีสัตย์วาจา ที่กรุณารับเป็นกรรมการสอบด้วยความเต็มใจ

ขอขอบพระคุณ อธิการบดีมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้อำนวยการโรงเรียนสารวิทยา โรงเรียนวัดหนองจอก โรงเรียนสวนอนันต์ โรงเรียนจันทรพูนบำเพ็ญ อาจารย์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องช่วยในการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ และขอขอบคุณนักเรียนและนักศึกษาในกลุ่มตัวอย่าง ที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามเป็นอย่างดี

ขอขอบคุณ พี่ เพื่อน และน้อง ๆ จากโรงพยาบาลตำรวจ และเพื่อนร่วมชั้นปีเดียวกับผู้วิจัยวิชาเอกจิตวิทยาพัฒนาการทุกท่าน ที่ให้กำลังใจ และให้ความช่วยเหลือสนับสนุนแก่ผู้วิจัยตลอดมา และขอขอบคุณ คุณ พนมสิทธิ์ ศรีรัญเพชร ที่ได้ให้คำแนะนำทางด้านคอมพิวเตอร์แก่ผู้วิจัย

ท้ายที่สุดนี้ ผู้วิจัยขอน้อมรำลึกถึงพระคุณของคุณพ่อ คุณแม่ ที่ได้ให้กำลังใจ และสนับสนุนกำลังใจแก่ผู้วิจัยด้วยดีตลอดมา และขอน้อมรำลึกถึงพระคุณของคณาจารย์ทุกท่านที่ประสิทธิ์ประสาทความรู้แก่ผู้วิจัย ทำให้งานวิจัยฉบับนี้ประสบผลสำเร็จสมความมุ่งหมาย

ร.ศ.อ.หญิง นวรัตน์ ศรีรัญเพชร

สารบัญ

บทที่

หน้า

1	บทนำ	1
	ภูมิหลัง	1
	ความมุ่งหมายของการศึกษา	3
	ความสำคัญของการศึกษา	3
	ขอบเขตของการศึกษา	4
	นิยามศัพท์เฉพาะและนิยามศัพท์ปฏิบัติการ	5
2	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	7
	ความหมายของสัมพันธภาพระหว่างบุคคล	8
	ทฤษฎีสัมพันธภาพระหว่างบุคคล	10
	ลักษณะของสัมพันธภาพในครอบครัว	13
	สัมพันธภาพในครอบครัวกับการอบรมเลี้ยงดู	19
	พัฒนาการของสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูก	22
	สัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่กับลูกที่อยู่ในวัยรุ่น	23
	งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูกในวัยรุ่น	26
	ความหมายของความขัดแย้งระหว่างบุคคล	28
	รูปแบบการแก้ปัญหาเมื่อเกิดความขัดแย้งระหว่างบุคคล	29
	ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการแสดงออกของบุคคล	32
	พฤติกรรมการแสดงออกของวัยรุ่น	36
	ความแตกต่างระหว่างเพศกับพฤติกรรมการแสดงออกของวัยรุ่น	37
	ความแตกต่างของอายุกับพฤติกรรมการแสดงออกของวัยรุ่น	39
	แนวโน้มความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพของพ่อแม่-ลูกกับการแสดงออกของวัยรุ่น	39
	สมมติฐานในการศึกษาค้นคว้า	40
3	วิธีดำเนินการวิจัย	42
	ประชากร	42
	กลุ่มตัวอย่าง	42

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	43
วิธีดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล	48
การวิเคราะห์ข้อมูล	48
 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	50
สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	50
การเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล	50
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	50
 5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	63
ความมุ่งหมายของการศึกษา	63
สมมติฐานในการศึกษาค้นคว้า	63
วิธีดำเนินการศึกษา	64
การวิเคราะห์ข้อมูล	65
สรุปผลการศึกษาค้นคว้า	66
อภิปรายผล	68
ข้อเสนอแนะ	75
 บรรณานุกรม	77
 ภาคผนวก	82
 ประวัติย่อของผู้วิจัย	94

บัญชีตาราง

ตาราง

หน้า

1	แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่าง สัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูก กับ รูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลของวัยรุ่น ในวัยรุ่นรวม	51
2	แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่าง สัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูก กับ รูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลของวัยรุ่น ในวัยรุ่นตอนต้น วัยรุ่นตอนกลาง และวัยรุ่นตอนปลาย	52
3	แสดงค่าสถิติพื้นฐานของคะแนนสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูก ในวัยรุ่นตอนต้น วัยรุ่นตอนกลาง และวัยรุ่นตอนปลาย	53
4	เปรียบเทียบความแตกต่างของสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูก ของวัยรุ่นตอนต้น วัยรุ่นตอนกลาง และวัยรุ่นตอนปลาย	54
5	เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูกเป็นรายคู่โดย วิธี Student-Newman-Keuls test	54
6	แสดงค่าสถิติพื้นฐานของคะแนนที่ได้จากแบบสำรวจการแสดงออกของวัยรุ่นจำแนกตาม วัยรุ่นตอนต้น วัยรุ่นตอนกลาง และวัยรุ่นตอนปลาย	55
7	เปรียบเทียบความแตกต่างของรูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคล โดยใช้ การแสดงออกทั้ง 5 รูปแบบของวัยรุ่น ระหว่างวัยรุ่นตอนต้น วัยรุ่นตอนกลาง และ วัยรุ่นตอนปลาย	57
8	เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยรูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่าง บุคคล โดยใช้การแสดงออกแบบหลักหนี และแบบใช้อำนาจบังคับ เป็นรายคู่โดยวิธี Student-Newman-Keuls test	58
9	เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยรูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่าง บุคคล โดยใช้การแสดงออกแบบใช้ความอ่อนโยน แบบประนีประนอม และแบบ หันหน้าเข้าหากัน เป็นรายคู่โดยวิธี Student-Newman-Keuls test	58
10	เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูก ของวัยรุ่น เพศหญิง และวัยรุ่นเพศชาย	60
11	เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยรูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่าง บุคคลของวัยรุ่น ระหว่างวัยรุ่นเพศชายและวัยรุ่นเพศหญิง	61
12	แสดงค่าอำนาจจำแนกรายข้อของแบบสอบถามสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูก	91

13 แสดงค่าอำนาจจำแนกรายข้อของแบบสำรวจการแสดงออกของวัยรุ่น	92
14 แสดงจำนวนกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามสถานศึกษา เพศ และอายุ	93

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ

หน้า

1	อธิบายคำจำกัดความของสัมพันธภาพตามความเข้าใจของบุคคลโดยทั่วไป	8
2	รูปแบบการสะท้อนกลับในสัมพันธภาพ	9
3	วิธีการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่โดยแบ่งเป็น 2 มิติ	20
4	ความเชื่อมั่นระหว่างสมาชิกในครอบครัวกับความสมบูรณ์ในบทบาทของครอบครัว ...	24
5	เปรียบเทียบรูปแบบการแสดงออกตามแนวของแอดเลอร์และทาวน์	31
6	แผนภูมิความสัมพันธ์ของการแสดงออกแบบมิติเดียว	33
7	แผนภูมิแสดงโครงสร้างพฤติกรรมการแสดงออกแบบ 2 มิติ	34
8	รูปแบบการแสดงออกเมื่อเกิดความขัดแย้งกับบุคคลตามแนวของจอห์นสัน	36
9	กราฟแสดงการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูก จำแนกตาม วัยรุ่นตอนต้น วัยรุ่นตอนกลาง และวัยรุ่นตอนปลาย	53
10	กราฟแสดงการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยรูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่าง บุคคล โดยใช้การแสดงออกทั้ง 5 รูปแบบของวัยรุ่น จำแนกตามวัยรุ่นตอนต้น วัยรุ่นตอนกลาง และวัยรุ่นตอนปลาย	56

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

พฤติกรรมการแสดงออกของวัยรุ่นโดยทั่วไปเป็นสิ่งที่พ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูอาจารย์ ตลอดจนบุคคลอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับวัยรุ่นต้องให้ความสนใจ ด้วยเหตุที่วัยรุ่นเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงทั้งทางร่างกายและจิตใจอย่างมากและเป็นการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว วัยรุ่นจึงถือเป็นวัยที่ต้องประสบปัญหาและเผชิญวิกฤตการณ์การปรับตัวมากกว่าวัยอื่นๆ ดังที่เฮอร์ล็อก (Hurlock, 1949 : 83) กล่าวว่า วัยรุ่นเป็นวัยหัวเลี้ยวหัวต่อ เป็นวัยแห่งการปรับตัว เป็นวัยแห่งปัญหา และมีความเครียดทางอารมณ์ สภาพการเปลี่ยนแปลงต่างๆที่วัยรุ่นต้องเผชิญอยู่เหล่านี้ ทำให้วัยรุ่นเกิดความเครียดและนำมาซึ่งความขัดแย้งต่างๆได้ง่าย และเมื่อเกิดความขัดแย้งขึ้นการแสดงออกของวัยรุ่นมักจะเปิดเผยและรุนแรง จึงทำให้คนทั่วไปมองว่า วัยรุ่นเป็นวัยที่มีปัญหาเกี่ยวกับการปรับตัว และเป็นวัยที่แสดงพฤติกรรมขัดกับสังคมมาก ก่อให้เกิดปัญหาทางด้านสังคมอีกนานับประการ ดังเช่นเรื่องราวต่างๆของวัยรุ่นที่เกร ก่อความวุ่นวายอยู่เป็นประจำตามหน้าหนังสือพิมพ์ วิทยุ และ โทรทัศน์ ความขัดแย้งของวัยรุ่นเป็นปัญหาที่ต้องคำนึงอยู่มากในสภาพปัจจุบัน เพราะหากปล่อยทิ้งไว้วัยรุ่นเหล่านี้เมื่อเติบโตขึ้นย่อมก่อความเดือดร้อนให้กับสังคมได้ต่อไปอีก จึงควรหาทางป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าว

สถาบันที่เป็นรากฐานแห่งแรกในการส่งเสริมให้วัยรุ่นปรับตัวได้อย่างมีความสุขในสังคม คือ สถาบันครอบครัว อีริกสัน (ศรีเรือน แก้วกังวาล, 2530 : 40 ; อ้างอิงมาจาก Erikson, 1950) กล่าวว่า ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับครอบครัวเป็นตัวกระตุ้นให้มนุษย์มีพฤติกรรมนานาประเภท และหล่อหลอมบุคลิกภาพของมนุษย์ในรูปแบบต่างๆตามลักษณะสัมพันธ์ที่มีต่อบุคคลอื่น ดังนั้นความสัมพันธ์ของครอบครัวจึงเป็นพื้นฐานสำคัญอย่างหนึ่งที่จำเป็นต่อการเอื้อให้เกิดบุคลิกภาพและพฤติกรรมต่างๆที่เหมาะสม จากการศึกษาลักษณะของครอบครัวไทยในปัจจุบันพบว่า ลักษณะโครงสร้างของครอบครัวไทยมีความเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม คือ มีครอบครัวเดี่ยวมากขึ้นโดยเฉพาะในสังคมเมืองหลวง ข้อมูลจากแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 พ.ศ. 2535-2539 แสดงไว้ว่า ครอบครัวในกรุงเทพมหานครมีลักษณะเป็นครอบครัวเดี่ยวเป็นส่วนใหญ่ โดยเฉพาะคู่สมรสใหม่มีการแยกครัวเรือนจากพ่อแม่ในวัยแรกของการแต่งงานถึงร้อยละ 55.5 สภาพเช่นนี้ทำให้ครอบครัวในปัจจุบันมีทั้งทางจิตใจน้อยลง ประกอบกับวิถีชีวิตที่ต้องมีการแข่งขันกันสูง สตรีในครอบครัวต้องออกไปทำงานนอกบ้านเพิ่มมากขึ้น ส่วนวัยรุ่นพ่อแม่ก็มักจะละเลยไม่ค่อยให้ความสนใจเนื่องจากเข้าใจว่าลูกเติบโตมากขึ้นและสามารถดูแลตนเองได้แล้ว และพ่อแม่ก็ต้องทำงานแข่งกับสภาพเศรษฐกิจที่บีบรัดตัว

จึงไม่ค่อยมีเวลาเอาใจใส่ลูกที่อยู่ในช่วงวัยรุ่น ปล่อยให้วัยรุ่นต้องเผชิญกับภาวะต่างๆที่เกิดขึ้น
สังคมตามลำพัง วัยรุ่นเมื่อขาดผู้สนใจที่จะคอยเป็นที่ปรึกษา ช่วยเหลือแนะนำ ก็มีโอกาสดแสดง
พฤติกรรมที่เบี่ยงเบนและเป็นปัญหาได้มากขึ้น จึงเห็นได้ว่า แม่ลักษณะของครอบครัวในปัจจุบัน
จะเปลี่ยนแปลงไป แต่ครอบครัวก็ยังคงมีความสำคัญต่อการปลูกฝังพฤติกรรมต่างๆของวัยรุ่น

จากการศึกษางานวิจัยต่างๆที่ผ่านมาในเรื่องครอบครัวกับพฤติกรรมของวัยรุ่นนั้น พบว่า
งานวิจัยส่วนใหญ่จะเป็นการเน้นถึง วิธีการอบรมเลี้ยงดูในแต่ละรูปแบบที่มีผลทำให้บุคคลมี
พฤติกรรมการแสดงออกแตกต่างกันไป เช่นงานวิจัยของ พรสุดา คิษยวรรธนะ (2534 : 96)
ได้ศึกษาและเปรียบเทียบรูปแบบพฤติกรรมการแสดงออกของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาที่มีการ
อบรมเลี้ยงดูแตกต่างกัน ผลที่ได้พบว่า นักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย
แบบให้ความคุ้มครอง แบบใช้อำนาจควบคุม และแบบปล่อยปละละเลย มีพฤติกรรมการ
แสดงออกลักษณะกล้าแสดงออกสูงที่สุด รองลงมาคือพฤติกรรมไม่กล้าแสดงออก พฤติกรรม
ก้าวร้าวทางอ้อม และพฤติกรรมก้าวร้าวทางตรงตามลำดับ ประวิทย์ หลัทบุญ (2528 : 67)
ศึกษาอิทธิพลของการอบรมเลี้ยงดูที่มีต่อการใช้กลไกป้องกันตน ผลที่ได้พบว่า การอบรมเลี้ยงดู
แบบปล่อยปละละเลยมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการใช้กลไกป้องกันตนแบบก้าวร้าว ส่วนการ
อบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการใช้กลไกป้องกันตนแบบ
ประนีประนอม นอกจากนี้ สมาน กำเนิด (2520 : 35-36) ได้ศึกษาพบว่า เด็กที่ได้รับการ
อบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยจะปรับตัวได้ดีกว่า เด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละ
ละเลยและแบบเข้มงวดกวดขัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จากการทำนักรวบรวมข้อมูล
ที่จะแบ่งวิธีการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ออกเป็นกลุ่มๆ และศึกษาแนวโน้มพฤติกรรมของลูกที่เกิด
จากการใช้วิธีการอบรมเลี้ยงดูในแต่ละกลุ่มนั้น วิธีการอบรมเลี้ยงดูดังกล่าวจะเห็นได้ว่าเป็น
เพียงการมองในด้านเดียว คือวิธีการที่พ่อแม่ปฏิบัติต่อลูก ซึ่งในความเป็นจริงแล้วพ่อแม่และลูก
ยังต้องมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันด้วย ความสัมพันธ์คือกันและกันหรือเรียกว่าสัมพันธ์ภาพ
ระหว่างพ่อแม่กับลูกนี้ น่าจะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของลูกเช่นเดียวกับวิธีการอบรมเลี้ยงดู
นักวิจัยทั้งหลายต่างยอมรับกันว่า สัมพันธภาพระหว่างพ่อกับแม่จะส่งผลต่อพฤติกรรมการ
แสดงออกของลูกได้ เช่น พ่อแม่ที่มีความสัมพันธ์ต่อกันไม่ดีจะมีผลทำให้ลูกมีพฤติกรรมที่
ก้าวร้าวได้ (สมพร สุทัศนีย์, 2530 : 138-139) แต่การศึกษาในเรื่องสัมพันธ์ภาพระหว่างพ่อแม่
กับลูกจะมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมแสดงออกของลูกมากน้อยเพียงใดนั้น ยังมีงานวิจัยใน
ด้านนี้อยู่น้อยโดยเฉพาะในวัยรุ่นซึ่งต้องอาศัยการปรับตัวอย่างมาก ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเรื่อง
นี้ โดยศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธ์ภาพของพ่อแม่-ลูก กับรูปแบบการแก้ปัญหาความ
ขัดแย้งระหว่างบุคคลของวัยรุ่น การที่ผู้วิจัยเลือกรูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่าง
บุคคลมาเป็นตัวแทนของพฤติกรรมวัยรุ่นที่ศึกษา เนื่องจากเห็นว่า อารมณ์ของวัยรุ่นมักจะมีความ

จึงไม่ค่อยมีเวลาเอาใจใส่ลูกที่อยู่ในครรภ์ ปล่อยให้วัยรุ่นต้องเผชิญกับภาวะต่างๆที่เกิดขึ้น
สังคมตามลำพัง วัยรุ่นเมื่อขาดผู้สนใจที่จะคอยเป็นที่ปรึกษา ช่วยเหลือและแนะนำ ก็มีโอกาสดัง
พฤติกรรมที่เบี่ยงเบนและเป็นปัญหาได้มากขึ้น จึงเห็นได้ว่า แม่ลักษณะของครอบครัวในปัจจุบัน
จะเปลี่ยนแปลงไป แต่ครอบครัวก็ยังมีความสำคัญต่อการปลูกฝังพฤติกรรมต่างๆของวัยรุ่น

จากการศึกษางานวิจัยต่างๆ ที่ผ่านมาในเรื่องครอบครัวกับพฤติกรรมของวัยรุ่นนั้น พบว่า
งานวิจัยส่วนใหญ่จะเป็นการเน้นถึง วิธีการอบรมเลี้ยงดูในแต่ละรูปแบบที่มีผลทำให้บุคคลมี
พฤติกรรมการแสดงออกแตกต่างกันไป เช่นงานวิจัยของ พรสุดา ดิษยวรรณนะ (2534 : 96)
ได้ศึกษาและเปรียบเทียบรูปแบบพฤติกรรมการแสดงออกของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาที่มีการ
อบรมเลี้ยงดูแตกต่างกัน ผลที่ได้พบว่า นักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย
แบบให้ความคุ้มครอง แบบใช้อำนาจควบคุม และแบบปล่อยปละละเลย มีพฤติกรรมการ
แสดงออกลักษณะกล้าแสดงออกสูงที่สุด รองลงมาคือพฤติกรรมไม่กล้าแสดงออก พฤติกรรม
ก้าวร้าวทางอ้อม และพฤติกรรมก้าวร้าวทางตรงตามลำดับ ประวิทย์ หลักบุญ (2528 : 67)
ศึกษาอิทธิพลของการอบรมเลี้ยงดูที่มีต่อการใช้กลไกป้องกันตน ผลที่ได้พบว่า การอบรมเลี้ยงดู
แบบปล่อยปละละเลยมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการใช้กลไกป้องกันตนแบบก้าวร้าว ส่วนการ
อบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการใช้กลไกป้องกันตนแบบ
ประนีประนอม นอกจากนี้ สมาน กำเนิด (2520 : 35-36) ได้ศึกษาพบว่า เด็กที่ได้รับการ
อบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยจะปรับตัวได้ดีกว่า เด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละ
ละเลยและแบบเข้มงวดกวดขัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จากการศึกษาพบว่า
ที่จะแบ่งวิธีการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ออกเป็นกลุ่มๆ และศึกษาแนวโน้มพฤติกรรมของลูกที่เกิด
จากการใช้วิธีการอบรมเลี้ยงดูในแต่ละกลุ่มนั้น วิธีการอบรมเลี้ยงดูดังกล่าวจะเห็นได้ว่าเป็น
เพียงการมองในด้านเดียว คือวิธีการที่พ่อแม่ปฏิบัติต่อลูก ซึ่งในความเป็นจริงแล้วพ่อแม่และลูก
ยังต้องมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันด้วย ความสัมพันธ์ต่อกันและกันหรือเรียกว่าสัมพันธ์ภาพ
ระหว่างพ่อแม่กับลูกนี้ น่าจะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของลูกเช่นเดียวกับวิธีการอบรมเลี้ยงดู
นักวิจัยทั้งหลายต่างยอมรับกันว่า สัมพันธภาพระหว่างพ่อกับแม่จะส่งผลต่อพฤติกรรมการ
แสดงออกของลูกได้ เช่น พ่อแม่ที่มีความสัมพันธ์ต่อกันไม่ดีจะมีผลทำให้ลูกมีพฤติกรรมที่
ก้าวร้าวได้ (สมพร สุทัศนีย์, 2530 : 138-139) แต่การศึกษาในเรื่องสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่
กับลูกจะมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการแสดงออกของลูกมากน้อยเพียงใดนั้น ยังมิงงานวิจัยใน
ด้านนี้อยู่น้อยโดยเฉพาะในวัยรุ่นซึ่งต้องอาศัยการปรับตัวอย่างมาก ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเรื่อง
นี้ โดยศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพของพ่อแม่-ลูก กับรูปแบบการแก้ปัญหาความ
ขัดแย้งระหว่างบุคคลของวัยรุ่น การที่ผู้วิจัยเลือกรูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่าง
บุคคลมาเป็นตัวแทนของพฤติกรรมวัยรุ่นที่ศึกษา เนื่องจากเห็นว่า อารมณ์ของวัยรุ่นมักจะมี

ความแปรปรวนได้ง่าย ความขัดแย้งระหว่างวัยรุ่นกับบุคคลต่างๆจึงมักเกิดขึ้นได้บ่อย และบุคคลที่จะมีความขัดแย้งกับวัยรุ่นได้น้อยก็คือ บุคคลผู้ที่วัยรุ่นต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับด้วยในชีวิตประจำวัน ซึ่งได้แก่ เพื่อน ครูอาจารย์ และบุคคลทั่วไป ผลการศึกษาครั้งนี้นอกจากจะช่วยให้พ่อแม่และผู้ที่เกี่ยวข้องกับวัยรุ่น ได้ทราบถึงความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพของพ่อแม่-ลูก กับรูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลของวัยรุ่นแล้ว งานวิจัยนี้ยังได้ทำการเปรียบเทียบสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูก และรูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลของวัยรุ่นตลอดช่วงพัฒนาการตั้งแต่วัยรุ่นตอนต้น ไปจนถึงวัยรุ่นตอนปลาย โดยแยกแยะระหว่างเพศชายและเพศหญิง เพื่อให้พ่อแม่และผู้สนใจศึกษาวัยรุ่นได้มองเห็นภาพความเปลี่ยนแปลงตลอดระยะที่เป็นวัยรุ่นได้ชัดเจนขึ้น เพื่อเป็นแนวทางในการทำความเข้าใจวัยรุ่น และพัฒนาวัยรุ่นให้มีพฤติกรรมที่เหมาะสมพร้อมที่จะเติบโตเป็นกำลังสำคัญของประเทศต่อไป

ความมุ่งหมายของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพของพ่อแม่-ลูก กับ รูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลของวัยรุ่น
2. เพื่อเปรียบเทียบสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูก ในวัยรุ่นตอนต้น วัยรุ่นตอนกลาง และวัยรุ่นตอนปลาย
3. เพื่อเปรียบเทียบสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูก ในวัยรุ่นเพศชาย และวัยรุ่นเพศหญิง
4. เพื่อเปรียบเทียบรูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลของวัยรุ่น ในวัยรุ่นตอนต้น วัยรุ่นตอนกลาง และวัยรุ่นตอนปลาย
5. เพื่อเปรียบเทียบรูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลของวัยรุ่น ในวัยรุ่นเพศชาย และวัยรุ่นเพศหญิง

ความสำคัญของการศึกษา

1. เพื่อให้ได้ทราบถึงความสัมพันธ์ระหว่าง สัมพันธภาพของพ่อแม่-ลูก กับ รูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลของวัยรุ่น
2. เพื่อให้ได้ข้อมูลมาบรรยายได้อย่างกว้างขวางมากขึ้นในเรื่องของความแตกต่างของวัยรุ่นตอนต้น วัยรุ่นตอนกลาง วัยรุ่นตอนปลาย และเพศ ในการทำความเข้าใจเกี่ยวกับสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่กับวัยรุ่น และรูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลของวัยรุ่น

3. ผลการวิจัยที่ได้จะเป็นแนวทางให้พ่อแม่ได้ตระหนักถึงความสำคัญของสัมพันธภาพ
ระหว่างพ่อแม่กับลูกวัยรุ่น และเข้าใจในการแสดงออกที่วัยรุ่นใช้เพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้ง
ทางบุคคล

4. ข้อมูลที่ได้จากงานวิจัยนี้จะเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยต่อไป

ขอบเขตการศึกษา

1. ประชากร ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ วัยรุ่นอายุระหว่าง 11-19 ปี
อาศัยอยู่กับพ่อแม่ และกำลังศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 จากโรงเรียนรัฐบาลสังกัด
กรมมัธยมศึกษา เขตกรุงเทพมหานคร และ ระดับอุดมศึกษาปีที่ 1 จาก มหาวิทยาลัยของรัฐ
ในกรุงเทพมหานคร

2. กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างของการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ วัยรุ่นจำนวน 611 คน
อายุระหว่าง 11-19 ปี อาศัยอยู่กับพ่อแม่ และกำลังศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1-6
ระดับอุดมศึกษาปีที่ 1 จากสถานศึกษาของรัฐบาล ในเขตกรุงเทพมหานคร ที่ได้รับการสุ่ม
จำนวน 4 โรงเรียน และ 2 มหาวิทยาลัย ได้แก่ โรงเรียนสารวิทยา โรงเรียนวัดหนองจอก
โรงเรียนสวนอนันต์ โรงเรียนจันทรหุ้่นบำเพ็ญ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย การเลือกกลุ่มตัวอย่างเพื่อนำมาใช้ศึกษาครั้งนี้ ได้มาโดยวิธีการสุ่มแบบหลายชั้น

3. ตัวแปรที่ศึกษา

3.1 ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร 2 ตัว คือ

3.1.1 สัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่กับลูก

3.1.2 รูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลของวัยรุ่น แบ่งเป็น 5
รูปแบบที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ รูปแบบการแสดงออกแบบหลีกเลี่ยง รูปแบบการแสดงออก
แบบใช้อำนาจบังคับ รูปแบบการแสดงออกแบบใช้ความอ่อนโยน รูปแบบการแสดงออกแบบ
ประนีประนอม และ รูปแบบการแสดงออกแบบหันหน้าเข้าหากัน

3.2 ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างตัวแปร

3.2.1 ตัวแปรต้น

3.2.1.1 เพศ แบ่งเป็น เพศหญิง และ เพศชาย

3.2.1.2 วัยรุ่น แบ่งเป็น วัยรุ่นตอนต้น วัยรุ่นตอนกลาง และ วัยรุ่น

ตอนปลาย

3.2.2 ตัวแปรตาม

3.2.2.1 สัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่กับลูก

3.2.2.2 รูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลของวัยรุ่น

นิยามศัพท์เฉพาะและนิยามศัพท์ปฏิบัติการ

1. สัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูก หมายถึง ลักษณะที่แสดงถึงความเกี่ยวข้องผูกพันกันระหว่างพ่อแม่กับลูก ลักษณะดังกล่าวประกอบไปด้วย

1.1 ความคุ้นเคยสนิทสนมระหว่างกัน หมายถึง การสามารถพูดคุยกันระหว่างพ่อแม่ลูกได้อย่างเป็นกันเอง และเข้าใจกัน เปิดเผย และร่วมรับรู้ความรู้สึกของกันและกันได้โดยไม่ต้องปิดบัง

1.2 ความเชื่อถือว่าวางใจที่มีต่อกัน หมายถึง การมีความศรัทธาเลื่อมใส เชื่อมั่นในสิ่งที่อีกฝ่ายหนึ่งปฏิบัติ ไม่หาอะไรแฉกกันเอง และไม่ละเมิดในสิทธิของแต่ละบุคคล

1.3 ความผูกพันรักใคร่ระหว่างกัน หมายถึง การมีความเห็นอกเห็นใจ และแสดงความห่วงใยในสวัสดิภาพของกันและกัน รู้จักส่งเสริมกัน และพร้อมที่จะช่วยเหลือแบ่งเบาความทุกข์ที่อีกฝ่ายหนึ่งมีโดยไม่ทอดทิ้งกัน

1.4 ความสอดคล้องในสิ่งที่ปฏิบัติต่อกัน หมายถึง การยอมรับในความคิดและการกระทำของอีกฝ่ายหนึ่ง หรือถึงแม้ว่าจะมีข้อขัดแย้งก็สามารถตกลงกันได้ด้วยความพึงพอใจทั้งสองฝ่าย

สัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูกนี้ วัดได้จากแบบสอบถามสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูกที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยผู้ที่ได้คะแนนจากแบบสอบถามสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูกสูง หมายถึง มีสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูกดี และผู้ที่ได้คะแนนจากแบบสอบถามสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูกต่ำ หมายถึง มีสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูกไม่ดี

2. รูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลของวัยรุ่น หมายถึง ในสถานการณ์ที่วัยรุ่นเกิดความขัดแย้งกับบุคคลอื่นๆ อันได้แก่ เพื่อน ครูอาจารย์ และบุคคลทั่วไปนั้น วัยรุ่นจะมีการแก้ปัญหาต่อสถานการณ์ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นโดยมีการแสดงออกแตกต่างกันไป ซึ่งแบ่งออกได้เป็น 5 รูปแบบ คือ รูปแบบการแสดงออกแบบหลีกเลี่ยง แบบใช้อำนาจบังคับ แบบใช้ความอ่อนโยน แบบประนีประนอม และ แบบหันหน้าเข้าหากัน

2.1 รูปแบบการแสดงออกแบบหลีกเลี่ยง หมายถึง เมื่อวัยรุ่นเกิดความขัดแย้งกับบุคคลอื่นๆ วัยรุ่นจะพยายามนำตัวเองหลีกเลี่ยงหนีออกจากสถานการณ์ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นนั้น

2.2 รูปแบบการแสดงออกแบบใช้อำนาจบังคับ หมายถึง เมื่อวัยรุ่นเกิดความขัดแย้งกับบุคคลอื่นๆ วัยรุ่นจะพยายามใช้ทุกวิถีทางเพื่อให้ตนเองเป็นผู้ชนะ โดยไม่คำนึงถึงสัมพันธภาพว่าวิธีการที่ตนใช้นั้นจะทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนอย่างไร

2.3 รูปแบบการแสดงออกแบบใช้ความอ่อนโยน หมายถึง เมื่อวัยรุ่นเกิดความขัดแย้งกับบุคคลอื่นๆ วัยรุ่นจะให้ความร่วมมือและยอมทำตามความต้องการของบุคคลอื่นๆ นั้น

2.4 รูปแบบการแสดงออกแบบประนีประนอม หมายถึง เมื่อวัยรุ่นเกิดความขัดแย้งกับบุคคลอื่นๆ วัยรุ่นจะประนีประนอมด้วยการ ยอมยกเลิกเป้าหมายหรือความต้องการของตนบางส่วนออก และลดระดับความสัมพันธ์กับบุคคลลงเพื่อให้ตกลงยอมรับกันได้ ทำให้ทั้งสองฝ่ายที่ขัดแย้งกันอยู่นั้นได้บรรลุผลตามความต้องการ

2.5 รูปแบบการแสดงออกแบบหันหน้าเข้าหากัน หมายถึง เมื่อวัยรุ่นเกิดความขัดแย้งกับบุคคลอื่นๆ วัยรุ่นจะพยายามศึกษาถึงความขัดแย้งที่เกิดขึ้นว่าสิ่งใดคือปัญหา พยายามค้นหาทางแก้ไขเพื่อให้ทั้งสองฝ่ายบรรลุผลอย่างเต็มที่ตามความต้องการ และเพื่อรักษาสัมพันธภาพที่ดีระหว่างกันไว้ด้วย

รูปแบบการแสดงออกของวัยรุ่นทั้ง 5 รูปแบบที่กล่าวนี้ วัดได้จากแบบสำรวจการแสดงออกของวัยรุ่นที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

3. วัยรุ่น หมายถึง บุคคลที่มีอายุระหว่าง 11-19 ปี ที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 จากโรงเรียนรัฐบาล สังกัดกองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ กรุงเทพมหานคร และ กำลังศึกษาอยู่ในระดับอุดมศึกษาปีที่ 1 จากมหาวิทยาลัยของรัฐในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ที่อยู่ในกรุงเทพมหานคร แบ่งออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้

3.1 วัยรุ่นตอนต้น ได้แก่ บุคคลที่มีอายุระหว่าง 11-13 ปี

3.2 วัยรุ่นตอนกลาง ได้แก่ บุคคลที่มีอายุระหว่าง 14-16 ปี

3.3 วัยรุ่นตอนปลาย ได้แก่ บุคคลที่มีอายุระหว่าง 17-19 ปี

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเรื่องสัมพันธภาพของพ่อแม่-ลูก กับรูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลของวัยรุ่นนี้ ผู้วิจัยขอเสนอเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง คือ

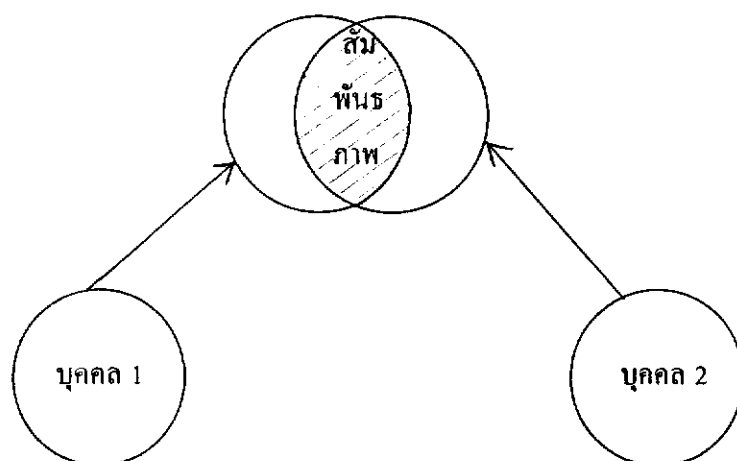
1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูก
 - 1.1 ความหมายของสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูก
 - 1.2 ทฤษฎีสัมพันธภาพระหว่างบุคคล
 - 1.3 ลักษณะของสัมพันธภาพในครอบครัว
 - 1.4 สัมพันธภาพในครอบครัวกับการอบรมเลี้ยงดู
 - 1.5 พัฒนาการของสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูก
 - 1.6 สัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่กับลูกที่อยู่ในวัยรุ่น
 - 1.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูก ในวัยรุ่น
2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลของวัยรุ่น
 - 2.1 ความหมายของความขัดแย้งระหว่างบุคคล
 - 2.2 รูปแบบการแก้ปัญหาเมื่อเกิดความขัดแย้งระหว่างบุคคล
 - 2.3 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการแสดงออกของบุคคล
 - 2.4 พฤติกรรมการแสดงออกของวัยรุ่น
 - 2.5 ความแตกต่างระหว่างเพศ กับพฤติกรรมการแสดงออกของวัยรุ่น
 - 2.6 ความแตกต่างของอายุ กับพฤติกรรมการแสดงออกของวัยรุ่น
 - 2.7 แนวโน้มความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพของพ่อแม่-ลูก กับ รูปแบบการ
แสดงออกของวัยรุ่น

ความหมายของสัมพันธภาพระหว่างบุคคล

ผู้คนโดยทั่วไปที่อาศัยอยู่ในโลกมนุษย์นี้ ต่างก็ต้องมีชีวิตเกี่ยวข้องกับบุคคลอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นบุคคลในครอบครัว โรงเรียน ที่ทำงาน ร้านค้า หรือแหล่งบรรพบุรุษต่างๆ การติดต่อกับบุคคลเหล่านี้จะรู้จักกันในนามของ สัมพันธภาพ

ศรีทับทิม พานิชพันธ์ (2527 : 115-116) กล่าวถึงความหมายของสัมพันธภาพไว้ว่า สัมพันธภาพ หมายถึง ความเกี่ยวข้อง ความผูกพันรักใคร่ ความสนิทสนมกลมเกลียวกัน ความคุ้นเคยใกล้ชิดกันฉันท์มิตร สัมพันธภาพเกิดจากการติดต่อระหว่างบุคคลสองคนซึ่งมีความในใจบางสิ่งบางอย่างร่วมกัน มีการสนทนาติดต่อใกล้ชิดกัน สัมพันธภาพนี้อาจเป็นไปในทางที่ดี ก็เป็นมิตร หรืออาจจะเป็นไปในทางที่ไม่ดี ก็เป็นศัตรูก็ได้ ถ้าเป็นไปในทางที่เป็นมิตรก็จะก่อให้เกิดสัมพันธภาพที่ดี แต่ในทางตรงกันข้าม ถ้าการแสดงออกเป็นไปในทางที่เป็นศัตรู และผู้ตอบสนองมีความรู้สึกเป็นศัตรู ย่อมก่อให้เกิดสัมพันธภาพที่ไม่ดี

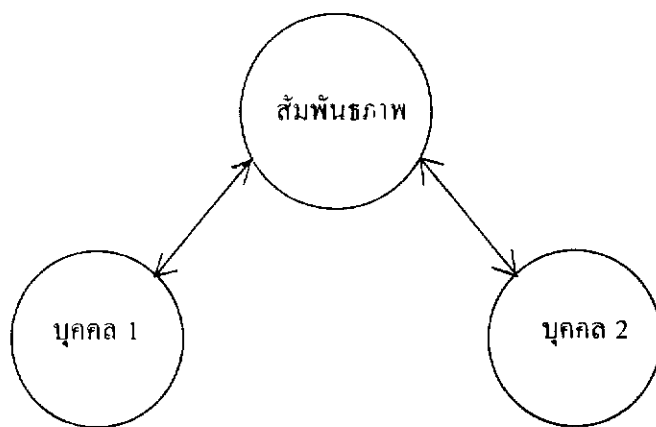
ฟิชเชอร์ (Fisher, 1987 : 191-193) กล่าวว่า สัมพันธภาพระหว่างบุคคลเป็นสิ่งที่ซับซ้อนยากต่อการอธิบายเป็นคำจำกัดความสั้นๆ ได้ ตามปกติแล้วผู้คนจะเข้าใจว่า สัมพันธภาพระหว่างบุคคล คือ การมีส่วนร่วมหรือเกี่ยวข้องกันระหว่างบุคคล ฟิชเชอร์เห็นว่าความหมายที่บุคคลโดยทั่วไปเข้าใจนั้น สัมพันธภาพจะไม่มีอะไรที่มากกว่าการคาบเกี่ยวกันของบุคลิกลักษณะของบุคคลเลย

ภาพประกอบ 1 อธิบายคำจำกัดความของสัมพันธภาพตามความเข้าใจของบุคคลโดยทั่วไป

จากภาพประกอบ 1 จะเห็นได้ว่า บุคคลสองคนจะนำตนเองเข้าไปสู่สัมพันธภาพ ซึ่งบุคคลแต่ละคนยังคงเป็นอิสระจากอีกฝ่ายหนึ่งและเป็นอิสระจากสัมพันธภาพที่สร้างขึ้นด้วย ถ้าเป็นเช่นนี้ก็หมายถึง บุคคลทั้งสองฝ่ายต่างเพียงเกี่ยวข้องกันเท่านั้น แต่ไม่ได้รับอิทธิพลจากสัมพันธภาพที่เกิดขึ้นนั้นเลย ฟิชเชอร์ได้อธิบายว่า ในความเป็นจริงแล้ว สัมพันธภาพระหว่าง

บุคคลที่เกิดขึ้นจะมีผลมาสู่บุคคลทั้งสองฝ่าย และมีอิทธิพลต่อสัมพันธภาพที่จะเกิดขึ้นตามมาภายหลังด้วย เช่น สัมพันธภาพระหว่างเพื่อน ถ้าเพื่อนไม่ไว้วางใจในตัวคุณ ก็เป็นการยากที่เพื่อนและคุณจะมีสัมพันธภาพที่เชื่อใจกันต่อไปในอนาคตได้ ดังนั้นสัมพันธภาพระหว่างบุคคลตามความเข้าใจของพีชเชอร์ นอกจากจะประกอบไปด้วยการมีส่วนร่วมกันระหว่างบุคคลแล้ว สัมพันธภาพที่เกิดขึ้นนั้นยังต้องมีส่วนที่คงเหลืออยู่ในจิตใจของบุคคลแต่ละฝ่าย ซึ่งสิ่งนี้จะมีอิทธิพลต่อตัวบุคคลนั้นๆ เอง และต่อสัมพันธภาพของพวกเขาในอนาคตด้วย

ภาพประกอบ 2 รูปแบบการสะท้อนกลับในสัมพันธภาพ

จากภาพประกอบ 2 จะเห็นได้ว่า สัมพันธภาพมีเอกลักษณ์เฉพาะที่แตกต่างและเป็นคนละส่วนกับบุคคลที่ 1 และบุคคลที่ 2 นอกจากนี้สัมพันธภาพไม่ได้ถูกควบคุมหรืออยู่ในวงจำกัดของการเกี่ยวข้องกับกันระหว่างบุคคลทั้งสองด้วย สัมพันธภาพจึงไม่ใช่เป็นเพียงสิ่งซึ่งบุคคลที่ 1 และบุคคลที่ 2 ร่วมกันกระทำเท่านั้น แต่สัมพันธภาพจะมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวเกิดขึ้น โดยที่บุคคลที่ 1 และบุคคลที่ 2 เป็นส่วนหนึ่ง หรือ เข้าร่วมอยู่ในสัมพันธภาพ รวมทั้งได้รับผลจากสัมพันธภาพที่เกิดขึ้นด้วย

ในขณะที่สัมพันธภาพระหว่างบุคคลพัฒนาขึ้น จะมีลักษณะของสัมพันธภาพใน 3 ด้านดำเนินไปด้วย ได้แก่ ความเชื่อใจกัน ความรักใคร่ชอบพอกัน และ พลังอำนาจ (Sasse. 1978 : 121-131) ดังนี้

1. ความเชื่อใจกัน (Trust) ความเชื่อใจเป็นสิ่งที่ทั้งสองฝ่ายต้องการเมื่อเข้ามามีความสัมพันธ์กัน ถ้าสัมพันธภาพระหว่างบุคคลทั้งสองเกิดความเชื่อใจกันขึ้นแล้ว สัมพันธภาพจะมีแนวโน้มพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้น แต่ถ้าสัมพันธภาพระหว่างบุคคลทั้งสองดำเนินไปอย่างขาดความเชื่อใจกัน แม้สัมพันธภาพจะดำเนินต่อไปได้แต่จะไม่มีคามยั่งยืนของศักยภาพในอนาคตที่จะนำไปสู่สัมพันธภาพที่ใกล้ชิดสนิทสนมกัน ในสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูก มักจะเกิด

ปัญหาเรื่องขาดความเชื่อใจกันได้บ่อยในช่วงวัยรุ่น วัยรุ่นมักจะบ่นว่าพ่อแม่ไม่เชื่อใจพวกเขา ส่วนพ่อแม่จะบอกว่าลูกของพวกเขาไม่น่าไว้วางใจ สัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่กับลูกเมื่อมีการดำเนินต่อไปในระยะเวลายาวนาน พ่อแม่สามารถอาศัยเวลาสร้างความเชื่อใจให้ลูกเห็นได้ ส่วนลูกที่เป็นวัยรุ่นเมื่อแสดงท่าทางที่รับผิดชอบมากขึ้น พ่อแม่จะเกิดความเชื่อใจขึ้นเอง

2. ความรักใคร่ชอบพอกัน (Affection or Liking) การที่คนเราจะชอบพอกันและกันนั้นเป็นสิ่งที่ซับซ้อนต้องอาศัยองค์ประกอบหลายอย่าง อาจขึ้นอยู่กับ (1)รางวัลและการลงโทษ (ชอบคนที่ให้รางวัล เกลียดคนที่ลงโทษเขา) (2) การหาประโยชน์ใส่ตัว และการสงเคราะห์หาประโยชน์ให้ผู้อื่น (ไม่ชอบคนที่ทำให้เสียประโยชน์ แต่ชอบคนที่ช่วยเหลือ) (3) อคติในทัศนคติในการสร้างสัมพันธภาพของแต่ละคน (ผู้ที่มีความนึกคิดเกี่ยวกับตนเองดี จะรู้สึกดีกับคนอื่น ๆ เพราะเชื่อว่าคนอื่น ๆ ก็คล้ายตัวเอง) อย่างไรก็ตามอาจมีสัมพันธภาพบางอย่างที่ไม่เกิดความรักใคร่ชอบพอกันขึ้น เช่น สัมพันธภาพเพื่อธุรกิจ

3. พลังอำนาจ (Power) พลังอำนาจ คือ ความสามารถของผู้หนึ่งที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของอีกผู้หนึ่ง เช่น พ่อมีอำนาจทำโทษลูก แต่อำนาจไม่ใช่มีเพียงด้านเดียว ลูกสามารถมีอิทธิพลต่อพ่อแม่ได้เช่นกัน เช่น ทารกมีอำนาจทำให้พ่อแม่ต้องคอยดูแลเปลี่ยนผ้าอ้อมเวลาเปียกให้ ในสัมพันธภาพของคนสองคนมักจะมีผู้หนึ่งที่มีพลังอำนาจมากกว่า โดยอาจขึ้นอยู่กับหลายองค์ประกอบ เช่น อายุมากกว่า การศึกษาสูงกว่า มีเงินหรือมีความสามารถต่างๆ มากกว่า ทำให้มีพลังอำนาจมากกว่าได้ นอกจากนี้พลังอำนาจยังเป็นแหล่งที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งต่างๆ ในสัมพันธภาพได้เช่นกัน ถ้าต่างฝ่ายต่างไม่ยอมกัน หรือมีการใช้อำนาจมากเกินไป

ฟิชเชอร์ (Fisher, 1987 : 193) ยังได้กล่าวต่อไปอีกว่า องค์ประกอบของสัมพันธภาพที่เกิดขึ้นไม่เพียงแต่ประกอบด้วยบุคคลสองคน และ ลักษณะของสัมพันธภาพที่เกิดขึ้นเท่านั้น แต่อิทธิพลของ มาตรฐานทางสังคมของครอบครัว เชื้อชาติ ชนชั้นทางสังคม สมาชิกในกลุ่มองค์กร กลุ่มเพื่อน และอื่นๆ ต่างก็มีอิทธิพลต่อสัมพันธภาพ และต่อบุคคลที่มาเกี่ยวข้องกับสัมพันธกัน

ทฤษฎีสัมพันธภาพระหว่างบุคคล (The Interpersonal Theory)

ผู้ที่เป็นคนบุกเบิกรูปแบบการศึกษาเกี่ยวกับสัมพันธภาพระหว่างบุคคล เป็นจิตแพทย์ชื่อ แฮร์รี สตอค จัลลิแวน (Harry Stack Sullivan) จัลลิแวนทำการศึกษาและรักษาผู้ป่วยโรคจิตเภท (Schizophrenia) เขาได้วินิจฉัยว่า โรคจิตเภทส่วนใหญ่เกิดขึ้นเนื่องจากความล้มเหลวในประสบการณ์ของการมีสัมพันธภาพระหว่างบุคคลในช่วงวัยเด็กและวัยรุ่นตอนต้น ดังนั้นในการรักษาโรคจิตเภท จัลลิแวนจึงพยายามสร้างโครงสร้างให้เกิดความปรองดองกันในสัมพันธภาพระหว่างบุคคล จัลลิแวนได้พิมพ์หนังสือเล่มแรกเกี่ยวกับสัมพันธภาพระหว่างบุคคลขึ้น ในช่วง

ปี ค.ศ. 1920 รวมทั้งบรรยายและพิมพ์เผยแพร่ลงในวารสารต่างๆ อีกจำนวนหนึ่ง จนกระทั่งเสียชีวิตในปี ค.ศ. 1949 จึงกล่าวได้ว่า เขาเป็นนักวิทยาศาสตร์คนแรกๆ ที่เริ่มให้ความสนใจกับสังคมและพฤติกรรมที่เกี่ยวกับสัมพันธภาพระหว่างบุคคล และเขียนออกมาเป็นรูปเล่ม

ซัลลิแวน (ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์. 2530 : 56 ; อ้างอิงมาจาก Hall and Lindzey. 1966 : 136-143) มีความเห็นว่าตลอดเวลาที่มนุษย์ดำรงชีวิตอยู่นั้น จำเป็นต้องมีสัมพันธภาพซึ่งกันและกันกับสิ่งแวดล้อม โดยสิ่งแวดล้อมนี้จะรวมทั้งบุคคลและสภาพการณ์ต่างๆ นอกจากนี้ ซัลลิแวนกล่าวต่อไปว่า มนุษย์มีความปรารถนาพื้นฐาน 2 ประการคือ ความพึงพอใจ (Satisfaction) ซึ่งเน้นทางกาย และ ความปลอดภัย (Security) ที่เน้นในด้านความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ใน 2 ประการนี้ทำให้ซัลลิแวนคิดว่า จิตวิทยาของมนุษย์มีรากฐานอยู่บนความปรารถนาที่จะได้รับความอบอุ่นใจเป็นสำคัญ เขาจึงยกเอาลักษณะของสัมพันธภาพซึ่งบุคคลมีต่อกันและกันขึ้นมากล่าว ซัลลิแวนได้ย้ำถึง พลังที่แสดงออกมาให้เห็นได้ขณะที่บุคคลมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ซึ่งความเป็นบุคคลที่เต็มไปด้วยพลังอำนาจนั้น เกิดจากความมีสัมพันธภาพซึ่งกันและกันระหว่างบุคคลนั้นกับสิ่งแวดล้อม

ซัลลิแวนได้วิเคราะห์อย่างละเอียด และตั้งทฤษฎีของเขาว่า ทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในการศึกษาโรคจิต ซึ่งเน้นความสำคัญของกลไกทางสังคมที่มีต่อการพัฒนาการมนุษย์ และเน้นการเรียนรู้ในสังคม อิทธิพลแห่งสัมพันธภาพซึ่งกันและกันจะทวีความสำคัญขึ้นสำหรับการก่อบุคลิกภาพ

ซัลลิแวนได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ของบุคคลกับสังคมในระยะต่างๆ ของชีวิตไว้ดังนี้ (นวลละออ สุภาพล. 2527 : 170-172 และ ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์. 2530 : 56-57)

1. วัยทารก (0-18 เดือน) วัยนี้บริเวณปากเป็นอวัยวะแรกที่ทารกใช้ปะทะสังสรรค์กับสิ่งแวดล้อม ถึงแม้ว่าการพูดในวัยนี้จะยังไม่มีความหมายที่ใช้ในการติดต่อกับบุคคลอื่นๆ ได้ก็ตาม การใช้ปากตอบสนองความต้องการของตัวเองนอกจากดูดนมจากแม่แล้ว ทารกอาจเรียนรู้ที่จะมีความสุขในเรื่องนี้โดยไม่ต้องพึ่งแม่ เช่น ดูนิ้วตนเอง เป็นต้น
2. วัยเด็ก (20 เดือน - 4 ปี) เริ่มมีความสามารถฝึกการออกเสียง พูดชัดเจนขึ้น สื่อความหมายกับผู้อื่นได้ ระยะเวลานี้จะเริ่มสนใจผู้อื่นโดยการเล่นรวมกลุ่มกับเพื่อน
3. วัยเริ่มรุ่น (4 -11 ปี) วัยนี้ต้องการที่จะมีกิจกรรมกับบุคคลอื่นมากขึ้นโดยเฉพาะกับเพื่อนวัยเดียวกัน เด็กจะเรียนรู้เกี่ยวกับการแข่งขัน การร่วมมือ และ รู้จักควบคุมพฤติกรรม
4. วัยก่อนวัยรุ่น (11-12 ปี) เป็นวัยที่เริ่มสนใจเพื่อนต่างเพศ
5. วัยรุ่นตอนต้น (12-17 ปี) เป็นวัยที่วุฒิภาวะทางเพศสมบูรณ์ และปรารถนาการตอบสนองทางเพศ

6. วัยรุ่นตอนปลาย (17-19 ปี) เป็นวัยที่รู้จักและเข้าใจตนเองมากขึ้น วัยนี้เด็กจะสร้างความสัมพันธ์กับเพื่อนในลักษณะของผู้ใหญ่ แต่ก็ยังไม่ได้ประสบความสำเร็จทางสังคมอย่างสมบูรณ์ เนื่องจากยังต้องเก็บกักความรู้สึกและความต้องการทางเพศไว้อยู่

7. วัยผู้ใหญ่ (20 ปีขึ้นไป) เป็นวัยที่สร้างความสัมพันธ์ในเรื่องความรักกับบุคคลอื่น บุคคลจะพัฒนาความสัมพันธ์กับบุคคลต่างเพศไม่เฉพาะแต่เพื่อธุรกิจการงานเท่านั้น แต่ในลักษณะให้ความพึงพอใจในชีวิตเป็นสำคัญ และลึกซึ้งลงไปในขอบข่ายของความสนใจ

ชัลลิแวนมีความเชื่อมั่นว่า การพัฒนาบุคลิกภาพในวัยเยาว์มีความสำคัญมาก และเป็นวัยที่กำหนดชี้แนวทางพัฒนาบุคลิกภาพของบุคคลในอนาคต อีกทั้งเป็นวัยที่เริ่มรู้จักโลกอันสลับซับซ้อน เริ่มมีสัมพันธภาพกับบุคคลอื่นๆ มากขึ้น และการมีสัมพันธภาพที่ดีกับบุคคลอื่น จะช่วยพัฒนาบุคลิกภาพที่พึงประสงค์ให้เกิดขึ้นได้ (ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์. 2530 : 57)

อย่างไรก็ตามชัลลิแวนก็ไม่ได้สร้างสรรค์ผลงานของเขาออกมาเองทั้งหมด ผู้ที่มีอิทธิพลต่องานเขียนของชัลลิแวน ได้แก่ ออดอล์ฟ เมเยอร์ (Adolph Meyer) ชาร์ลส์ ฮอร์ตัน คูลีย์ (Charles Horton Cooley) และ จอร์จ เฮร์เบอร์ท มีด (George Herbert Mead) โดยชัลลิแวนได้รับการฝึกฝนและสืบทอดทางจิตเวชมาจากนักจิตแพทย์ชาวอเมริกัน คือ ออดอล์ฟ เมเยอร์ และถึงแม้ชัลลิแวนจะสนใจในเรื่องจิตวิเคราะห์ที่พัฒนามาจากของ ซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud) อยู่บ้าง แต่ความสนใจส่วนใหญ่ของเขาต้องการศึกษาสัมพันธภาพระหว่างบุคคล โดยได้รับแนวความคิดมาจาก คูลีย์ และ มีด

ชาร์ลส์ ฮอร์ตัน คูลีย์ เป็นศาสตราจารย์ทางเศรษฐศาสตร์และสังคมแห่งมหาวิทยาลัยมิชิแกน ในช่วงศตวรรษที่ 19 ซึ่งอยู่ในช่วงใกล้เคียงกับ มีด (20 ปีแรกของศตวรรษที่ 20) คูลีย์ กล่าวว่า ตัวบุคคลและสังคมต่างเป็นองค์ประกอบของสัมพันธภาพซึ่งกันและกัน แนวความคิดของคูลีย์ที่มีอิทธิพลมากที่สุด ได้แก่เรื่อง การสะท้อนตนเองจากกระจก (Looking-Glass Self) โดยเขาเห็นว่า บุคคลจะมีการพัฒนาตัวตน (Self) ออกมาจากปฏิกิริยาของบุคคลอื่นที่มีต่อตน เสมือนกับบุคคลอื่นๆ นั้นเป็นกระจกเงาที่คอยสะท้อนภาพให้บุคคลผู้นั้นรับรู้ถึงตนเองได้ ดังนั้นบุคคลจึงมีความอ่อนไหวง่ายต่อความคิดเห็นและการกระทำของบุคคลอื่นๆ คูลีย์มีความเห็นว่าพฤติกรรมของแต่ละบุคคลจะวิเคราะห์โดยอาศัยบุคลิกภาพเป็นเครื่องตัดสินได้เพียงส่วนน้อยเท่านั้น แต่ส่วนใหญ่จะถูกวิเคราะห์โดยอาศัยโครงสร้างทางจิตวิทยาของกลุ่มสังคม ซึ่งจะเน้นไปที่สถาบันครอบครัว เนื่องจากครอบครัวเป็นกลุ่มพื้นฐานที่มีความใกล้ชิดกับบุคคลมาก ครอบครัวจึงสามารถสร้างระเบียบทางสังคม เปลี่ยนแปลงทัศนคติ เป็นตัวทำให้เกิดการตัดสินใจ และสามารถควบคุมพฤติกรรมของบุคคลได้

จอร์จ เฮร์เบอร์ท มีด เป็นศาสตราจารย์ทางด้านปรัชญาที่มหาวิทยาลัยชิคาโก แต่ผลงานของเขามีอิทธิพลต่อนักสังคมวิทยาและนักจิตวิทยาสังคมมาก มีด กล่าวว่า ส่วนประกอบ

ที่สำคัญของตัวตน (Self) ได้แก่ ความรู้สึกนึกคิดภายในตัวของบุคคลนั่นเอง ซึ่งความคิดภายในตนเองดังกล่าว ประกอบไปด้วย การโต้ตอบกันระหว่าง ตัวฉัน (Me) - คือ ทัศนคติของบุคคลอื่นเกี่ยวกับตน ซึ่งตนได้รับรู้เก็บไว้ในตัวเอง และ ฉัน (I) - เป็นปฏิกิริยาที่เกิดจากตัวฉัน หรือกล่าวได้ว่าตัวฉันเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดฉัน ดังนั้น ฉัน จึงหมายถึง อะไรที่ตนเองคิดที่ตนเองรู้สึก หรือที่ตนเองกระทำ โดยมีพื้นฐานมาจาก ตนคิดว่าผู้อื่นมองตนว่าเป็นอย่างไร ซึ่งกระบวนการดังกล่าวทั้งหมดเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นภายในจิตใจของบุคคล ที่จะนำไปสู่การสร้างตัวตนและเกิดเป็นบุคลิกภาพของบุคคลนั้นๆ อย่างไรก็ตามในการมีชีวิตอยู่ของบุคคล ถ้าไม่มีบุคคลอื่นๆ รอบตัวให้บุคคลผู้นั้นมีปฏิสัมพันธ์ด้วย ก็จะไม่มีการสร้างตัวตน และไม่มีบุคลิกภาพเกิดขึ้น โดยเฉพาะในทารกจะไม่มีการพัฒนาขึ้นเป็นปกติได้เลยถ้าขาดการปฏิสัมพันธ์กับมนุษย์คนอื่นๆ มีด กล่าวว่า ครอบครัวเป็นส่วนสำคัญพื้นฐานเริ่มแรกที่จะทำให้บุคคลพัฒนาแนวความคิดและทัศนคติของบุคคลอื่นๆ ที่มีต่อตน จากนั้นบุคคล (ทารก) ก็จะนำเอาความคิดนี้ไปสร้างตัวตนเพื่อใช้กับบุคคลอื่นๆ ต่อไป นอกจากนี้ ตัวคนที่บุคคลสร้างขึ้นจะมีการพัฒนาขึ้นไปเรื่อยๆ เมื่อได้มีการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นๆ มากขึ้น

สรุปได้ว่าทั้ง คูลีย์ มีด และซัลลิแวน ต่างเห็นตรงกันว่า สังคมมีความสำคัญต่อมนุษย์ โดยมนุษย์ถือเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ซึ่งไม่สามารถแยกตัวออกจากสังคมได้ และการมีสัมพันธภาพกับบุคคลอื่นๆ ในสังคมนั้นเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ

ลักษณะของสัมพันธภาพในครอบครัว

ครอบครัวเปรียบเสมือนเป็นระบบหนึ่งซึ่งประกอบไปด้วยสมาชิกจำนวนหนึ่งมาอยู่ด้วยกัน มีสัมพันธภาพเกิดขึ้นระหว่างสมาชิกด้วยตนเอง และระหว่างคุณลักษณะของสมาชิกที่มาอยู่ด้วยกัน สมาชิกในครอบครัวโดยทั่วไปหมายรวมถึงพ่อแม่และลูกเป็นส่วนใหญ่ พ่อแม่และลูกจึงเป็นส่วนประกอบส่วนหนึ่งของครอบครัว และเชื่อมโยงกันเป็นระบบด้วยสัมพันธภาพ ซึ่งก็คือ การปฏิสัมพันธ์หรือการติดต่อสื่อสารกันระหว่างบุคคลในครอบครัวนั่นเอง (Schiamberg, 1988 : 313 อ้างอิงจาก Hall and Fagen, 1956)

สัมพันธภาพระหว่างกันของบุคคลในครอบครัวถือเป็นความสัมพันธ์กันทางบทบาท คือ สมาชิกที่มีความสัมพันธ์กันนั้นไม่มีโอกาสเลือกที่จะสัมพันธ์กัน เมื่อลูกคลอดออกมาจะต้องเกิดความสัมพันธ์กันขึ้นระหว่างพ่อแม่กับลูกซึ่งเป็นไปตามบทบาททางสังคม อย่างไรก็ตามบุคคลโดยทั่วไปยังมองสัมพันธภาพในครอบครัวว่าเป็นสัมพันธภาพแบบใกล้ชิด (Close Relationship) โดยพิจารณาจาก ระดับความเข้มข้นในการผูกพันกัน (Intensity) ความคุ้นเคยสนิทสนมกัน (Intimacy) ความเชื่อใจไว้วางใจกัน (Trust) และ การเข้าไปเกี่ยวข้องกัน (Commitment) (Fisher, 1987 : 24) ถึงแม้ว่ายังมีครอบครัวอีกหลายๆ ครอบครัวที่มี

สัมพันธ์กันอย่างห่างเหิน แต่คาดหวังว่าสัมพันธ์ภาพในครอบครัวควรมีการพัฒนาให้มีสัมพันธ์ภาพที่ผูกพันกันอย่างมั่นคงยิ่งขึ้นไป

กุลวรรณ วิทยาวาสฺรจิ (2526 : 5-7) กล่าวถึงความหมายของสัมพันธ์ภาพในครอบครัวไว้ว่า สัมพันธ์ภาพในครอบครัว หมายถึง ลักษณะพฤติกรรมที่พ่อ และ/หรือ แม่ ปฏิบัติต่อลูก พฤติกรรมที่ลูกปฏิบัติต่อพ่อ และ/หรือ แม่ และ พฤติกรรมที่พ่อและแม่ปฏิบัติต่อกัน โดยได้จำแนกพฤติกรรมที่แสดงถึงสัมพันธ์ภาพในครอบครัว ไว้ดังนี้

1. การพักผ่อนร่วมกันในครอบครัว หมายถึง การที่พ่อแม่และลูกได้มีกิจกรรมร่วมกันในการพักผ่อนหย่อนใจเมื่อมีเวลาว่าง
2. การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและรับรู้เรื่องราวต่างๆ หมายถึง การที่ลูกได้มีส่วนร่วมกับพ่อแม่ในการแสดงความคิดเห็นและรับรู้เกี่ยวกับทุกข์สุข ความลับในเรื่องต่างๆ ของพ่อแม่ เช่น ปัญหาการเงิน ปัญหาการงาน
3. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ หมายถึง การที่บุตรหลานได้มีส่วนร่วมกับพ่อแม่ในการตัดสินใจกระทำสิ่งต่างๆ ภายในบ้าน เช่น การจัดระเบียบกฎเกณฑ์ภายในบ้าน
4. การเห็นชอบของพ่อแม่ หมายถึง พฤติกรรมที่พ่อแม่แสดงต่อลูกในลักษณะของการเห็นด้วยกับการกระทำ และความคิดเห็นของลูก เช่น การไม่ปฏิเสธข้อเสนอนะ ข้อคิดเห็น หรือ การกระทำต่างๆ ของบุตร
5. ความรักความห่วงใยของพ่อแม่ หมายถึง พฤติกรรมของพ่อแม่ที่ลูกรับรู้ว่าเป็นพฤติกรรมที่แสดงความรัก ความห่วงใยที่มีต่อบุตร เช่น การช่วยเหลือคลี่คลายปัญหาต่างๆ การให้ความเป็นกันเองกับลูก
6. ความไว้วางใจของพ่อแม่ หมายถึง พฤติกรรมของพ่อแม่ที่แสดงถึงความไว้วางใจในตัวลูกว่า สามารถปฏิบัติตนเองได้อย่างเหมาะสม สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ มีความรับผิดชอบต่อการกระทำของตัวเอง
7. การที่พ่อแม่เห็นด้วยกับกิจกรรมของเพื่อนๆ ของลูก หมายถึง พฤติกรรมของพ่อแม่ที่แสดงถึงการเห็นด้วยกับการที่ลูกไปมีกิจกรรมกับเพื่อนๆ โดยที่ไม่ขัดขวาง หรือเป็นอุปสรรค หรือแสดงออกถึงความไม่ไว้วางใจในการไปร่วมกิจกรรม
8. การที่บุตรยอมรับเกณฑ์มาตรฐานของพ่อแม่ หมายถึง การที่ลูกแสดงพฤติกรรมยอมรับมาตรฐานพฤติกรรม และมาตรฐานการดำรงชีวิตของพ่อแม่ เช่น เห็นด้วยกับความคิดเห็นของพ่อแม่ในด้านการเรียน การทำงาน ค่านิยม ทักษะ และ ยินยอมกระทำตามเกณฑ์ที่พ่อแม่กำหนดด้วยความยินดี

9. ความรักและความเคารพของลูกที่มีต่อพ่อแม่ หมายถึง พฤติกรรมของลูกที่แสดงต่อพ่อแม่ซึ่งเป็นการแสดงถึงความรัก ความเคารพต่อพ่อแม่ โดยการเชื่อฟังพ่อแม่ ไม่ขัดใจ ไม่ทำให้พ่อแม่เสียใจ

10. การไม่มีข้อกำหนดมากเกินไป หมายถึง การที่พ่อแม่ไม่แสดงพฤติกรรมที่เป็นการกำหนด หรือ จำกัดความประพฤติของลูกมากเกินไป

11. การไม่เข้มงวดกวดขันเกี่ยวกับระเบียบวินัยมากเกินไป หมายถึง การที่พ่อแม่ไม่แสดงการกระทำใดๆ ที่สื่อแสดงถึงความเข้มงวดในระเบียบวินัย เช่น การลงโทษอย่างรุนแรง การไม่ยืดหยุ่นในระเบียบวินัย การบังคับให้ลูกปฏิบัติตามระเบียบวินัยอย่างเคร่งครัดโดยไม่คำนึงถึงความพร้อม

12. การไม่ปกป้องคุ้มครองมากเกินไป หมายถึง พฤติกรรมที่พ่อแม่แสดงต่อลูกอย่าง 'ไม่ปกป้องคุ้มครองมากเกินไป หรือไม่แสดงพฤติกรรมต่างๆ เหมือนหนึ่งลูกไม่มีความสามารถดูแลตนเองได้ หรือเหมือนลูกเป็นเด็กเล็กๆ

13. การที่พ่อแม่ไม่คอยช่วยเหลือถึงความสำเร็จมากเกินไป หมายถึง พ่อแม่ไม่คอยช่วยเหลือ หรือรบกวนให้ลูกได้รับความสำเร็จในการทำงานมากเกินไป เช่น ไม่เคี่ยวเข็ญให้ลูกกระทำสิ่งต่างๆ มากเกินไป

14. การยินดีให้กำลังใจเพื่อความสำเร็จ หมายถึง การที่พ่อแม่ให้กำลังใจ ส่งเสริม หรือกระตุ้นให้ลูกประสบความสำเร็จในการเรียน การทำงาน ทั้งการกระทำและด้วยคำพูด

15. ความกลมเกลียวของพ่อแม่ หมายถึง พฤติกรรมที่พ่อแม่กระทำต่อกันในลักษณะที่ไม่มีความขัดแย้งซึ่งกันและกัน มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน มีความรักใคร่สามัคคี ถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน

ลักษณะของสัมพันธภาพที่มั่นคงในครอบครัวนั้น จรรยา ทองदार (2533 : 107-111) ได้กล่าวว่า ครอบครัวที่มีสัมพันธภาพที่มั่นคงคือครอบครัวที่ประกอบไปด้วยความรักความเมตตา และ หลักคุณธรรมในการประพฤติปฏิบัติต่อกัน โดยความอบอุ่นในจิตใจอันเกิดจากความรัก ความเมตตา หรือความหวังดีต่อกันด้วยความจริงใจนั้น เป็นสิ่งที่มนุษย์เราต้องการมากที่สุดใน การพัฒนาความเป็นบุคคลที่พึงปรารถนาของชุมชนและสังคมนอกเหนือจากปัจจัย 4 ที่มนุษย์ ต้องการ แต่ลำพังความรักความเมตตาและความหวังดีต่อกันภายในครอบครัวอย่างเดียวนั้น ยังไม่เพียงพอ ยังต้องมีสิ่งอื่นประกอบด้วย สิ่งนั้นคือ ความดีงาม ความถูกต้อง และ ความเหมาะสม อันจะเรียกว่าคุณธรรมก็คงไม่ผิด คุณธรรมเป็นเสมือนหางเสือที่คอยกำหนดทิศทาง ขณะที่ ความรัก ความเมตตา และความหวังดี เป็นพลังงานผลักดันขับเคลื่อน และเมื่อครอบครัว มีทั้งความรักความเมตตา และ หลักคุณธรรมในการประพฤติปฏิบัติต่อกัน สัมพันธภาพใน

ครอบครัวย่อมเกิดขึ้นอย่างถาวร ไม่ว่าเหตุการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคมอะไรมาคุกคามก็ไม่อาจทำลายสัมพันธภาพอันดีนี้ให้แตกสลายลงได้

นอกจากนี้ กิตติพัฒน์ นนทปัทมะคุลย์ (2530 : 5-7) ยังได้รวบรวมลักษณะของครอบครัวที่มีสัมพันธภาพกันอย่างใกล้ชิดไว้ พอสรุปได้ว่าครอบครัวที่สัมพันธ์กันอย่างมีคุณภาพจะประกอบไปด้วยลักษณะ 6 ประการ คือ

1. การชื่นชมคุณค่าของคนในครอบครัว ความพึงพอใจ ชื่นชม และเห็นคุณค่าของกันและกันในครอบครัวควรจะได้มีการแสดงออกอย่างชัดเจน เมื่อคนในครอบครัวแสดงความรู้สึก แสดงการกระทำที่พึงพอใจในคนอื่น ๆ ที่อยู่ร่วมครอบครัวเดียวกัน ตระหนักในคุณค่าซึ่งกันและกันแล้ว เปรียบเสมือนเป็นพื้นฐานของความอบอุ่นและมั่นคงในครอบครัว รวมทั้งยังเป็นการหล่อหลอมสมาชิกในครอบครัวให้มีทัศนคติมองสังคมส่วนรวมในแง่ดีด้วย

2. การมีเวลาอยู่ร่วมกัน การที่ทุกคนในครอบครัวได้ร่วมทำกิจกรรมหลายอย่างร่วมกัน และเป็นกิจกรรมที่ทุกคนพอใจจะทำร่วมกัน มิใช่เพราะการบังคับหรือโดยบังเอิญ จะช่วยพัฒนาให้สัมพันธภาพภายในครอบครัวมีความอบอุ่นมั่นคงยิ่งขึ้น

3. การมีพันธะต่อความสุขและสวัสดิภาพของครอบครัวร่วมกัน สมาชิกในครอบครัวที่สัมพันธ์กันอย่างมีคุณภาพมักจะมีพันธะดังกล่าวนี้อยู่ในระดับสูง กล่าวคือ คนในครอบครัวรู้สึกเป็นพันธะที่ต้องส่งเสริมให้สมาชิกคนอื่นในครอบครัวมีความสุข และมีสวัสดิภาพที่ดี เป็นการห่วงใยกันและกันอย่างแท้จริง

4. การติดต่อสื่อสารระหว่างกันเป็นอย่างดี มีเวลาสำหรับการพูดคุยกันเสมอโดยจะพูดคุยรับรู้เรื่องราวกันโดยตรง ไม่ปกปิด ไม่เก็บไว้ในใจ หรือ ไม่จำเป็นต้องรับรู้เรื่องราวของบุคคลอื่นในครอบครัวโดยอาศัยบุคคลที่ 3 หรือ บุคคลนอกครอบครัวเป็นสื่อ

5. การมีศรัทธาต่อศาสนาอย่างแรงกล้า คุณลักษณะข้อนี้พบในครอบครัวที่มีความสัมพันธ์กันในระดับสูง บุคคลในครอบครัวมักจะมีกิจกรรมทางศาสนาด้วยกัน เช่น ไปเข้าโบสถ์ทุกวันอาทิตย์พร้อมกัน หรือเข้าวัดฟังพระเทศน์ร่วมกัน ในหลายครอบครัวที่พบอาจมีส่วนจัดตั้งองค์กรทางศาสนา เช่น สร้างวัด หรือ เป็นธุระให้กับศาสนา เป็นต้น การที่คนในครอบครัวมีศรัทธาต่อศาสนาทำให้มีสติ มีความอดทนต่อกัน มีการให้อภัยต่อผู้อื่นสูง ระวังความโกรธได้รวดเร็ว และ รู้จักที่จะช่วยเหลือผู้อื่นในสังคม

6. การมีสมรรถนะจัดการกับวิกฤตการณ์ในครอบครัวได้อย่างดี ครอบครัวที่สัมพันธ์กันอย่างมีคุณภาพมักจะมีวิธีการที่ดีในการแก้ไขปัญหา หรือ กู้สถานการณ์ที่วิกฤตให้กลับคืนสู่สภาพที่ดีเช่นเดิมได้ ทุกคนในครอบครัวจะร่วมกันต่อสู้กับปัญหา ให้กำลังใจซึ่งกันและกัน และร่วมกันคลี่คลายปัญหาให้ได้ในที่สุด

วิทยา นาควัชระ (2537 : 254-259) ได้สรุปลักษณะของความสัมพันธ์ที่ีระหว่างบุคคลในครอบครัวไว้ว่า ต้องประกอบไปด้วย การมีความสัมพันธ์กันอย่างมั่นคง มีศรัทธาต่อกัน รักกัน มีวินัย รับผิดชอบ และรู้จักบทบาทและหน้าที่ของแต่ละคน มีความปรารถนาดีต่อกัน และสามารถแสดงความรู้สึกผสมผสานทั้งหมดนี้ออกมาได้ในปริมาณที่พอเหมาะ

การสร้างความสัมพันธ์ที่ีระหว่างพ่อแม่-ลูกในครอบครัวนั้น สมพร สุทัศนีย์ (2537 : 318-320) กล่าวว่า ควรยึดหลักการปฏิบัติหน้าที่ต่อกัน และยึดคุณธรรมเป็นสำคัญ โดย

1. การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่กับลูก หมายถึงการที่พ่อแม่ปฏิบัติต่อดูก ดังนี้

1.1 ทำหน้าที่ของพ่อแม่ให้สมบูรณ์ เช่น เลี้ยงดูลูกให้เจริญเติบโตแข็งแรง สมบูรณ์ ให้การศึกษาตามกำลังความสามารถของพ่อแม่และกำลังสติปัญญาของลูก แบ่งทรัพย์สินมรดกแก่ลูกด้วยความยุติธรรม

1.2 สนองความต้องการให้สอดคล้องกับหลักการพัฒนาเด็ก เช่น ถ้าลูกยังเล็กอยู่ (3-5 ปี) ต้องดูแลใกล้ชิด ส่วนวัยรุ่นนั้นต้องการอิสระมากขึ้น พ่อแม่ต้องคอยดูแลอยู่ห่างๆ และเปิดโอกาสให้ลูกได้ตัดสินใจทำสิ่งต่างๆ ด้วยตนเองบ้าง

1.3 ให้ความรัก ความเมตตา ด้วยการพูดจาสุภาพอ่อนโยน ไม่ใช้วาจาหยาบคาย หรือขู่กรรโชกให้เกิดความหวาดกลัว อับอาย หรือ เจ็บช้ำน้ำใจ

1.4 เมื่อลูกทำผิดพลาดควรใช้เหตุผลในการลงโทษ และควรให้อภัยถ้าหากความผิดไม่ร้ายแรง

1.5 ให้ความยุติธรรมในการดูแลลูก ไม่เลือกที่รักมักที่ชังไม่ว่าในเรื่อง เพศ ผิว หรือลำดับการเกิด เช่น ไม่รังเกียจว่าลูกจะเป็นชายหรือหญิง ผิวดำหรือขาว เป็นลูกคนหัวปี คนกลาง หรือ คนสุดท้อง ก็ต้องให้ความรักเท่าเทียมกัน

1.6 ใช้วิธีประชาธิปไตยในการอบรมเลี้ยงดูลูก ประชาธิปไตยในที่นี้หมายถึง การที่บุคคลมีเสรีภาพโดยไม่รุกรานสิทธิส่วนบุคคล เช่น ลูกไม่สมควรจะไปรื้อค้นตู้เสื้อผ้าของพ่อแม่โดยไม่ได้รับอนุญาต ในทำนองเดียวกัน พ่อแม่ก็ไม่ควรจะไปรื้อค้นตู้เสื้อผ้าของลูกโดยถือสิทธิว่าเป็นพ่อแม่ หากพ่อแม่อบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย พ่อแม่ยอมรับในความคิดเห็นของลูก การลงโทษอยู่บนพื้นฐานของเหตุผล จะทำให้ลูกเติบโตเป็นคนมีเหตุผล มีความเชื่อมั่น และ รักเพื่อนมนุษย์

2. การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างลูกกับพ่อแม่ หมายถึง การที่ลูกปฏิบัติตนต่อพ่อแม่ ดังนี้

2.1 แสดงความเคารพเชื่อฟัง พ่อแม่ยอมรับและหวังดีต่อดูก ปรารถนาที่จะให้ลูกมีความสุข ความเจริญ พ่อแม่จึงให้คำแนะนำในเรื่องต่างๆ เสมอ ลูกควรจะเชื่อฟัง แม้บางครั้ง

พ่อแม่จะห้ามทำในสิ่งที่ลูกต้องการ ลูกที่ดีควรเชื่อฟัง หรือมิฉะนั้นก็นิ่งเฉยเสีย ไม่ควรโต้เถียง หรือเข้าจากราว แสดงการดูหมิ่นพ่อแม่ หรือ พุดจาให้พ่อแม่สะเทือนใจ

2.2 แสดงความกตัญญูทศเวท คือ สำนึกในบุญคุณและตอบแทนพระคุณ

2.3 ตั้งใจศึกษาเล่าเรียน เพื่อให้ความปรารถนาของพ่อแม่สัมฤทธิ์ผล

2.4 ไม่สุรุษสุราย รู้จักประหยัดและเก็บออมทั้งเงินของพ่อแม่ และเงินที่หามาได้ด้วยตัวเอง เพื่อจะได้มีฐานะที่มั่นคงในอนาคต

2.5 ไม่ประพฤติคนพาลเกร หรือเป็นนักเลงการพนันจนทำให้พ่อแม่เสียใจ

2.6 ช่วยเหลืองานในบ้านเท่าที่จะทำได้ เพื่อเป็นการแบ่งเบาภาระของพ่อแม่ แม่เมื่อมีอาชีพเป็นปึกแผ่นแล้วหากมีงานที่ช่วยได้ก็ควรช่วย เช่น เมื่อเป็นเด็กก็ช่วยปัดกวาดบ้าน เมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ก็ควรช่วยซ่อมแซมบ้านถ้านับผู้ฟัง เป็นต้น

2.7 มีความเกรงใจพ่อแม่ เช่น ไม่หยิบสิ่งของของพ่อแม่ไปใช้โดยพลการ

2.8 รักษาความดี เกียรติยศชื่อเสียงของวงศ์ตระกูล

2.9 พอใจในทรัพย์สมบัติที่พ่อแม่มอบให้ และรักษาทรัพย์นี้ไว้ให้พอผูกพัน

หากพ่อแม่ปฏิบัติต่อลูก และ ลูกปฏิบัติต่อพ่อแม่ ได้ตามที่กล่าวมาข้างต้นได้ ย่อมทำให้สัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่กับลูกเป็นไปด้วยดี ทุกคนมีความสุข และเป็นครอบครัวที่มีคุณภาพ

นอกจากนี้ ก่อ สวัสดิ์พาณิชย์ (2519 : 166 -171) ได้เสนอแนะวิธีสร้างความสัมพันธ์อันดีภายในครอบครัวไว้ โดยกล่าวว่า สัมพันธภาพภายในครอบครัวจะดีได้ บุคคลในครอบครัวจะต้องปฏิบัติต่อกัน ดังนี้

1. การมองเห็นความสำคัญของครอบครัว ถ้าสมาชิกของครอบครัวแต่ละคนให้ความสำคัญแก่บทบาทนอกครอบครัวมากกว่าบทบาทในครอบครัว สมาชิกย่อมมีความผูกพันกับครอบครัวน้อยลง ดังนั้น การมองเห็นความสำคัญของครอบครัว โดยคิดว่าเป็นศูนย์กลางของชีวิต ทุกคนในครอบครัวรู้จักเสียสละเวลา น้ำใจ และกำลังอย่างอื่นให้แก่ครอบครัวได้มากขึ้น ครอบครัวก็จะมีคามอบอุ่นและเป็นที่พึ่งของสมาชิกได้อย่างสมบูรณ์

2. การพยายามเข้าใจในธรรมชาติของผู้อื่น การจะสร้างสัมพันธภาพในครอบครัวให้ดีขึ้นได้ จะต้องมองเห็นความจำเป็นของการศึกษาธรรมชาติของสมาชิกคนอื่นในครอบครัว ถ้าพ่อแม่มีความสงสัยเกี่ยวกับพฤติกรรมบางอย่างของลูกที่เป็นวัยรุ่น พ่อแม่ไม่ควรรีบลงความเห็นว่า ลูกของตนประพฤติคนไม่ถูกต้องในทันทีทันใด ส่วนตัวลูกเองก็เช่นเดียวกัน ไม่ควรจะมองพ่อแม่ว่าเป็นคนแก่ที่มีความคิดล้าสมัย ควรจะทำความเข้าใจในพฤติกรรมที่พ่อแม่แสดงต่อตน และมีความเห็นอกเห็นใจพ่อแม่ให้มากขึ้น

3. การพิจารณาปัญหาของครอบครัวร่วมกัน ถ้าสมาชิกในครอบครัวได้พยายามศึกษาธรรมชาติของผู้อื่น และมีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่นตามสมควรแล้ว สมาชิกในครอบครัวก็จะ

สามารถร่วมปรึกษาหารือกันได้มากขึ้น การที่ทุกฝ่ายในครอบครัวร่วมกันแก้ไขปัญหาต่างๆ มีการปรึกษาหารือกันถึงเรื่องที่เป็นปัญหา และเรื่องที่จะก่อให้เกิดปัญหา จะทำให้สมาชิกในครอบครัวมีความสามัคคีรักใคร่กัน และหาทางป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาต่างๆ ลุกลามไปมากขึ้นด้วย

4. การพักผ่อนหย่อนใจร่วมกัน การพักผ่อนหย่อนใจด้วยกันจะทำให้ สมาชิกในครอบครัวมีความสนิทสนมกันมากขึ้น วิธีการพักผ่อนหย่อนใจกระทำได้หลายวิธี เช่น การเล่นกีฬา การรับประทานอาหารนอกบ้านร่วมกัน การทัศนจร เล่นดนตรี หรือทำงานอดิเรกบางอย่างด้วยกัน เป็นต้น ซึ่งข้อสำคัญคือ สมาชิกทุกคนในครอบครัวจะต้องได้รับความสุขจากการพักผ่อนหย่อนใจนั้นด้วย

5. การสร้างความสนิทสนมในครอบครัวด้วยวิธีอื่น นอกเหนือจากการพักผ่อนหย่อนใจร่วมกันแล้วครอบครัวอาจทำความสนิทสนมกันได้ด้วยวิธีอื่น เช่น การไต่ถามและพูดคุยกัน นอกจากจะทำให้สมาชิกในครอบครัวรู้เรื่องของกันและกันแล้ว ยังทำให้เกิดความสนิทสนมกันด้วย

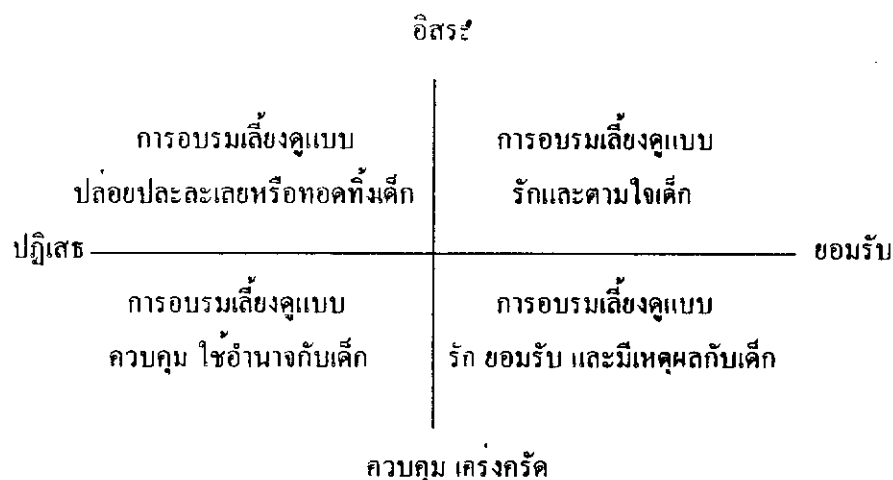
ถ้าสมาชิกของครอบครัวปฏิบัติต่อกันได้ในทั้ง 5 ข้อที่กล่าวมานี้ จะทำให้สัมพันธภาพในครอบครัวดีขึ้นอย่างไม่มีข้อสงสัย แต่ทั้งนี้สมาชิกทุกคนจะต้องเป็นผู้ปฏิบัติ ถ้าเพียงให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งกระทำเพียงฝ่ายเดียวในขณะที่ตัวเองยังไม่ยอมกระทำ สัมพันธภาพที่ดีก็ย่อมไม่เกิดขึ้นเช่นกัน

การสร้างสัมพันธภาพที่ดีภายในครอบครัวให้เกิดขึ้น นอกจากทำได้ด้วยการที่สมาชิกแต่ละคนเรียนรู้วิธีการแสดงออกต่อกันในแบบต่างๆ แล้ว ยังมีปัจจัยอื่นๆ ที่มีส่วนในการสร้างสัมพันธภาพที่ดีในครอบครัวอีกด้วย เช่น ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ จรรยา สุวรรณทัต (2523 : 55) กล่าวว่า ครอบครัวใดที่มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ไม่ขัดสน ย่อมนำมาซึ่งความสงบสุขของครอบครัว และทำให้เกิดความกลมเกลียวสมัครสมานกันภายในครอบครัวได้

สัมพันธภาพในครอบครัวกับการอบรมเลี้ยงดู

สัมพันธภาพในครอบครัวมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่อย่างใกล้ชิด เมื่อพูดถึงบทบาทของครอบครัวที่มีต่อบุคคล ครอบครัวจะประกอบไปด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ 2 ส่วน ที่มีผลต่อการพัฒนาบุคคลให้เกิดสติปัญญา ความคิด และการกระทำต่างๆ องค์ประกอบทั้ง 2 ส่วนนี้ได้แก่ สัมพันธภาพภายในครอบครัว ซึ่งเน้นถึงบรรยากาศหรือความสัมพันธ์ของบุคคลในครอบครัว และ การอบรมเลี้ยงดู ซึ่งเน้นถึงวิธีการที่พ่อแม่ปฏิบัติต่อลูกเป็นหลัก อย่างไรก็ตาม เป็นการยากที่จะแยกผลที่เกิดจากวิธีการอบรมเลี้ยงดู จากบรรยากาศหรือลักษณะสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูก ดังนั้น แม่เราจะพิจารณาองค์ประกอบทั้งสองนี้ แยกจากกัน แต่สัมพันธภาพภายในครอบครัวก็ยังคงครอบคลุมถึงวิธีการอบรมเลี้ยงดูเด็กด้วย

แมคโคไบ และ มาร์ติน (Schiamberg, 1988 : 371-373 ; citing Maccoby and Martin : 1983) ได้กล่าวถึงวิธีการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ที่พบบ่อยในปัจจุบัน ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 วิธี โดยมองจาก 2 มิติ คือ มิติของการยอมรับ - อบอุ่น - ปฏิเสธ (ต่อต้าน) กับ มิติของการ จำกัดควบคุม - ปล่อยอิสระ ดังภาพประกอบ 3

ภาพประกอบ 3 วิธีการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่โดยแบ่งเป็น 2 มิติ

การอบรมเลี้ยงดูแบบรักและยอมรับ มีเหตุผลสำหรับเด็ก หรือที่รู้จักกันโดยทั่วไปว่า การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยนั้น นักจิตวิทยาได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูแบบนี้ไว้ว่า ...เป็นแบบที่ช่วยเสริมสร้างสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูกได้ดีที่สุด เนื่องจาก พ่อแม่ต่างร่วมกันรับผิดชอบในการดูแล ให้ความรัก ความอบอุ่นกับลูก การตัดสินใจของครอบครัว เกิดขึ้นจากการตกลงเห็นชอบของสมาชิกทุกคนในครอบครัว ลูกจึงมีโอกาสใช้ความสามารถอย่างเต็มที่และแสดงความรู้สึกใกล้ชิดสนิทสนมกับพ่อแม่ได้ สัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูกจึงมีการพัฒนาขึ้นทั้งสองทิศทาง (Two-Way Relationship) ส่วนวิธีการอบรมเลี้ยงดูแบบอื่นไม่ว่าจะเป็น แบบบังคับควบคุมเด็ก แบบรักตามใจเด็กมากเกินไป หรือ แบบทอดทิ้งเด็ก ต่างก็เป็นรูปแบบที่ก่อให้เกิดความไม่เข้าใจกันระหว่างพ่อแม่-ลูกได้ง่าย จึงมีแนวโน้มที่จะเป็นอุปสรรคต่อ สัมพันธภาพระหว่างกันที่เกิดขึ้น (Schiamberg, 1988 : 316 - 317)

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยต่างๆ ที่ผ่านมามีพบว่า ได้มีผู้นำเอาลักษณะการอบรมเลี้ยงดูด้วยวิธีต่างๆ มาศึกษากันอย่างกว้างขวาง เนื่องจากการอบรมเลี้ยงดูดังกล่าวมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของเด็กเป็นอย่างมาก และเพื่อที่จะให้ได้ภาพพจน์ที่ละเอียดเพียงพอ ในปัจจุบันจึงได้เริ่มมีการศึกษาถึง ปฏิสัมพันธ์ตลอดจนอัตราความมากน้อยของวิธีการอบรมเลี้ยงดูแบบต่างๆ ที่ใช้ว่ามีผลต่อพฤติกรรมของเด็กประการใดบ้าง รวมทั้งศึกษาถึงลักษณะสัมพันธภาพระหว่างพ่อ

พัฒนาการของสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูก

สัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูก เริ่มพัฒนาขึ้นตั้งแต่ลูกเริ่มคลอด โดยเริ่มจากความรู้สึกผูกพันใกล้ชิด (Attachment) ระหว่างพ่อแม่กับลูก คลอซ และ เคนเนล (Schiamberg, 1988 : 156 : citing Klaus and Kennell, 1982) กล่าวว่า การที่พ่อแม่จะพัฒนาสัมพันธภาพกับลูกให้ประสบความสำเร็จได้นั้น ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ ได้แก่

1. บุคลิกภาพ ลักษณะนิสัย และ อารมณ์ของตัวพ่อแม่เอง
2. การตอบสนองของลูกที่มีต่อพ่อแม่ สำหรับในทารกซึ่งยังไม่สามารถพูดได้ตอบได้ การตอบสนองของเด็กอาจแสดงได้โดยการร้องไห้ หรือ ใช้สายตามอง เป็นต้น
3. ประสบการณ์ในวัยเด็กของพ่อและแม่ รวมทั้งประวัติสัมพันธภาพระหว่างบุคคลของพ่อและแม่ที่มีกับครอบครัวเดิม เช่น พ่อในสมัยเด็กมีสัมพันธภาพกับพ่อแม่ของตนอย่างไรบ้าง
4. สัมพันธภาพระหว่างตัวพ่อกับแม่เอง เช่น พ่อและแม่รักใคร่ปรองดองกันดีหรือไม่
5. ประสบการณ์ที่ผ่านมาเกี่ยวกับการตั้งครรภ์และการคลอด
6. ค่านิยมทางวัฒนธรรม และ ทศนคติทางสังคมในการดูแลลูก

ความรู้สึกผูกพันใกล้ชิดในสัมพันธภาพสามารถพัฒนาขึ้นมาได้จากการมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างพ่อแม่กับลูก เริ่มตั้งแต่การที่พ่อแม่สัมผัส อุ้ม กอดรัด พูดยุยกับลูก ทารกก็จะสามารถรับรู้ได้ทันทีถึงความรู้สึกที่พ่อแม่มีต่อตน ดังนั้น ความรัก ความเอาใจใส่ที่อบอุ่นและเข้าใจจากพ่อแม่จึงเป็นสิ่งที่ลูกต้องการมากโดยเฉพาะในวัยทารก

จากวัยทารกเข้าสู่วัยเด็ก สัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูกได้พัฒนาขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยใช้กระบวนการปฏิสัมพันธ์เป็นสื่อในการสร้างสัมพันธภาพ แต่เนื่องจากเด็กเมื่อโตขึ้นเริ่มเข้าโรงเรียน เริ่มมีเพื่อน รวมทั้งมีความอยากรู้อยากเห็นในสิ่งต่างๆ รอบตัวมากขึ้น สัมพันธภาพระหว่างเด็กกับเพื่อน และกับบุคคลอื่นๆ จึงเริ่มพัฒนาขึ้น อย่างไรก็ตาม สัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่กับลูกในช่วงนี้ยังมีความสำคัญต่อการเสริมสร้างความเป็น ตน (Self) ของเด็ก

เมื่อเด็กเริ่มเข้าสู่วัยรุ่น สัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่กับลูกวัยรุ่นนั้นจะมีความเปลี่ยนแปลงไปจากในวัยทารกและวัยเด็กอย่างมาก เนื่องจากวัยรุ่นเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นมากมายทั้งทางร่างกายและจิตใจ เริ่มก้าวเข้าสู่ความเป็นผู้ใหญ่ เริ่มสร้างเอกลักษณ์เฉพาะของตนเอง รูปแบบของสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูก จึงเริ่มเกิดการเปลี่ยนแปลงจาก สัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่กับเด็ก (Parent-Child Relationship) เป็นความสัมพันธ์ระหว่างผู้ใหญ่กับผู้ใหญ่ (Adult-to-Adult Relationship) ซึ่งพัฒนาการของสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูก ในช่วงที่ลูกเป็นวัยรุ่นนี้ จะได้มีการกล่าวถึงโดยละเอียดต่อไป

สัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่กับลูกที่อยู่ในวัยรุ่น

การที่จะเข้าใจถึงธรรมชาติของสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่กับวัยรุ่นนั้น จะต้องยอมรับก่อนว่า สัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-วัยรุ่น มีความแตกต่างจาก สัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูกในวัยเด็ก ดังนี้ (Schiamberg, 1988 : 616-617 ; citing Garbarino and Gilliam, 1980 and Garbarino, 1985)

1. พลังของวัยเด็กมีน้อยกว่าวัยรุ่น วัยรุ่นมีความสามารถที่จะแสดงหรือมีส่วนร่วมในปฏิสัมพันธ์กับครอบครัวได้มากกว่าวัยเด็ก เนื่องจากพ่อแม่จะมองว่าวัยรุ่นนั้นเริ่มเป็นผู้ใหญ่ขึ้นกว่าวัยเด็ก สิ่งที่วัยรุ่นแสดงออกจึงมีอิทธิพลต่อการคิด การตัดสินใจของครอบครัวมากขึ้น
2. พ่อแม่จะยอมให้บุคคลอื่นๆ เข้ามามีอิทธิพลกับวัยรุ่นมากกว่าในวัยเด็ก เมื่อลูกเข้าสู่วัยรุ่น พ่อแม่จะยอมรับว่ายังมีบุคคลอื่นๆ ที่มีความสำคัญกับวัยรุ่นอีกหลายกลุ่ม เช่น กลุ่มเพื่อนทั่วไป เพื่อนต่างเพศ รวมทั้งผู้ใหญ่คนอื่นๆ ด้วย
3. ทักษะในการรับรู้ทำความเข้าใจของในวัยเด็กจะพัฒนาน้อยกว่าในวัยที่เป็นวัยรุ่น จึงทำให้สัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูก พัฒนาจากสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่กับเด็ก (Parent-Child Relationship) เป็นการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ใหญ่กับผู้ใหญ่ (Adult-Adult Interaction) นอกจากนี้ ความสามารถที่ดีขึ้นของวัยรุ่นเนื่องจากพัฒนาการทางสังคมและจิตใจ ทำให้วัยรุ่นสามารถเข้าใจถึงความไม่ลงรอยกันในเหตุผลต่างๆ ของพ่อแม่ได้

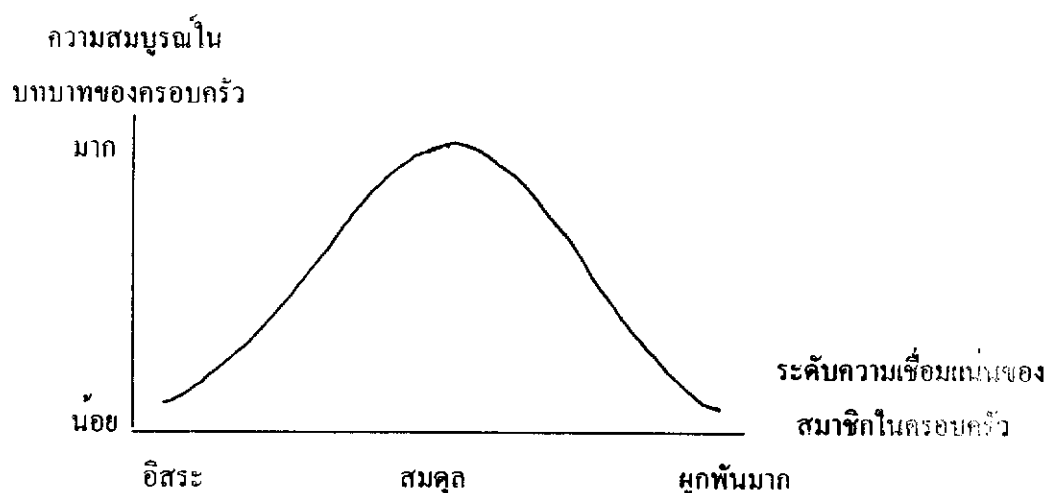
จากความแตกต่างดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ลักษณะสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูกในวัยรุ่น มีความแตกต่างไปจากในวัยเด็กอย่างชัดเจน เด็กในวัยรุ่นมีลักษณะธรรมชาติตามวัยของตน ซึ่งได้แก่ ความรู้สึกหรือความต้องการที่จะได้มาซึ่งความเป็นอิสระเสรี ต้องการคิดเอง กระทำเอง คิดตัดสินใจด้วยตัวเอง ธรรมชาติเหล่านี้ทำให้วัยรุ่นประพาศติดไปในทิศทางที่แตกต่างไปจากวัยเด็ก โดยในวัยเด็กเขาจะไม่แสดงอาการต่อต้านพ่อแม่ให้เห็นอย่างชัดเจนเหมือนระยะวัยรุ่น พ่อแม่ที่ไม่ทราบหรือไม่ได้เตรียมตัวที่จะเรียนรู้ลักษณะธรรมชาติของวัยรุ่นมาก่อน อาจจะมองเห็นและตีความพฤติกรรมของลูกวัยรุ่นไปในด้านลบก็ได้ เช่น เขาใจว่าเด็กไม่ให้ความเคารพนับถือพ่อแม่ เกิดทัศนคติและความคิดสวนทางกับพ่อแม่บ่อยๆ ซึ่งถ้าปล่อยให้อยู่หาความขัดแย้งระหว่างพ่อแม่และลูกวัยรุ่นเพิ่มทวีขึ้น ก็จะเป็นการทำลายสัมพันธภาพที่ดีของครอบครัวลงไปได้

บาร์เนส และ โอลสัน (Schiamberg, 1988 : 617-621 ; citing Barnes and Olson, 1985 : 438-447) ได้เน้นถึง ความเชื่อมั่นของครอบครัว (Family Cohesion) ว่ามีอิทธิพลต่อสัมพันธภาพ ระหว่างพ่อแม่กับลูกวัยรุ่นมาก

ความเชื่อมั่นของครอบครัว หมายถึง การมีความรู้สึกหรืออารมณ์ที่ผูกพันระหว่างกันของสมาชิกในครอบครัว ความเชื่อมั่นของครอบครัวสามารถวัดเป็นลำดับที่ต่อเนื่องจาก

ความรู้สึกผูกพันกันมาก (มีการติดต่อเชื่อมโยงผูกพันกันสูงของสมาชิกในครอบครัว) ไปจนถึงการเป็นอิสระจากกัน (สมาชิกในครอบครัวขาดการติดต่อผูกพันกัน)

ในวัยรุ่น การเป็นอิสระจากผู้อื่นเป็นสิ่งที่วัยรุ่นต้องการเพื่อพัฒนาความเป็นตัวของตัวเองให้เกิดขึ้น ขณะเดียวกัน ความผูกพันใกล้ชิดก็ยังเป็นสิ่งที่วัยรุ่นต้องการเพื่อให้ผู้อื่นเข้าใจตนและเป็นที่พึ่งพิงทางอารมณ์ ดังนั้น การที่สัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่และวัยรุ่นจะดำเนินต่อไปได้อย่างราบรื่น ทั้งพ่อแม่เองและตัววัยรุ่นจะต้องเรียนรู้ที่จะรักษาความต้องการทั้งสอง คือทั้งความเป็นอิสระและความผูกพัน นี้ไว้ให้อยู่ในระดับที่มีความสมดุลที่เหมาะสม ดังภาพประกอบ 4

ภาพประกอบ 4 ความเชื่อมั่นระหว่างสมาชิกในครอบครัว กับ ความสมบูรณ์ในบทบาทของครอบครัว (Schiamberg. 1988 : 619 ; citing Galvin and Brommel. 1982)

นอกจากความเชื่อมั่นของครอบครัวจะมีอิทธิพลต่อสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่กับลูกวัยรุ่นแล้ว ความขัดแย้งระหว่างพ่อแม่-ลูก ก็เป็นอีกองค์ประกอบหนึ่งที่มีผลต่อสัมพันธภาพโดยตรง โดยทั่วไปความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างบุคคลจะมีผลทำให้ทำลายสัมพันธภาพที่ดีต่อกันลงไปได้ แคเมททีสัน (Schiamberg. 1988 : 622 ; citing Matteson. 1975) ได้พบว่า แม้จะมีการเพิ่มขึ้นของความขัดแย้งในช่วงระหว่างวัยรุ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในวัยรุ่นเพศชาย แคเมททีสันก็การศึกษาสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูกในช่วงวัยรุ่นแล้วปรากฏว่า สัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูกในวัยรุ่นส่วนใหญ่ยังเป็นไปในทางบวกมากกว่าทางลบ

สาเหตุของความขัดแย้งโดยทั่วไประหว่างพ่อแม่กับวัยรุ่น มีดังนี้ (Schiamberg. 1988 : 622-623)

1. เกิดจากความแตกต่างในเนื้อหาของประสบการณ์ วัยรุ่นในแต่ละยุคสมัยต่างก็มีความแตกต่างไปจากวัยรุ่นในสมัยพ่อแม่ของตน ประสบการณ์ของวัยรุ่นในแต่ละยุคที่แตกต่างกัน

นี้อาจนำมาซึ่งความแตกต่างทางการคาดหวังเกี่ยวกับคุณค่า หรือลักษณะพฤติกรรมของวัยรุ่นที่
 การปฏิบัติได้

2. เกิดจากการขาดคำจำกัดความที่แน่ชัดในการถอนอำนาจของพ่อแม่ที่มีต่อเด็ก ถึงแม้
 พ่อแม่จะยอมรับว่าลูกเข้าสู่ช่วงวัยรุ่นแล้ว แต่พ่อแม่ส่วนใหญ่ก็ยังใช้อำนาจที่มีต่อพวกเขา
 เหมือนเช่นในวัยเด็ก เนื่องจากยังไม่มีระเบียบแบบแผนที่แน่ชัดกำหนดว่า วัยรุ่นเข้าสู่ความเป็นผู้
 ใหญ่ตั้งแต่เมื่อไหร่

3. เกิดจากความแตกต่างทางจิตวิทยาและสังคมระหว่างวัยรุ่นกับพ่อแม่ ทางด้าน
 จิตวิทยา วัยรุ่นถูกบรรยายว่าเป็นวัยแห่งอุดมการณ์ (Idealistic) ในขณะที่ผู้ใหญ่ถูกมองว่าเป็น
 วัยแห่งความเป็นจริง (Realistic) ที่สามารถจะทำอะไรที่คิดให้เป็นจริงได้มากกว่าการคิดฝัน
 ส่วนทางด้านสังคมก็มีความแตกต่างกันในบทบาทระหว่างพ่อแม่กับวัยรุ่น เช่น พ่อแม่มีหน้าที่
 ควบคุมดูแลพัฒนาการของลูกในขณะที่ยังเป็นเด็กและวัยรุ่น ในขณะที่วัยรุ่นก็ต้องการ
 ประสบการณ์ที่อิสระเพื่อที่จะพัฒนาตนเองให้เป็นบุคคลตามที่เขาคต้องการ

เฟอร์แมน และ เบอร์เมสเตอร์ (Furman and Buhrmester, 1992 : 104) ได้รวบรวม
 ทฤษฎีและงานวิจัยต่างๆ ที่ผ่านมานำมาสรุปเป็นภาพรวมของสัมพันธภาพระหว่างวัยรุ่นกับพ่อ
 แม่ไว้ว่า ช่วงวัยรุ่นสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูก จะเป็นไปในลักษณะ มีการสนับสนุนน้อย
 และมีข้อขัดแย้งมาก เมื่อเปรียบเทียบกับช่วงก่อนวัยรุ่น และเมื่อพิจารณาตลอดระยะเวลาของการ
 เป็นวัยรุ่นพบว่า วัยรุ่นตอนต้นจะมีความขัดแย้งกับพ่อแม่มากที่สุด และค่อยๆ ลดลงไปจนถึง
 วัยรุ่นตอนปลาย ความขัดแย้งจะลดลงกลายมาเป็นการทอดไมตรีในที่สุด บล็อก (Furman and
 Buhrmester, 1992 : 104 ; อ้างอิงมาจาก Blos, 1967) อธิบายว่า ลักษณะดังกล่าวเป็นการแยกตัว
 เพื่อความเป็นส่วนตัวของวัยรุ่น ในวัยรุ่นตอนต้นนั้นจะมีข้อขัดแย้งกับพ่อแม่มากเนื่องจาก วัยรุ่น
 พยายามที่จะสร้างความเป็นตัวของตัวเอง โดยเริ่มจากการเพิ่มความเป็นตัวของตัวเองทางด้าน
 อารมณ์กับพ่อแม่ แต่ขณะเดียวกัน ตัวเขาเองก็ยังไม่สามารถทำหน้าที่ของการเป็นอิสระนี้ได้
 สมบูรณ์ ซึ่งวัยรุ่นจะพยายามเจรจาตกลงหาความเป็นอิสระและสัมพันธภาพที่มีอำนาจ จนใน
 ขั้นสุดท้ายระหว่างที่เป็นวัยรุ่นตอนปลาย ความขัดแย้งก็กลายมาเป็นการทอดไมตรี เพื่อมาสู่
 รูปแบบใหม่ของความสัมพันธ์ คือ สัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่กับบุตรหลาน ส่วน เซอร์ล็อก
 (กุลวรรณ วิทยาสรรุจิ, 2526 : 16 ; อ้างอิงมาจาก Hurlock, 1967 : 589) กล่าวว่า เมื่อเด็กเริ่ม
 เข้าสู่วัยรุ่น ร่างกายจะเริ่มมีการเปลี่ยนแปลง ทำให้วัยรุ่นนี้มีอารมณ์ที่ไม่มั่นคง ถึงแม้บางครั้งพ่อแม่
 จะยอมรับ แต่ก็ยังมีการวิพากษ์วิจารณ์ และลงโทษเด็กอยู่ จึงเกิดช่องว่างระหว่างวัยรุ่นกับพ่อแม่
 ขึ้น ต่อมาเมื่อร่างกายมีความสมดุลวัยรุ่นจะเริ่มมีอารมณ์มั่นคงมากขึ้น สัมพันธภาพในครอบครัว
 ก็จะเริ่มดีขึ้น

สรุปได้ว่า แนวโน้มของสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่กับวัยรุ่นจะมีความเปลี่ยนแปลงแตกต่างไปจากในวัยเด็ก โดยในวัยเด็กสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูกมักจะดีกว่าวัยรุ่น เนื่องจากวัยรุ่นจะมีข้อขัดแย้งกับพ่อแม่มากขึ้น แต่ในท้ายที่สุดเมื่อวัยรุ่นสามารถพัฒนาความเป็นตัวของตัวเองได้แล้ว สัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูกในวัยรุ่นก็มีแนวโน้มที่จะดีขึ้น

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูกในวัยรุ่น

จากการศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่กับลูกวัยรุ่นที่ผ่านมาพบว่ามีงานวิจัยทางค่านี้อยู่น้อย และงานวิจัยที่พบจะเป็นการเปรียบเทียบสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่และวัยรุ่น เมื่อวัยรุ่นมีเพศและวัยแตกต่างกันเป็นส่วนใหญ่ ส่วนปัจจัยที่เกี่ยวข้องอื่นๆ นั้นยังไม่มีผู้ศึกษากันมากนัก รายละเอียดของงานวิจัยที่ได้ทำการศึกษากันมา มีดังนี้

พัชรา พันธุ์พัฒนกุล (2527) ได้ศึกษาสัมพันธภาพภายในครอบครัวของนักเรียนวัยรุ่นที่เข้าร่วมกิจกรรมนักเรียน ในโรงเรียนมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร และจังหวัดพะเยา โดยในแต่ละจังหวัดจะแบ่งกลุ่มตัวอย่างตามระดับการศึกษาเป็น 2 ระดับ คือ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ระดับละ 200 คน เป็นชาย 100 คน และหญิง 100 คน นำมาเปรียบเทียบกันโดยใช้แบบทดสอบวัดสัมพันธภาพภายในครอบครัว ผลที่ได้พบว่า นักเรียนวัยรุ่นในกรุงเทพมหานคร และจังหวัดพะเยา มีสัมพันธภาพในครอบครัวแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยคะแนนเฉลี่ยสัมพันธภาพในครอบครัวของนักเรียนวัยรุ่นในกรุงเทพมหานคร จะต่ำกว่าของนักเรียนวัยรุ่นในจังหวัดพะเยา และเมื่อเปรียบเทียบตามระดับการศึกษา เพศ และการเข้าร่วมกิจกรรมของ นักเรียน พบว่า วัยรุ่นที่กำลังศึกษาในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย มีสัมพันธภาพภายในครอบครัวไม่แตกต่างกัน ทางด้านเพศนั้นพบว่า วัยรุ่นเพศชายและเพศหญิงมีสัมพันธภาพในครอบครัวแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยคะแนนเฉลี่ยของสัมพันธภาพในครอบครัวของวัยรุ่นเพศหญิงสูงกว่าวัยรุ่นเพศชาย ส่วนทางด้านการเข้าร่วมกิจกรรมของนักเรียน พบว่า นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมนักเรียนในระดับสูงจะมีสัมพันธภาพในครอบครัวสูงกว่า นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมนักเรียนในระดับต่ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

กุลวรรณ วิทยาวงศุจิ (2526) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพในครอบครัวกับการปรับตัว โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1-5 (ม.1-5) และระดับมัธยมศึกษาตอนปลายปีที่ 5 (ม.ศ.5) ของโรงเรียนในกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า สัมพันธภาพในครอบครัวมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการปรับตัวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนการศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับสัมพันธภาพภายในครอบครัว พบว่า วัยรุ่นเพศหญิงมีสัมพันธภาพในครอบครัวดีกว่าวัยรุ่นเพศชาย วัยรุ่นที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

สูงมีสัมพันธภาพในครอบครัวดีกว่าวัยรุ่นที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ และ วัยรุ่นที่เรียนในระดับชั้นความกันจะมีสัมพันธภาพในครอบครัวแตกต่างกัน โดยมีแนวโน้มว่า สัมพันธภาพในครอบครัวจะดีขึ้นเมื่อวัยรุ่นเรียนสูงขึ้น

ซาบานสกา (กุลวรรณ วิทยาวงศุจิ. 2526 : 12 ; อ้างอิงมาจาก Sabanska. 1965 : 119) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเด็กวัยรุ่นกับพ่อแม่ โดยศึกษาเด็กวัยรุ่นที่เรียนอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 50 คน อย่างละเอียด โดยการสัมภาษณ์ สังเกต จากการรายงานของครูที่เกี่ยวกับเด็ก และจากบันทึกของโรงเรียน พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กผู้ชายมีความขัดแย้งกับพ่อแม่อย่างมากถึง 22 % ของนักเรียนที่มีความสัมพันธ์ที่ไม่ดีกับพ่อแม่ นอกจากนี้ยังพบว่า วัยรุ่นหญิงและวัยรุ่นชายมีสัมพันธภาพกับพ่อแม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่ไม่พบความแตกต่างด้านอายุและภูมิหลังทางสังคม

คลาร์ค-เลมเปอร์ เลมเปอร์ และ โฮ (Clark-Lemper, Lemper and Ho. 1991 : 3301-3302) ได้ศึกษาสัมพันธภาพของวัยรุ่นตอนต้น ตอนกลาง และตอนปลาย ที่มีกับพ่อแม่ โดยศึกษาสัมพันธภาพใน 9 ด้าน ได้แก่ ความศรัทธาเลื่อมใส ความรักความเมตตา มิตรภาพ ความขัดแย้ง การช่วยเหลือ ความใกล้ชิดอย่างลึกซึ้ง การบำรุงทะนุถนอม ความสัมพันธ์อย่างเชื่อใจกัน และ ความพึงพอใจในสัมพันธภาพ จากกลุ่มตัวอย่างเด็กวัยรุ่นอายุระหว่าง 11-19 ปี จำนวน 1,100 คน ผลการศึกษาพบว่า วัยรุ่นตอนต้น (11-13 ปี) ให้คะแนนของสัมพันธภาพสูงกว่าวัยรุ่นตอนกลาง (14-16 ปี) และ วัยรุ่นตอนปลาย (17-19 ปี)

จากผลการวิจัยทั้งหมดที่กล่าวมานี้ จะเห็นได้ว่า

1. ทางด้านเพศกับสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูกวัยรุ่น จากงานวิจัยของ กุลวรรณ วิทยาวงศุจิ (2526) พิชรา พันธุ์พัฒนกุล (2527) และ ซาบานสกา (1965) พบผลการวิจัยสอดคล้องกันว่า วัยรุ่นเพศหญิงและวัยรุ่นเพศชายมีสัมพันธภาพกับพ่อแม่แตกต่างกัน โดยมีแนวโน้มว่า วัยรุ่นเพศหญิงจะมีสัมพันธภาพกับพ่อแม่ดีกว่าวัยรุ่นเพศชาย

2. ทางด้านอายุกับสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูกวัยรุ่นนั้น งานวิจัยของ คลาร์ค-เลมเปอร์ เลมเปอร์ และ โฮ (Clark-Lemper, Lemper and Ho. 1992) พบว่า วัยรุ่นที่มีอายุแตกต่างกันจะมีสัมพันธภาพกับพ่อแม่แตกต่างกัน แต่งานวิจัยของ ซาบานสกา (Sabanska. 1965) นั้นกล่าวว่า ไม่พบความแตกต่างทางด้านอายุกับสัมพันธภาพระหว่างเด็กวัยรุ่นกับพ่อแม่ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก งานวิจัยของซาบานสกาได้ทำกับกลุ่มตัวอย่างเด็กวัยรุ่นในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายซึ่งอาจจะมีอายุไม่แตกต่างกันมากนัก ทำให้ยังไม่สามารถยืนยันได้ชัดเจนในเรื่องของความแตกต่างทางด้านอายุ

3. ตัวแปรอื่นๆ กับสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูกวัยรุ่น จากงานวิจัยของ พิชรา พันธุ์พัฒนกุล (2527) ได้พบว่า สัมพันธภาพภายในครอบครัวของเด็กวัยรุ่นจะมีความแตกต่าง

กันเมื่อวัยรุ่นอยู่ในถิ่นที่อยู่ที่มีสภาพสังคมเศรษฐกิจแตกต่างกัน และยังพบความแตกต่างของ สัมพันธภาพในครอบครัวจากกลุ่มเด็กวัยรุ่นที่มีการเข้าร่วมทำกิจกรรมนักเรียนในระดับแตกต่างกัน อีกด้วย ส่วนงานวิจัยของ กุลวรรณ วิทวัสศรี (2526) ก็ได้พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เป็นอีกตัวแปรหนึ่งที่มีผลต่อสัมพันธภาพในครอบครัว

สำหรับในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยต้องการศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพของพ่อแม่-ลูก กับรูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลของวัยรุ่น เนื่องจากผู้วิจัยเห็นว่าตัวแปรทั้งสองนี้ น่าจะมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอยู่มากแต่ก็ยังไม่มีความรู้ถึงความสัมพันธ์ดังกล่าว ดังนั้นผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาเรื่องนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลมาอธิบายและทำความเข้าใจวัยรุ่นได้ชัดเจนขึ้น

ความหมายของความขัดแย้งระหว่างบุคคล

แซสส์ (Sasse. 1978 : 189) กล่าวว่า ความขัดแย้งระหว่างบุคคลเป็นการแสดงออกถึงการต่อต้านกันระหว่างบุคคลสองคนหรือมากกว่า โดยที่บุคคลหนึ่งพยายามที่จะกีดกัน หรือ ครอบงำการกระทำของอีกบุคคลหนึ่ง สาเหตุที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างบุคคลนั้น เกิดขึ้นเนื่องจากความแตกต่างกันของค่านิยม วิธีการที่บุคคลติดต่อกับบุคคลอื่น การใช้อำนาจโดยที่บุคคลสองคนพยายามที่จะควบคุมหรือมีอิทธิพลเหนือกัน รวมทั้ง ความต้องการ บทบาท เป้าหมาย และการแสดงพฤติกรรมที่แตกต่างกันของบุคคล ล้วนแต่เป็นสาเหตุของความขัดแย้งระหว่างบุคคลทั้งสิ้น

กราชชา และ เคอร์ชเคนบอม (Grasha and Kirschenbaum. 1980 : 334) กล่าวว่า ความขัดแย้งระหว่างบุคคล คือ ความไม่ลงรอยกันระหว่างบุคคลสองคนหรือมากกว่า ทำให้เกิดความกดดันและความเครียดขึ้นในสัมพันธภาพของพวกเขา

ฮอกเกอร์ และ วิลมอท (Adler and Neil. 1987 : 337-338 ; citing Hocker and Wilmot. 1985) ให้คำจำกัดความว่า ความขัดแย้งระหว่างบุคคลเป็นการแสดงออกในทางต่อต้านกันระหว่างบุคคลอย่างน้อยสองคน ที่มีความเข้าใจในจุดมุ่งหมายที่ไม่ตรงกัน ถูกครอบงำจากอีกฝ่ายหนึ่งในการดำเนินการให้บรรลุเป้าหมาย หรือ เกิดเมื่อบุคคลเชื่อว่าเขาได้บางสิ่งไม่เพียงพอ เช่น ทำงานแล้วได้รับเงินตอบแทนน้อย ก็เกิดความขัดแย้งระหว่างผู้ทำงานกับนายจ้าง เป็นต้น การแสดงออกในทางต่อต้านไม่จำเป็นต้องแสดงเป็นคำพูดเพียงอย่างเดียว อาจแสดงออกโดยใช้ท่าทางที่ไม่ใช่ภาษาพูดก็ได้ เช่น ใช้สายตามองด้วยความไม่พอใจ นิ่งเงียบ หรือเดินหนีไป

จอห์นสัน (Johnson. 1993 : 205-206) กล่าวว่า ความขัดแย้งระหว่างบุคคลเป็นส่วนหนึ่งของสัมพันธภาพระหว่างบุคคล จะเกิดขึ้นเมื่อบุคคลสองคนต่างมี การรับรู้ เป้าหมาย หรือ

ความต้องการที่แตกต่างกัน เมื่อมีความสัมพันธ์กัน ความแตกต่างนั้นจะเป็นตัวขัดขวาง หรือ รบกวน ทำให้บุคคลไม่สามารถบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ได้

สรุปได้ว่า ความขัดแย้งระหว่างบุคคล หมายถึง ความคิด ความรู้สึกที่ไม่ลงรอยกัน ระหว่างบุคคลอย่างน้อยสองคน โดยเกิดมาจากการต้องการของบุคคลหนึ่งไปขัดกับความ ต้องการของอีกบุคคลหนึ่ง ทำให้เกิดความขัดแย้งขึ้น

รูปแบบการแก้ปัญหาเมื่อเกิดความขัดแย้งระหว่างบุคคล

จอห์นสัน (Johnson, 1993 : 216-220) กล่าวถึงลักษณะพฤติกรรมที่บุคคลแสดงออก เมื่อเกิดความขัดแย้ง โดยแบ่งเป็น 5 ลักษณะ เปรียบเทียบกับพฤติกรรมของสัตว์ 5 ชนิด คือ

1. เถา (การหลีกเลี่ยง / Withdrawing) บุคคลผู้ใช้วิธีการหลีกเลี่ยง คือ บุคคลผู้นั้น จะไม่สนใจว่าเป้าหมายของคนคืออะไร หรือสัมพันธภาพระหว่างบุคคลจะเป็นอย่างไรต่อไป เขาเพียงแต่หนีไปจากความขัดแย้งที่เกิดขึ้นโดยคิดว่าเป็นวิธีการที่ดีที่สุดที่จะทำได้ หรือเป็นการ หลีกเลี่ยงเพื่อให้ทั้งสองฝ่ายสงบจิตใจลง และสามารถควบคุมความรู้สึกของตนเองได้

2. ผลาม (การใช้อำนาจบังคับ / Forcing) บุคคลผู้ใช้วิธีการนี้จะพยายามทำให้ตนเอง บรรลุถึงเป้าหมายที่ต้องการทุกวิถีทาง โดยไม่คำนึงถึงสัมพันธภาพว่าวิธีการที่ตนใช้นั้นจะทำให้ ผู้อื่นเดือดร้อนอย่างไร วิธีการนี้ผู้ใช้จะมองว่าเป้าหมายของตนมีความสำคัญมากกว่าการมี สัมพันธภาพกับบุคคล

3. ตักลหมี (ความสุภาพอ่อนโรน / Smoothing) เป็นวิธีที่แสดงออกด้วยความร่าเริง แจ่มใส คำนึงถึงเรื่องความสัมพันธ์กับบุคคลเป็นอันดับแรก คือให้ความสำคัญกับสัมพันธภาพ ระหว่างบุคคลมากกว่าเป้าหมายของตน ด้วยการคิดว่าผลประโยชน์ของผู้อื่นสำคัญกว่าผลประโยชน์ส่วนตน

4. สุนัขจิ้งจอก (การประนีประนอม / Compromising) บุคคลผู้ใช้วิธีการนี้จะให้ ความสำคัญทั้งเป้าหมายของตนเองและสัมพันธภาพกับผู้อื่น ด้วยการให้การเจรจา ซึ่งทั้งสอง ฝ่ายจะต้องเสียสละเป้าหมายบางส่วนและลดระดับความสัมพันธ์ลง เพื่อที่ให้เป็นที่ยอมรับ กันได้ เป็นการพบกันครึ่งทาง

5. นกทูก (การหันหน้าเข้าหากัน / Negotiating) บุคคลผู้ที่มีพฤติกรรมแบบนี้มักจะ เป็นผู้เริ่มต้นคิดในการแก้ปัญหา โดยจะให้ความสำคัญกับเป้าหมายของตนเองและสัมพันธภาพ กับบุคคลอื่นมากที่สุดที่จะทำได้ ด้วยการพยายามศึกษาถึงความขัดแย้งที่เกิดขึ้นว่าสิ่งใดคือปัญหา พยายามค้นหาทางแก้ไขที่ทำให้ทั้งสองฝ่ายบรรลุเป้าหมายของตนอย่างเต็มที่ตามความต้องการ และเพื่อรักษาสัมพันธภาพที่ดีระหว่างกันไว้ วิธีการนี้จะเป็นการช่วยลดความตึงเครียดระหว่าง ทั้งสองฝ่ายลงด้วย

แอดเลอร์ และ ทาวน์ (Adler and Towne. 1987 : 340-344) กล่าวว่า เมื่อบุคคลเกิดความขัดแย้งจะแสดงพฤติกรรมออกมาใน 4 รูปแบบ คือ

1. พฤติกรรมไม่กล้าแสดงออก (Nonassertive Behavior) บุคคลจะไม่สามารถแสดงความคิดเห็นหรือความรู้สึกของตนออกมาได้เมื่อจำเป็น อาจเพราะขาดความเชื่อมั่น หรือขาดทักษะ หรือทั้งสองกรณี บุคคลในกลุ่มนี้จะมีการแสดงพฤติกรรมออกมาใน 2 รูปแบบ เมื่อเกิดความขัดแย้งขึ้น ได้แก่

1.1 การไม่รับรู้ถึงความต้องการของตน โดยเมื่อมีข้อขัดแย้งเกิดขึ้น บุคคลนั้นก็จะพยายามลืม ทำไม่รู้ไม่เห็นกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น หรือพยายามทำเป็นว่าตนสนใจในเรื่องอื่นแทน จะไม่พยายามเรียกร้องอะไร ถือว่าไม่มีปัญหาอะไรเกิดขึ้น

1.2 การยอมรับรู้ถึงความต้องการของตนแต่พยายามปกปิดไว้ โดยเมื่อมีข้อขัดแย้งเกิดขึ้น บุคคลนั้นจะยอมรับว่าความต้องการของตนยังไม่บรรลุ แต่ก็ยังยอมรับอีกด้วยว่าสถานการณ์คงจะดีขึ้นได้โดยที่ตนเองไม่ต้องจัดการอะไร เพียงแค่รอคอยเวลาให้เหตุการณ์ต่างๆ ดีขึ้นมาเอง บุคคลผู้ใช้วิธีการนี้จะส่งผลเสียในระยะยาวถ้าปัญหานั้นยังไม่คลี่คลาย เพราะจะทำให้บุคคลเกิดความรู้สึกไม่พึงพอใจกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น และทำให้ทำลายความรู้สึกที่ดีที่มีต่อบุคคลที่เกี่ยวข้องนั้นด้วย

2. พฤติกรรมก้าวร้าวทางตรง (Direct Aggression) เป็นวิธีที่ตรงกันข้ามกับวิธีแรก โดย บุคคลจะแสดงปฏิกิริยาให้ผู้อื่นได้รับรู้อย่างเด่นชัดในลักษณะที่มากเกินไปว่าตนมีความต้องการอย่างไร และพยายามทำความเข้าใจความต้องการของตนให้บรรลุเป้าหมายโดยไม่คำนึงถึงความรู้สึกของผู้อื่น อาจจะโดยการแสดงความโกรธ ข่มขู่ คุกคาม และ แสดงปฏิกิริยาต่อต้านต่างๆ ให้ผู้เกี่ยวข้องนั้นรู้และยอมให้แกตน

3. พฤติกรรมก้าวร้าวทางอ้อม (Indirect Aggression) คือการที่บุคคลแสดงปฏิกิริยาที่ไม่เป็นมิตรออกมาแบบปิดบัง จะเกิดเมื่อบุคคลรู้สึกว่าเขาโกรธ ขุ่นเคือง แต่ไม่สามารถหรือไม่สมควรใจที่จะแสดงความรู้สึกนั้นออกมาโดยตรง จึงเก็บความรู้สึกเหล่านั้นเอาไว้ แล้วแสดงออกในลักษณะเป็นมิตร แสร้งทำเป็นว่าตนเองยอมแพ้ แต่ภายในใจของผู้แสดงนั้นก็ยังคงมีความโกรธและสับสนอยู่ เมื่อมีโอกาสจึงนำเอาความรู้สึกที่มีอยู่ในจิตใจนี้ไปแสดงออกต่อสิ่งอื่นๆ หรือบุคคลอื่นๆ แทน

4. พฤติกรรมกล้าแสดงออกแบบเหมาะสม (Assertion) คือการที่บุคคลแสดงออกมาให้เห็นถึงความคิด ความต้องการ และ ความรู้สึกของตนเองอย่างชัดเจนและตรงไปตรงมา โดยปราศจากการตัดสินหรือเผด็จการกับบุคคลที่เกี่ยวข้อง การแสดงออกลักษณะนี้แม้ว่าบุคคลอาจจะไม่ได้ในสิ่งที่ตนเองต้องการครบถ้วนเสมอไป แต่ก็ถือว่าเป็นวิธีการที่ดีที่สุดที่บุคคลจะ

สามารถไปให้ถึงเป้าหมายที่ต้องการได้มากที่สุดโดยไม่ทำลายสัมพันธภาพอันดีระหว่างทั้งสองฝ่ายลงไป

รูปแบบการแสดงออกตามแนวของแอดเลอร์และทาวน์สามารถสรุปได้ดังภาพประกอบ 5

	ไม่กล้า แสดงออก	ก้าวร้าว ทางตรง	ก้าวร้าว ทางอ้อม	กล้าแสดงออก แบบเหมาะสม
การยอมรับใน การคิดต่อกับ ผู้อื่น	ไม่ยอมรับตนเอง แต่ยอมรับผู้อื่น	ยอมรับตนเอง แต่ไม่ยอมรับ ผู้อื่น	ยอมรับตนเอง แต่ไม่ยอมรับ ผู้อื่น (แต่จะให้ เขาคิดเอาเองว่า คนนั้นยอมรับเขา หรือไม่)	ยอมรับตนเอง และยอมรับผู้อื่น
การตัดสินใจ กระทำให้บรรลุ เป้าหมาย	ผู้อื่นเป็นผู้เลือก	ตนเองเลือกให้ ผู้อื่นโดยที่ผู้อื่น ทราบว่าตนเป็น ผู้เลือก	ตนเองเลือกให้ ผู้อื่นโดยที่ผู้อื่น ไม่ทราบว่าตน เป็นผู้เลือก	ตนเองและผู้อื่น เป็นผู้เลือก
ความพึงพอใจ ในผลที่ได้	น้อย	มากหรือน้อย	ดูเหมือนว่าจะ มาก แต่มักจะ น้อย	มักจะมาก
พฤติกรรมที่ แสดงใน สถานการณ์ที่ เป็นปัญหา	หนี เก็บไว้ภายในใจ	ลงมือจู่โจมทันที (ดี ทำร้าย คำ ว่า...)	ลงมืออย่างแอบ ซ่อน	เผชิญหน้าโดย ตรง
การตอบสนอง ของผู้อื่น	ไม่เคารพ	เจ็บปวด ต่อสู้ อับอาย	สับสน คับข้อง ใจ	เคารพนับถือทั้ง สองฝ่าย
รูปแบบของ ความสำเร็จ	สำเร็จโดยโชค หรือความกรุณา จากผู้อื่น	บีบเอาจากผู้อื่น	ชนะโดยจับโน้น ผสมนี้ (วิธเล่ห์ เหลี่ยมทางอ้อม)	เป็นวิธีการที่ พยายามที่จะไม่ ให้มีผู้ได้เสีย

ภาพประกอบ 5 เปรียบเทียบรูปแบบการแสดงออกตามแนวของแอดเลอร์และทาวน์

แซสส์ (Sasse. 1978 : 194-198) ได้แบ่งวิธีการจัดการกับความขัดแย้ง เป็น 5 วิธี คือ

1. การใช้กำลังทางกาย (Physical Violence) เป็นการแสดงออกของความขัดแย้งในรูปของการทำลาย โดยเมื่อเกิดความขัดแย้งขึ้นเรื่อยๆ เขาจะผ่อนคลายความขัดแย้งได้โดยการใช้กำลังกับอีกคนหนึ่ง เช่น ในครอบครัว พ่อแม่อาจจะตีเด็กเพื่อให้ยุติความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างพ่อแม่กับเด็ก

2. การหลีกเลี่ยง (Withdrawal) เป็นรูปแบบที่ตรงกันข้ามกับวิธีแรก โดยเมื่อมีความขัดแย้งเกิดขึ้น พวกเขาจะพยายามหลีกเลี่ยงออกจากสถานการณ์ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นนั้นก่อน ถึงแม้ว่าบางครั้งจะเป็นการหลีกเลี่ยงชั่วคราว แล้วกลับมาจัดการกับความขัดแย้งนั้นใหม่ภายหลังก็ตาม

3. วิธีการเงียบ (The Silent Treatment) บางคนใช้วิธีการเงียบโดยจะไม่พูดเกี่ยวกับเรื่องที่ขัดแย้งที่เกิดขึ้นกับอีกฝ่ายหนึ่งเลย รูปแบบนี้พบได้มากในพวกนักธุรกิจที่หวังผล ถึงแม้ว่าจะมีความขัดแย้งเกิดขึ้นแต่เขาก็เงียบไว้ก่อน

4. การแสดงความโกรธ (Blow Up) บุคคลกลุ่มนี้มักไม่ค่อยอดทนต่อความคับข้องใจต่างๆ เมื่อมีความขัดแย้งเกิดขึ้นจึงแสดงให้เห็นว่าโกรธ ไม่พอใจ หรือบันดาลโทสะให้เห็นออกมาเลย

5. การแบกความรู้สึกเอาไว้ (Bagging) เป็นอีกวิธีหนึ่งที่ผู้คนจำนวนมากใช้ รูปแบบนี้เป็นการรวมกันระหว่างวิธีการเงียบกับการแสดงความโกรธ คือ เมื่อมีข้อขัดแย้งเกิดขึ้น บุคคลจะพยายามเก็บความรู้สึกเจ็บปวด ขัดแย้ง หรือความรู้สึกโกรธต่างๆ เอาไว้ ซุกกลั่นไม่แสดงออกมา สะสมไปเรื่อยๆ จนกระทั่งวันหนึ่งบุคคลนั้นไม่สามารถจะอดทนต่อไปได้อีกก็จะระเบิดความรู้สึกครั้งใหญ่ที่เก็บกดไว้ออกมา แม้จะเป็นเพียงข้อขัดแย้งเล็กน้อยที่ไปสะกิดก็ตาม ซึ่งวิธีการนี้ถือว่าเป็นอันตรายมาก สามารถทำลายสัมพันธภาพที่มีต่อกันได้

จากที่กล่าวมาทั้งหมดจะเห็นได้ว่า วิธีการจัดการกับความขัดแย้งที่เกิดขึ้นนั้นสามารถแสดงออกได้หลายวิธี ซึ่งแต่ละวิธีก็มีข้อดี-ข้อเสีย แตกต่างกันไป สำหรับในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งพฤติกรรมการแสดงออกเมื่อเกิดความขัดแย้งเป็น 5 ลักษณะโดยยึดตามแนวของจอห์นสัน (Johnson. 1993 : 216-220) ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ซึ่งแบ่งพฤติกรรมการแสดงออกออกเป็น 5 ลักษณะ ได้แก่ รูปแบบการแสดงออกแบบหลีกเลี่ยง แบบใช้อำนาจบังคับ แบบใช้ความอ่อนโยน แบบประนีประนอม และแบบหันหน้าเข้าหากัน

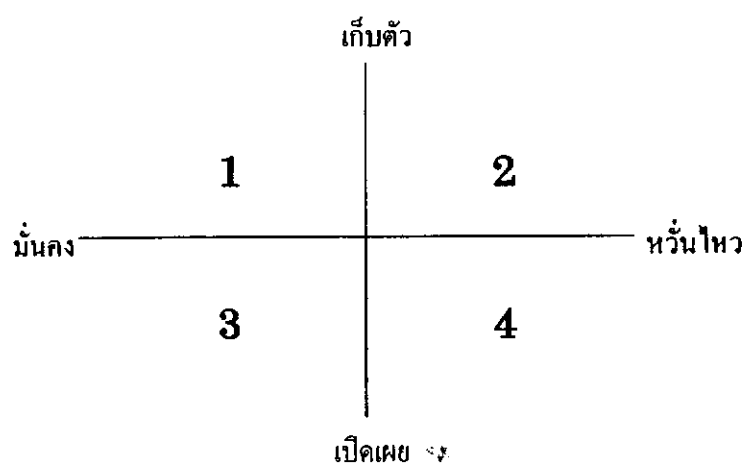
ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมแสดงออกของบุคคล

ฮอว์นี (ฮอว์นี ประทีปฉาย. 2533 : 44-49 ; อ้างอิงมาจาก Horney. 1967) กล่าวว่า บุคคลที่อยู่ในภาวะขัดแย้ง กระวนกระวายใจ จะหาวิธีการจัดการกับภาวะที่เกิดขึ้นนั้นโดยการ

กับปฏิกริยาที่บุคคลแสดงออก ทฤษฎีของไอเซนคจึงได้เพิ่มมิติความไวของอารมณ์เข้ามาด้วย การศึกษาของไอเซนคจึงถึงพฤติกรรมบนเส้นที่ต่อเนื่องซึ่งมีน้ำหนักสูงต่ำจากขั้วหัวไปขั้วท้าย โดยพิจารณาใน 2 มิติ คือ

1. มิติบุคคลสัมพันธ์ คะแนนระดับสูงกำหนดเป็น เปิดเผย ส่วนระดับต่ำกำหนดเป็น เก็บตัว
2. มิติความไวของอารมณ์ คะแนนระดับสูงกำหนดเป็น อารมณ์หวั่นไหว ส่วนระดับต่ำกำหนดเป็น อารมณ์มั่นคง

เมื่อนำ 2 มิติ มาวางทับกันเป็นแกนนอนและแกนตั้ง จึงเผยรูปแบบการแสดงออกของบุคคลที่แสดงให้เห็นถึงบุคลิกภาพ 4 แบบ คือ

ภาพประกอบ 7 แผนภูมิแสดงโครงสร้างพฤติกรรมการแสดงออกแบบ 2 มิติ

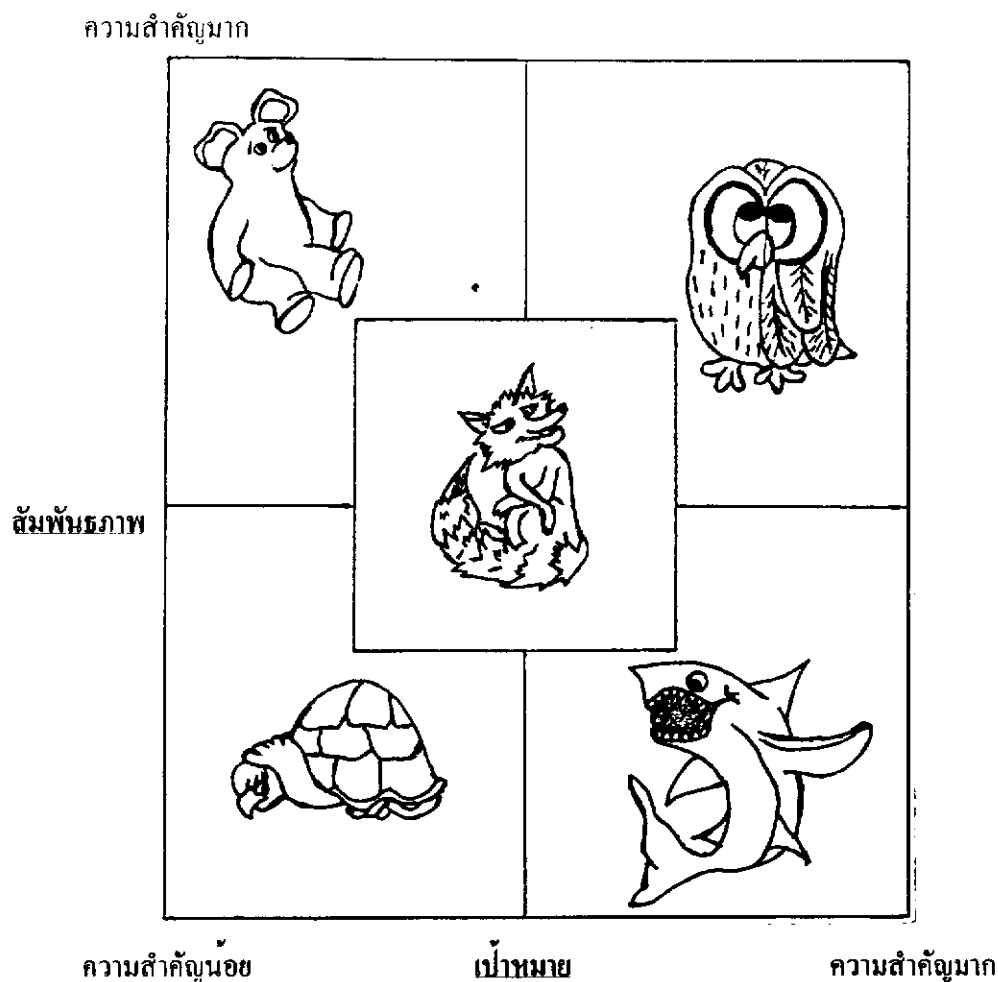
1. บุคลิกภาพแบบเก็บตัวอย่างมั่นคง หรือ แบบอดไคร่ได้ พฤติกรรมของบุคคลจะเป็นไปในลักษณะไม่กล้าแสดงออก
2. บุคลิกภาพแบบเก็บตัวอย่างหวั่นไหว หรือ แบบครองทุกข์ พฤติกรรมของบุคคลมักเป็นไปในลักษณะที่ซ่อนเร้น
3. บุคลิกภาพแบบเปิดเผยอย่างมั่นคง หรือ แบบมีชีวิตชีวา พฤติกรรมของบุคคลจะมีการแสดงออกได้อย่างเปิดเผย และ ไม่มีการบังคับให้ผู้อื่นกระทำตาม
4. บุคลิกภาพแบบเปิดเผยอย่างหวั่นไหว หรือ แบบเกรี้ยวกราว พฤติกรรมการแสดงออกของบุคคลเป็นการแสดงออกอย่างเปิดเผย และ บังคับให้ผู้อื่นทำตาม

สำหรับพฤติกรรมแสดงออกตามแนวของจอห์นสัน (Johnson, 1993) ที่ผู้วิจัยนำมาใช้เป็นแนวในการศึกษาครั้งนี้ จอห์นสันได้แบ่งรูปแบบการแก้ปัญหาเมื่อเกิดความขัดแย้งระหว่างบุคคล โดยพิจารณาถึงปริมาณการได้รับใน 2 ด้าน คือ

1. ด้านความพึงพอใจในเป้าหมายที่ตนตั้งไว้ บุคคลแต่ละคนต่างก็ตั้งเป้าหมายของตนไว้ และต้องการให้ตนเองไปถึงเป้าหมายนั้นๆ แต่เมื่อมีข้อขัดแย้งเกิดขึ้นเพราะเป้าหมายของตนไปขัดกับเป้าหมายหรือความสนใจของบุคคลอื่น ทำให้ตนต้องกลับมาพิจารณาอีกครั้งว่า เป้าหมายของตนนั้นมีความสำคัญมากหรือน้อยเพียงใด

2. ด้านการรักษาไว้ซึ่งสัมพันธภาพกับบุคคลอื่นๆ สัมพันธภาพบางอย่างมีลักษณะเป็นแบบชั่วคราว ในขณะที่สัมพันธภาพบางอย่างเป็นสัมพันธภาพที่มั่นคง ในครอบครัวและการดำเนินชีวิตของบุคคล บุคคลจะต้องคำนึงถึงสัมพันธภาพที่มีกับบุคคลอื่นๆ ด้วย เพื่อที่จะให้การทำงานต่างๆ ดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายร่วมกัน แต่เมื่อใดก็ตามที่เกิดความขัดแย้งขึ้น บุคคลต้องกลับมาพิจารณาอีกครั้งหนึ่งว่า สัมพันธภาพที่ตนมีกับบุคคลอื่นๆ นั้นมีความสำคัญกับตนมากหรือน้อยเพียงใด

เมื่อบุคคลเกิดความขัดแย้งขึ้น และพิจารณาระหว่างความสำคัญของเป้าหมายของบุคคล กับ ความสำคัญของการดำรงไว้ซึ่งสัมพันธภาพแล้ว จะมีผลทำให้บุคคลแสดงพฤติกรรมในรูปแบบที่แตกต่างกันไปเป็น 5 รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบการแสดงออกแบบหลีกเลี่ยง รูปแบบการแสดงออกแบบให้อ่านาบังคับ รูปแบบการแสดงออกแบบใช้ความอ่อนโยน รูปแบบการแสดงออกแบบประนีประนอม และ รูปแบบการแสดงออกแบบหันหน้าเข้าหากัน ซึ่งทั้ง 5 รูปแบบนี้มีความแตกต่างกันดังแสดงในภาพประกอบ 8

ภาพประกอบ 8 รูปแบบการแสดงออกเมื่อเกิดความขัดแย้งกับบุคคลตามแนวของจอห์นสัน

อย่างไรก็ตามยังไม่พบว่ามิงงานวิจัยใดที่ได้นำเอารูปแบบการแก้ปัญหาโดยใช้การแสดงออกตามแนวของจอห์นสันมาใช้ ผู้วิจัยจึงได้รวบรวมเอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการแสดงออกแบบอื่นๆ ที่มีความคล้ายคลึงกับรูปแบบการแสดงออกตามแนวของจอห์นสันมากกล่าวถึงไว้ เพื่อเป็นแนวทางในการทำความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับรูปแบบพฤติกรรมการแสดงออกของวัยรุ่นที่จะทำการศึกษาในครั้งนี้

พฤติกรรมการแสดงออกของวัยรุ่น

วัยรุ่นถือเป็นวัยที่มีอารมณ์รุนแรงมาก ศรีเรือน แก้วกังวาล (2530 : 23) ได้พูดถึงวัยรุ่นไว้ว่า ในวัยแรกรุ่น (12-15 ปี) จะมีอารมณ์รุนแรง เปลี่ยนแปลงง่ายและรวดเร็ว และเมื่อเข้าสู่วัยรุ่น (16-25 ปี) ก็จะมีอารมณ์รุนแรงมากขึ้นอีก จนถึงตอนปลายของวัยจะเริ่มละทิ้งลักษณะนิสัย ความรู้สึกนึกคิดแบบเด็กเปลี่ยนไปเป็นลักษณะผู้ใหญ่ ลดความรุนแรงลง รอบคอบมากขึ้น

เมื่ออารมณ์ของวัยรุ่นค่อนข้างจะรุนแรงและเปลี่ยนแปลงได้ง่าย มีลักษณะผสมปนเป และสับสน ลักษณะพฤติกรรมการแสดงออกของวัยรุ่นเมื่อเกิดความขัดแย้งกับบุคคลจึงหารูปแบบที่แน่นอนไม่ได้ อย่างไรก็ตาม ได้มีผู้พยายามศึกษาถึงรูปแบบการแสดงออกของวัยรุ่นไว้ เช่น งานวิจัยของ สมัญญา เสียงใส (2521 : 44) ซึ่งศึกษาถึงวิธีการลดความวิตกกังวลของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตกรุงเทพมหานคร ใช้กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 4-5 จำนวน 375 คน โดยได้แบ่งวิธีการลดความวิตกกังวลที่ศึกษาเป็น 3 วิธี คือ การลดความวิตกกังวลด้วยวิธีการก้าวร้าว วิธีด้อยหน่ และวิธีใช้เหตุผล ผลที่ได้จากการวิจัยพบว่า วิธีการที่นักเรียนเลือกใช้มากที่สุด คือ วิธีการใช้เหตุผล รองลงมา คือแบบด้อยหน่ และแบบก้าวร้าวเป็นอันดับสุดท้าย

ผลที่ได้จากงานวิจัยดังกล่าว สอดคล้องกับงานวิจัยของ พรสุตา คิษยวรรณะ (2534 : 95) ที่ศึกษาพฤติกรรมการแสดงออกของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1, 3 และ 6 ของโรงเรียนมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร พบว่า นักเรียนชั้นมัศึกษามีพฤติกรรมแสดงออกแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีพฤติกรรมแสดงออกในลักษณะกล้าแสดงออกสูงสุด รองลงมาคือพฤติกรรมไม่กล้าแสดงออก พฤติกรรมก้าวร้าวทางอ้อม และพฤติกรรมก้าวร้าวทางตรง ตามลำดับ

เช่นเดียวกับงานวิจัยของ ประวิทย์ หลักบุญ (2528 : 68-69) ได้ศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบของการใช้กลไกรป้องกันตนเองของเด็กนักเรียนชายและหญิงที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 2 พบว่า นักเรียนทั้งชายและหญิงมีการใช้กลไกรป้องกันตนแบบประนีประนอมมากที่สุด มีการใช้กลไกรป้องกันตนแบบด้อยหน่รองลงมา และมีการใช้กลไกรป้องกันตนแบบก้าวร้าวน้อยที่สุด

สรุปได้ว่า แม้วัยรุ่นจะมีพฤติกรรมแสดงออกในหลายๆ รูปแบบ แต่ก็มีแนวโน้มว่า วัยรุ่นจะให้การแสดงออกแบบกล้าแสดงออกสูงสุด ไม่กล้าแสดงออกรองลงมา และ แสดงออกแบบก้าวร้าวน้อยที่สุด

ความแตกต่างระหว่างเพศ กับพฤติกรรมแสดงออกของวัยรุ่น

เนื่องจากนักจิตวิทยาส่วนใหญ่เชื่อว่า พฤติกรรมแสดงออกในลักษณะต่างๆ นั้นเป็นสิ่งที่มิได้คิดตัวมาแต่กำเนิด แต่เป็นผลมาจากสิ่งแวดล้อมและการเรียนรู้ทางสังคม ซึ่งในสังคมปัจจุบันยังกำหนดบทบาทของเพศชายว่าต้องเข้มแข็งกว่าเพศหญิง ดังนั้นเพศชายจึงมีโอกาที่จะแสดงความรู้สึก หรือพฤติกรรมต่างๆ ออกมาได้ตรงและชัดเจนกว่าเพศหญิง ในขณะที่เพศหญิงถูกอบรมสั่งสอนให้สงบเสงี่ยม เชื้อพื้ง และมีลักษณะเป็น ข้างเท่าหลัง มากกว่าเพศชาย และจากการที่สังคมได้กำหนดบทบาทของทั้งสองเพศไว้มีลักษณะต่างกัน จึงมีผลต่อการแสดงออกที่

แตกต่างกันด้วย ดังการวิจัยของ อุสา ศิริโรธมัสกุล (2527 : 46) ซึ่งเปรียบเทียบพฤติกรรม กล้าแสดงออก พฤติกรรมไม่กล้าแสดงออก พฤติกรรมก้าวร้าวทางอ้อม และพฤติกรรมก้าวร้าว ของเด็กวัยรุ่นตอนปลาย เพศชาย 100 คน และ เพศหญิง 98 คน ผลการวิจัยพบว่า ระหว่าง เด็กวัยรุ่นตอนปลายเพศชายและเพศหญิง จะมีพฤติกรรมกล้าแสดงออก และพฤติกรรมก้าวร้าว ทางอ้อมไม่แตกต่างกัน ส่วนทางด้านพฤติกรรมไม่กล้าแสดงออกนั้น วัยรุ่นตอนปลายเพศหญิง จะมีพฤติกรรมไม่กล้าแสดงออกสูงกว่าเพศชาย และทางด้านพฤติกรรมก้าวร้าวพบว่า วัยรุ่น ตอนปลายเพศชายมีพฤติกรรมที่ก้าวร้าวสูงกว่าเพศหญิง ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้ได้ทำการทดสอบ นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

นอกจากนี้ พรสุดา คิยววรรณะ (2534 : 96) ยังได้ทำการศึกษาเรื่องเพศ กับ พฤติกรรมการแสดงออก พบว่า เพศมีปฏิสัมพันธ์กับพฤติกรรมการแสดงออก อย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .05 และพบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาเพศชายและเพศหญิง มีลำดับที่ของ พฤติกรรมการแสดงออกทั้ง 4 ลักษณะเหมือนกัน คือ มีพฤติกรรมการแสดงออกแบบกล้า แสดงออกสูงสุด รองลงมาคือพฤติกรรมไม่กล้าแสดงออก พฤติกรรมก้าวร้าวทางอ้อม และ พฤติกรรมก้าวร้าวทางตรง ตามลำดับ

สำหรับงานวิจัยอื่นๆ นั้น จะเป็นการศึกษาถึงพฤติกรรมการแสดงออกในแต่ละลักษณะ แยกออกจากกัน พอสรุปได้ คือ

ทางด้านพฤติกรรมแบบกล้าแสดงออก มีงานวิจัยที่สนับสนุนเป็นจำนวนมากว่า เพศ ชายมีพฤติกรรมกล้าแสดงออกมากกว่าเพศหญิง เช่น ถนอมศรี อินทนนท์ (2530 : 84) พบว่า วัยรุ่นชายมีพฤติกรรมกล้าแสดงออกมากกว่าวัยรุ่นหญิง มันทนา เฟิงนู (2522 : 84) ศึกษา พฤติกรรมกล้าแสดงออกของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 พบว่า นักเรียนชายมีพฤติกรรมกล้า แสดงออกมากกว่านักเรียนหญิง และ ละเอียศ ชูประยูร (2521 : 18) พบว่า ผู้ชายมีพฤติกรรม กล้าแสดงออกมากกว่าผู้หญิง

ทางด้านพฤติกรรมก้าวร้าว ประพันธ์ สุทธาวาส (2519 : 38) ทำการทดลองเพื่อ ศึกษาความก้าวร้าวของนักเรียนที่กำลังเรียนอยู่ในระดับชั้นประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาปีที่ 1 ของวิทยาลัยครูเชียงใหม่ จำนวน 60 คน เป็นชาย 30 คน และหญิง 30 คน พบว่า นักเรียนชายและนักเรียนหญิงมีความก้าวร้าวไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่ถ้า พิจารณาจากคะแนนเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างแล้วจะเห็นได้ว่า นักเรียนชายมีแนวโน้มที่จะมีความ ก้าวร้าวมากกว่านักเรียนหญิง

ความแตกต่างของอายุกับพฤติกรรมการแสดงออกของวัยรุ่น

ดังได้กล่าวมาแล้วว่า อารมณ์ของวัยรุ่นนั้นค่อนข้างจะรุนแรงและเปลี่ยนแปลงได้ง่าย ซึ่งลักษณะดังกล่าวนี้จะมียุ่ไปจนกระทั่งถึงวัยรุ่นตอนปลาย ความรู้สึกนึกคิดแบบเด็กจึงเริ่มเปลี่ยนไปเป็นลักษณะของผู้ใหญ่คือลดความรุนแรงลงและรอบคอบมากขึ้น (ศรีเรือน แก้วกังวาล. 2530 : 23) ลักษณะดังกล่าวมีผลทำให้วัยรุ่นในแต่ละระดับอายุมีพฤติกรรมการแสดงออกที่แตกต่างกันไป งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการแสดงออกของวัยรุ่นในแต่ละระดับอายุที่รวบรวมได้มีดังนี้

พรสุดา คิษยวรรณะ (2534 : 87) ได้ศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการแสดงออกและระดับชั้น โดยใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 มัธยมศึกษาปีที่ 3 และมัธยมศึกษาปีที่ 6 ผลที่ได้พบว่า ระดับชั้นมีปฏิสัมพันธ์กับพฤติกรรมแสดงออกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

วัฒนา พันธุ์เมฆา (2527 : 60-61) ศึกษาองค์ประกอบที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมกล้าแสดงออกของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ในกรุงเทพมหานคร พบว่า ไม่มีความแตกต่างระหว่างพฤติกรรมกล้าแสดงออกของนักเรียนชั้นมัธยมต้นและนักเรียนชั้นมัธยมปลาย

จรรยา เกษศรีสังข์ (2537 : 63) ได้ศึกษาตัวแปรที่ส่งผลต่อวิธีการเผชิญปัญหาจากกลุ่มตัวอย่างนักเรียนนายร้อยตำรวจชั้นปีที่ 1-4 พบว่า นักเรียนนายร้อยตำรวจชั้นปีที่ 3 และชั้นปีที่ 4 ใช้วิธีการเผชิญปัญหาแตกต่างจาก นักเรียนนายร้อยตำรวจชั้นปีที่ 1 และชั้นปีที่ 2 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยนักเรียนนายร้อยตำรวจชั้นปีที่ 3 และชั้นปีที่ 4 ใช้วิธีการเผชิญปัญหาแบบสู้ปัญหามากที่สุด ใช้วิธีการเผชิญปัญหาแบบรอมชอมรองลงมา และใช้วิธีการเผชิญปัญหาแบบถอยหนีน้อยที่สุด ในขณะที่นักเรียนนายร้อยตำรวจชั้นปีที่ 1 และชั้นปีที่ 2 ใช้วิธีการเผชิญปัญหาทั้งแบบสู้ปัญหา แบบรอมชอม และแบบถอยหนีปัญหา ในจำนวนที่ใกล้เคียงกัน

จากงานวิจัยที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า งานวิจัยของ พรสุดา คิษยวรรณะ (2534) และจรรยา เกษศรีสังข์ (2537) พบผลการวิจัยสอดคล้องกันว่าระดับชั้นมีปฏิสัมพันธ์กับพฤติกรรมแสดงออก ในขณะที่งานวิจัยของ วัฒนา พันธุ์เมฆา (2527) พบผลการวิจัยที่แตกต่างออกไป ดังนั้นผู้วิจัยจึงต้องการเปรียบเทียบรูปแบบการแสดงออกของวัยรุ่นระหว่างวัยรุ่นตอนต้น วัยรุ่นตอนกลาง และวัยรุ่นตอนปลาย เพื่อให้ได้ข้อมูลใช้เป็นข้อสนับสนุนมากขึ้น ในเรื่องดังกล่าว

แนวโน้มนความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพของพ่อแม่-ลูก กับ รูปแบบการแสดงออกของวัยรุ่น

ในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพของพ่อแม่-ลูก กับ รูปแบบการแสดงออกที่มีต่อบุคคลอื่นๆ นั้น ทฤษฎีความผูกพัน (Attachment Theory) (Brody, Stoneman and

Mc Coy. 1994 : 771 ; citing Sroufe and Fleeson. 1986) เชื่อว่า ความคาดหวังทางนามธรรม และรูปแบบของสัมพันธภาพที่เด็กมีต่อผู้อื่นนั้น เป็นผลมาจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับผู้ ที่ดูแลเขาในครั้งแรกสุด ซึ่งก็คือพ่อแม่แน่นอน ซึ่งสอดคล้องกับที่ แพทเทอร์สัน (Brody, Stoneman and Mc Coy. 1994 : 771 ; citing Patterson. 1984) ได้ศึกษาถึง รูปแบบพฤติกรรม ของเด็ก พบว่า รูปแบบพฤติกรรมของเด็กที่แสดงออกต่อพ่อแม่ จะสามารถเชื่อมโยงไปสู่การ แสดงพฤติกรรมกับเพื่อนได้

3. ในวัยรุ่นรวม วัยรุ่นตอนต้น วัยรุ่นตอนกลาง และวัยรุ่นตอนปลาย สัมพันธภาพของพ่อแม่-ลูก มีความสัมพันธ์ทางบวกกับ รูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลโดยใช้การแสดงออกแบบใช้ความอ่อนโยน

4. ในวัยรุ่นรวม วัยรุ่นตอนต้น วัยรุ่นตอนกลาง และวัยรุ่นตอนปลาย สัมพันธภาพของพ่อแม่-ลูก มีความสัมพันธ์ทางบวกกับ รูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลโดยใช้การแสดงออกแบบประนีประนอม

5. ในวัยรุ่นรวม วัยรุ่นตอนต้น วัยรุ่นตอนกลาง และวัยรุ่นตอนปลาย สัมพันธภาพของพ่อแม่-ลูก มีความสัมพันธ์ทางบวกกับ รูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลโดยใช้การแสดงออกแบบหันหน้าเข้าหากัน

6. วัยรุ่นตอนปลายมีสัมพันธภาพของพ่อแม่-ลูกดีกว่าวัยรุ่นตอนกลาง และ วัยรุ่นตอนกลางมีสัมพันธภาพของพ่อแม่-ลูกดีกว่าวัยรุ่นตอนต้น

7. ในวัยรุ่นรวม วัยรุ่นตอนต้น วัยรุ่นตอนกลาง และวัยรุ่นตอนปลาย วัยรุ่นเพศหญิงจะมีสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูกดีกว่าวัยรุ่นเพศชาย

8) วัยรุ่นตอนต้น วัยรุ่นตอนกลาง และวัยรุ่นตอนปลายมีการใช้รูปแบบการแก้ปัญหความขัดแย้งระหว่างบุคคลแตกต่างกัน

9. ในวัยรุ่นรวม วัยรุ่นตอนต้น วัยรุ่นตอนกลาง และวัยรุ่นตอนปลาย วัยรุ่นเพศหญิงจะมีการใช้รูปแบบการแก้ปัญหความขัดแย้งระหว่างบุคคลแตกต่างจากวัยรุ่นเพศชาย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษานี้ ได้แก่ วัยรุ่นอายุระหว่าง 11-19 ปี อาศัยอยู่กับพ่อแม่ และกำลังศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 จากโรงเรียนรัฐบาลสังกัดกองการมัธยมศึกษา เขตกรุงเทพมหานคร และระดับอุดมศึกษาปีที่ 1 จากมหาวิทยาลัยของรัฐ ในเขตกรุงเทพมหานคร

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษานี้ เป็นบุคคลวัยรุ่น จำนวน 611 คน ที่มีคุณสมบัติ ดังนี้

1. เป็นบุคคลผู้มีอายุระหว่าง 11-19 ปี
2. อาศัยอยู่กับพ่อแม่
3. กำลังศึกษาอยู่ ในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 และระดับอุดมศึกษาปีที่ 1 จากสถานศึกษาที่ได้รับการสุ่มมาจำนวน 4 โรงเรียน และ 2 มหาวิทยาลัย ได้แก่ โรงเรียนสารวิทยา โรงเรียนวัดหนองจอก โรงเรียนสวนอนันต์ โรงเรียนจันทรหุ้่นบำเพ็ญ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การเลือกกลุ่มตัวอย่างเพื่อนำมาใช้ศึกษา ผู้วิจัยได้ดำเนินการเลือกกลุ่มตัวอย่างให้เป็นตัวแทนของประชากร โดยใช้วิธีการสุ่มตามขั้นตอนดังนี้

1. สุ่มสถานศึกษาด้วยวิธีการสุ่มแบบแบ่งพวก (Stratified Random Sampling) โดยสถานศึกษาที่ใช้ในการศึกษานี้จะแบ่งได้เป็น 2 พวก ได้แก่ สถานศึกษาในระดับมัธยมศึกษา และ สถานศึกษาในระดับอุดมศึกษา

สถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา สุ่มจากโรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีนักเรียนตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 และเป็นโรงเรียนรัฐบาล สังกัดกองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ เขตกรุงเทพมหานคร ได้โรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 4 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนสารวิทยา โรงเรียนวัดหนองจอก โรงเรียนสวนอนันต์ และโรงเรียนจันทรหุ้่นบำเพ็ญ

สถานศึกษาระดับอุดมศึกษา สุ่มจากมหาวิทยาลัยของรัฐ ในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ที่อยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร ได้มหาวิทยาลัยที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 2 มหาวิทยาลัย ได้แก่ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2. กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษา ได้มาจากการสุ่มห้องเรียนโดยการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยแบ่งระดับชั้นเรียนออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-2 กลุ่มระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3-4 และ กลุ่มระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5-6 ทำการสุ่มอย่างง่ายมากลุ่มละ 1 ห้องเรียน ของทุกโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จากนั้นใช้การเจาะจงนักเรียนทุกคนที่มีอายุระหว่าง 11-19 ปี อาศัยอยู่กับพ่อแม่ และเป็นนักเรียนที่อยู่ในห้องที่ได้รับการสุ่มมา เป็นกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ รวมจำนวนกลุ่มตัวอย่างในระดับนี้ทั้งสิ้น 411 คน

3. กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาอยู่ในระดับอุดมศึกษา ได้มาจากการสุ่มนักศึกษาที่มีอายุไม่เกิน 19 ปี อาศัยอยู่กับพ่อแม่ และเป็นนักศึกษาในระดับอุดมศึกษาปีที่ 1 จากมหาวิทยาลัยที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง โดยการสุ่มอย่างง่ายมหาวิทยาลัยละ 100 คน รวมจำนวนกลุ่มตัวอย่างในระดับนี้ทั้งสิ้น 200 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม 3 ตอน คือ

- ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม
- ตอนที่ 2 แบบสอบถามสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูก
- ตอนที่ 3 แบบสำรวจการแสดงออกของวัยรุ่น

ลักษณะของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย และ การหาคุณภาพของเครื่องมือในแต่ละตอน มีรายละเอียด ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นการถามรายละเอียดเบื้องต้นของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยมีข้อคำถามทั้งหมด 4 ข้อ ประกอบด้วยคำถามเกี่ยวกับ เพศ อายุ ระดับชั้นเรียน และการอาศัยอยู่กับพ่อแม่

2. แบบสอบถามสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูก เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยมีขั้นตอนในการสร้างดังนี้

2.1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูกในช่วงที่ลูกอยู่ในวัยรุ่น รวบรวมความรู้ที่ได้มาสร้างเป็นนิยามปฏิบัติการ

2.2 สร้างข้อความที่ใช้สอบถามเกี่ยวกับสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูก จำนวน 40 ข้อความ ให้สอดคล้องกับนิยามปฏิบัติการที่ตั้งไว้ แล้วเสนอคณะกรรมการที่ปรึกษา ตรวจสอบแล้วนำมาแก้ไขปรับปรุง

2.3 นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบแล้ว ไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 จากโรงเรียนสตรีวิทยา 2 และ นักศึกษาปีที่ 1 จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ที่เป็นคนละกลุ่มกับกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา โดยนักเรียน/นักศึกษา ที่ตอบแบบสอบถามเป็นผู้มีลักษณะคล้ายกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 100 คน

2.4 นำผลการทดลองใช้แบบสอบถามมาทำการหาคุณภาพของเครื่องมือ โดย

2.4.1 หาค่าอำนาจจำแนก ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ค่าอำนาจจำแนกของข้อความเป็นรายข้อ โดยใช้เทคนิคกลุ่มสูง-กลุ่มต่ำ 25% จำนวนหาค่าสถิติ (t-test) เพื่อใช้ค่าสถิติที่เป็นเกณฑ์ในการพิจารณาคัดเลือกข้อความที่มีอำนาจจำแนกกลุ่มสูงและกลุ่มต่ำออกจากกัน ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ได้ข้อความที่จะใช้ในการวิจัยครั้งนี้ทั้งหมด 38 ข้อ (ค่าที่สูงสุดคือ 7.0522 และค่าที่ต่ำสุดคือ 2.8308) โดยข้อความที่คัดเลือกไว้นั้นครอบคลุมลักษณะที่ต้องการวัด

2.4.2 หากความเที่ยงตรง ผู้วิจัยได้นำข้อความที่คัดเลือกแล้วในข้อ 2.4.1 จำนวน 38 ข้อ มาหาความเที่ยงตรงตามสภาพของแบบสอบถาม (Concurrent Validity) โดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่าง คะแนนของผู้ตอบแบบสอบถามสัมพันธ์ภาพระหว่างพ่อแม่-ลูกที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น กับ คะแนนของผู้ตอบคนเดียวกันใน แบบสอบถามสัมพันธ์ภาพในครอบครัวของ กุลวรรณ วิทยาวงศรุจิ (2526 : 87-95) โดยใช้ผู้ตอบจำนวน 30 คน ได้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .8651 และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.4.3 หากความเชื่อมั่น ผู้วิจัยได้นำข้อความที่คัดเลือกแล้วในข้อ 2.4.1 จำนวน 38 ข้อ มาหาความเชื่อมั่นของแบบสอบถามโดยวิธี หาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Coefficient Alpha) ของครอนบาค (Cronbach) ได้ค่าความเชื่อมั่นชนิดความคงที่ภายใน (Internal Consistency) ทั้งฉบับเท่ากับ .9468

ลักษณะของแบบสอบถามสัมพันธ์ภาพระหว่างพ่อแม่-ลูก เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มีข้อคำถามทั้งหมด 38 ข้อ ประกอบด้วยข้อความทางบวก (Positive) จำนวน 20 ข้อ และ ข้อความทางลบ (Negative) จำนวน 18 ข้อ การตอบแบบสอบถาม ให้กลุ่มตัวอย่างอ่านข้อความในแบบสอบถาม แล้วพิจารณาว่าข้อความนั้นตรงกับสภาพความเป็นจริงของกลุ่มตัวอย่างในระดับไหนมากที่สุดเพียงระดับเดียว โดยข้อความแต่ละข้อจะมีคำตอบให้เลือกโดยจัดอันดับไว้ 5 ระดับ

ตัวอย่างของแบบสอบถามสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูก

ข้อความ	จริง มากที่สุด	จริง เป็นส่วน มาก	จริง เป็นส่วน น้อย	จริง น้อย ที่สุด	ไม่ จริง เลย
0. แม้ว่าท่านจะอยู่กับพ่อแม่แต่ท่านและพ่อแม่ก็รู้สึกไม่คุ้นเคยกัน.....					
00. ท่านและพ่อแม่คอยดูแลเอาใจใส่กันอย่างใกล้ชิดถ้าฝ่ายใดฝ่าย หนึ่งไม่สบาย.....					

เกณฑ์การให้คะแนน:- ผู้วิจัยตรวจและให้คะแนนตามความหมายของคำถามในแต่ละข้อ ดังนี้

ข้อความที่มีความหมายทางบวก

ถ้าตอบในช่อง จริงมากที่สุด	ให้ 5 คะแนน
ถ้าตอบในช่อง จริงเป็นส่วนมาก	ให้ 4 คะแนน
ถ้าตอบในช่อง จริงเป็นส่วนน้อย	ให้ 3 คะแนน
ถ้าตอบในช่อง จริงน้อยที่สุด	ให้ 2 คะแนน
ถ้าตอบในช่อง ไม่จริงเลย	ให้ 1 คะแนน

ข้อความที่มีความหมายทางลบ

ถ้าตอบในช่อง จริงมากที่สุด	ให้ 1 คะแนน
ถ้าตอบในช่อง จริงเป็นส่วนมาก	ให้ 2 คะแนน
ถ้าตอบในช่อง จริงเป็นส่วนน้อย	ให้ 3 คะแนน
ถ้าตอบในช่อง จริงน้อยที่สุด	ให้ 4 คะแนน
ถ้าตอบในช่อง ไม่จริงเลย	ให้ 5 คะแนน

8. แบบสำรวจการแสดงออกของวัยรุ่น เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยมีขั้นตอนในการสร้าง ดังนี้

3.1 ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลของวัยรุ่น รวบรวมความรู้ที่ได้นำมาสร้างเป็นนิยามปฏิบัติการ

3.2 รวบรวมเหตุการณ์ความขัดแย้งที่มักเกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของวัยรุ่น เมื่อวัยรุ่นต้องปะทะกับบุคคลต่างๆ อันได้แก่ เพื่อน ครูอาจารย์ และบุคคลทั่วไป นำมาสร้างเป็นสถานการณ์ความขัดแย้งระหว่างวัยรุ่นกับบุคคลอื่น จำนวน 15 สถานการณ์

3.3 สร้างข้อความที่แสดงถึงรูปแบบการแสดงออกของวัยรุ่นที่สามารถจะเกิดขึ้นได้ในแต่ละสถานการณ์ โดยใน 1 สถานการณ์ จะมีข้อความที่แสดงถึงรูปแบบการแสดงออกของวัยรุ่นแตกต่างกันเป็น 5 รูปแบบ ซึ่งข้อความที่สร้างขึ้นทั้งหมดจะมีความสอดคล้องกับนิยามปฏิบัติการที่ตั้งไว้ หลังจากนั้น นำเสนอคณะกรรมการที่ปรึกษา ตรวจสอบ แล้วนำมาแก้ไขปรับปรุง

3.4 นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบแล้ว ไปทดลองกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 จากโรงเรียนสตรีวิทยา 2 และนักศึกษาปีที่ 1 จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่เป็นคนละกลุ่มกับกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา โดยนักเรียน/นักศึกษา ที่ตอบแบบสอบถามเป็นผู้ที่มีลักษณะคล้ายกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 100 คน

3.5 นำผลการทดลองใช้แบบสอบถามมาทำการหาคุณภาพของเครื่องมือ โดย

3.5.1 หาค่าอำนาจจำแนก ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ค่าอำนาจจำแนกของข้อความเป็นรายข้อ (ข้อย่อย) โดยใช้เทคนิคกลุ่มสูง-กลุ่มต่ำ 25% คำนวณหาค่าสถิติที เพื่อใช้ค่าสถิติที่เป็นเกณฑ์ในการพิจารณาคัดเลือกข้อความที่มีอำนาจจำแนกกลุ่มสูงและกลุ่มต่ำออกจากกัน ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ได้ข้อความที่จะใช้ในการวิจัยครั้งนี้ทั้งหมด 60 ข้อ (12 สถานการณ์) (ค่าที่สูงสุดคือ 10.1739 และค่าที่ต่ำสุดคือ 2.0514) โดยข้อความที่คัดเลือกไว้นั้นครอบคลุมลักษณะที่ต้องการวัด

3.5.2 หาความเที่ยงตรง ผู้วิจัยได้นำข้อความที่คัดเลือกไว้ในข้อ 3.5.1 จำนวน 60 ข้อ (12 สถานการณ์) มาหาความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างของแบบสอบถามโดยวิธี Known Group Technique ซึ่งกระทำโดย ขอความช่วยเหลือจากอาจารย์ผู้ใกล้ชิดนักเรียนจำนวน 3 ท่าน เพื่อคัดเลือกนักเรียนที่มีการใช้รูปแบบการแสดงออกในแต่ละลักษณะอย่างเด่นชัด ลักษณะละ 10 คน มาทำการทดสอบในแบบสอบถามที่สร้างขึ้น แล้วเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนที่ละรูปแบบการแสดงออก ระหว่างกลุ่มนักเรียนที่มีการใช้รูปแบบการแสดงออกแบบนั้นๆ เค้นชัดตามการประเมินของครู กับกลุ่มนักเรียนที่มีการใช้รูปแบบการแสดงออกแบบอื่นๆ ตามการประเมินของครู โดยการหาค่าสถิติที ได้ค่าทีในแต่ละรูปแบบของการแสดงออกดังนี้

รูปแบบการแสดงออกแบบหลีกหนี	มีค่าที่เท่ากับ 7.115
รูปแบบการแสดงออกแบบใช้อำนาจบังคับ	มีค่าที่เท่ากับ 10.618
รูปแบบการแสดงออกแบบใช้ความอ่อนโยน	มีค่าที่เท่ากับ 6.448
รูปแบบการแสดงออกแบบประนีประนอม	มีค่าที่เท่ากับ 8.973
รูปแบบการแสดงออกแบบหันหน้าเข้าหากัน	มีค่าที่เท่ากับ 8.285

ซึ่งค่าที่ได้ทั้งหมดมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.5.3 หากความเชื่อมั่น ผู้วิจัยได้นำข้อความที่คัดเลือกแล้วในข้อ 3.5.1 จำนวน 60 ข้อ (12 สถานการณ์) มาหาความเชื่อมั่นของแบบสอบถามโดยวิธี หาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา ของครอนบาค โดยแยกหาความเชื่อมั่นในแต่ละรูปแบบของการแสดงออก ได้ค่าความเชื่อมั่น ชนิดความคงที่ภายในในแต่ละรูปแบบของการแสดงออก ดังนี้

รูปแบบการแสดงออกแบบหลักหนี	มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .8932
รูปแบบการแสดงออกแบบใช้อำนาจบังคับ	มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .9064
รูปแบบการแสดงออกแบบใช้ความอ่อนโยน	มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .7606
รูปแบบการแสดงออกแบบประนีประนอม	มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .7635
รูปแบบการแสดงออกแบบหันหน้าเข้าหากัน	มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .8554

ลักษณะของแบบสำรวจการแสดงออกของวัยรุ่น เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า เพื่อสอบถามความรู้สึกของกลุ่มตัวอย่างเมื่ออยู่ในสถานการณ์ต่างๆ โดยกำหนดเป็นสถานการณ์ จำนวน 12 สถานการณ์ ในแต่ละสถานการณ์จะมีรูปแบบการแสดงออกอยู่ 5 รูปแบบ ให้ กลุ่มตัวอย่างประเมินค่าว่า กลุ่มตัวอย่างมีการใช้รูปแบบการแสดงออกที่กำหนดไว้ในแต่ละ รูปแบบ สอดคล้องกับการกระทำจริงของกลุ่มตัวอย่างมากน้อยเพียงใด กลุ่มตัวอย่างจะสามารถ ตอบได้เพียง 1 ระดับ คือรูปแบบการแสดงออก 1 รูปแบบเท่านั้น และจะต้องตอบในทั้ง 5 รูปแบบ ของสถานการณ์ที่ยกมา 1 สถานการณ์

ตัวอย่างของแบบสำรวจการแสดงออกของวัยรุ่น

สถานการณ์	ทุก ครั้ง	บ่อย ครั้ง	บาง ครั้ง	นานๆ ครั้ง	ไม่เคย เลย
0. ท่านและเพื่อนไปเดินซื้อเสื้อด้วยกัน และเกิดถูกใจในเสื้อตัวเดียวกัน ท่านจะ					
(1) เดินดูของอย่างอื่นแทน.....					
(2) รีบชิงซื้อเสื้อตัวนั้นทันที.....					
(3) พูดยให้เพื่อนรู้ว่า ท่านคิดว่าเสื้อตัวนั้นเหมาะสมกับเพื่อนมาก.....					
(4) ดกกลงกับเพื่อนว่าจะช่วยกันออกเงินคนละครึ่งซื้อเสื้อและเปลี่ยนกันใส่.....					
(5) เสนอความคิดว่าควรซื้อเสื้อตัวนั้นมาแล้วเอาไปเป็นแบบตัดอีกตัวหนึ่งเพื่อที่ท่านและเพื่อนจะได้เสื้อตัวที่ชอบทั้งคู่.....					

เกณฑ์การให้คะแนน:- ผู้วิจัยตรวจและให้คะแนนตามเกณฑ์ ดังนี้

คำตอบในช่อง ทุกครั้ง	ให้ 5 คะแนน
คำตอบในช่อง บ่อยครั้ง	ให้ 4 คะแนน
คำตอบในช่อง บางครั้ง	ให้ 3 คะแนน
คำตอบในช่อง นานๆ ครั้ง	ให้ 2 คะแนน
คำตอบในช่อง ไม่เคยเลย	ให้ 1 คะแนน

วิธีดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ขอนหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลไปยัง อธิการบดีมหาวิทยาลัย และผู้อำนวยการโรงเรียนของสถาบันที่ได้รับการคัดเลือกเป็นกลุ่มตัวอย่าง เพื่อขออนุญาตในการเก็บรวบรวมข้อมูล พร้อมทั้งนัดหมายวัน เวลา ที่จะดำเนินการเก็บข้อมูล

2. นำแบบสอบถามไปทำการทดสอบกับกลุ่มตัวอย่าง ในช่วงระหว่างเดือนพฤศจิกายน - ธันวาคม พ.ศ. 2538 ซึ่งข้อมูลบางส่วนนั้นผู้วิจัยเป็นผู้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง แต่บางส่วนทางโรงเรียนได้อำนวยความสะดวกช่วยเก็บรวบรวมข้อมูลให้ครบภายในวันและเวลาที่ผู้วิจัยกำหนด

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ตรวจสอบความสมบูรณ์ของคำตอบในแบบสอบถามทุกฉบับ ถ้าแบบสอบถามชุดใดมีคำตอบไม่สมบูรณ์ก็จะคัดเอาแบบสอบถามชุดนั้นออก จากนั้นตรวจให้คะแนนในแบบสอบถามตามเกณฑ์ที่ได้ตั้งไว้

2. คำนวณค่าสถิติพื้นฐานของแบบสอบถามสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูก และ แบบสำรวจการแสดงออกของวัยรุ่น ได้แก่ การหาค่าคะแนนเฉลี่ย และ ค่าความแปรปรวน

3. ใช้การหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Product - Moment Correlation Coefficient) เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อ 1 - 5

4. ใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนชนิดทางเดียว (One-Way Analysis of Variance) เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อ 6 และ 8 และถ้าพบความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จะทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ต่อ โดยใช้วิธีของ สตีวเคนด์-นิวแมน-คูลส์ (Student-Newman-Keuls Test)

5. ใช้การหาค่าสถิติที (t-test) เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อ 7 และ 9

เนื่องจากการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป SPSS/PC+ (Statistical Package for the Social Science) ในการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งเป็นโปรแกรมสำเร็จรูปที่มีสูตรในการคำนวณไว้พร้อม ดังนั้นจึงไม่ขอกล่าวถึงสูตรทางสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลอีก

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

เพื่อให้เกิดความเข้าใจในการแปลความหมายของการวิเคราะห์ ผู้วิจัยได้กำหนดสัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังต่อไปนี้

N	แทน	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
$\bar{X}$	แทน	ค่าเฉลี่ย
S.D.	แทน	ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน
r	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์
df	แทน	ชั้นความเป็นอิสระ (Degree of Freedom)
*	แทน	ค่าความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
**	แทน	ค่าความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
SS	แทน	ผลบวกกำลังสองของคะแนน (Sum of Squares)
MS	แทน	ค่าเฉลี่ยของผลบวกกำลังสองของคะแนน (Mean Squares)
F	แทน	ค่าสถิติที่ใช้ในการพิจารณา F - distribution
t	แทน	ค่าสถิติที่ใช้ในการพิจารณา t - distribution

การเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นตอนๆ ดังนี้

ตอนที่ 1 ความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูก กับ รูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลของวัยรุ่น

ตอนที่ 2 การเปรียบเทียบสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูก และรูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลของวัยรุ่น จำแนกตามวัยรุ่นตอนต้น วัยรุ่นตอนกลาง และวัยรุ่นตอนปลาย

ตอนที่ 3 การเปรียบเทียบสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูก และรูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลของวัยรุ่น จำแนกตามวัยรุ่นเพศชาย และวัยรุ่นเพศหญิง

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 ความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูก กับรูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลของวัยรุ่น เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อ 1-5 ที่ตั้งไว้ คือ

สมมุติฐานข้อที่ 1 ในวัยรุ่นรวม วัยรุ่นตอนต้น วัยรุ่นตอนกลาง และวัยรุ่นตอนปลาย สัมพันธภาพของพ่อแม่-ลูกมีความสัมพันธ์ทางลบกับ รูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลโดยใช้การแสดงออกแบบหลีกเลี่ยง

สมมุติฐานข้อที่ 2 ในวัยรุ่นรวม วัยรุ่นตอนต้น วัยรุ่นตอนกลาง และวัยรุ่นตอนปลาย สัมพันธภาพของพ่อแม่-ลูกมีความสัมพันธ์ทางลบกับ รูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลโดยใช้การแสดงออกแบบใช้อำนาจบังคับ

สมมุติฐานข้อที่ 3 ในวัยรุ่นรวม วัยรุ่นตอนต้น วัยรุ่นตอนกลาง และวัยรุ่นตอนปลาย สัมพันธภาพของพ่อแม่-ลูกมีความสัมพันธ์ทางบวกกับ รูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลโดยใช้การแสดงออกแบบใช้ความอ่อนโยน

สมมุติฐานข้อที่ 4 ในวัยรุ่นรวม วัยรุ่นตอนต้น วัยรุ่นตอนกลาง และวัยรุ่นตอนปลาย สัมพันธภาพของพ่อแม่-ลูกมีความสัมพันธ์ทางบวกกับ รูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลโดยใช้การแสดงออกแบบประนีประนอม

สมมุติฐานข้อที่ 5 ในวัยรุ่นรวม วัยรุ่นตอนต้น วัยรุ่นตอนกลาง และวัยรุ่นตอนปลาย สัมพันธภาพของพ่อแม่-ลูกมีความสัมพันธ์ทางบวกกับ รูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลโดยใช้การแสดงออกแบบหันหน้าเข้าหากัน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล แสดงผลจากตาราง 1-2 ดังต่อไปนี้

ตาราง 1 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูก กับ รูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลของวัยรุ่น ในวัยรุ่นรวม

ความสัมพันธ์ระหว่าง สัมพันธภาพของพ่อแม่-ลูก กับ รูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลโดยใช้การแสดงออกแบบ	r
หลีกเลี่ยง	-.6846**
ใช้อำนาจบังคับ	-.7241**
ใช้ความอ่อนโยน	.6237**
ประนีประนอม	.6615**
หันหน้าเข้าหากัน	.7333**

$$r_{01}(609) = .097$$

ตาราง 2 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูก กับรูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลของวัยรุ่น ในวัยรุ่นตอนต้น วัยรุ่นตอนกลาง และวัยรุ่นตอนปลาย

ความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพของ พ่อแม่-ลูกกับรูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้ง ระหว่างบุคคลโดยใช้การแสดงออกแบบ	r		
	วัยรุ่นตอนต้น (N=150)	วัยรุ่นตอนกลาง (N=214)	วัยรุ่นตอนปลาย (N=247)
หลีกเลี่ยง	-.6848 **	-.7228 **	-.5118 **
ใช้อำนาจบังคับ	-.7624 **	-.5959 **	-.6735 **
ใช้ความอ่อนโยน	.6422 **	.5463 **	.5700 **
ประนีประนอม	.6722 **	.5518 **	.6121 **
หันหน้าเข้าหากัน	.7175 **	.6954 **	.6688 **

$r_{.01}(148)=.190$ $r_{.01}(212)=.160$ $r_{.01}(245)=.151$

จากตาราง 1-2 แสดงให้เห็นว่า สัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูก มีความสัมพันธ์กับรูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลโดยใช้การแสดงออกทั้ง 5 รูปแบบของวัยรุ่นทั้งในวัยรุ่นรวม วัยรุ่นตอนต้น วัยรุ่นตอนกลาง และวัยรุ่นตอนปลาย โดยสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูก กับรูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลโดยใช้การแสดงออกแบบหลีกเลี่ยง และแบบใช้อำนาจบังคับ มีความสัมพันธ์กันในทางลบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ในข้อ 1-2 และสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูก กับรูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคล โดยใช้การแสดงออกแบบใช้ความอ่อนโยน แบบประนีประนอม และแบบหันหน้าเข้าหากัน มีความสัมพันธ์กันในทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ในข้อ 3-5

ตอนที่ 2 การเปรียบเทียบสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูก และรูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลของวัยรุ่น จำแนกตามวัยรุ่นตอนต้น วัยรุ่นตอนกลาง และวัยรุ่นตอนปลาย

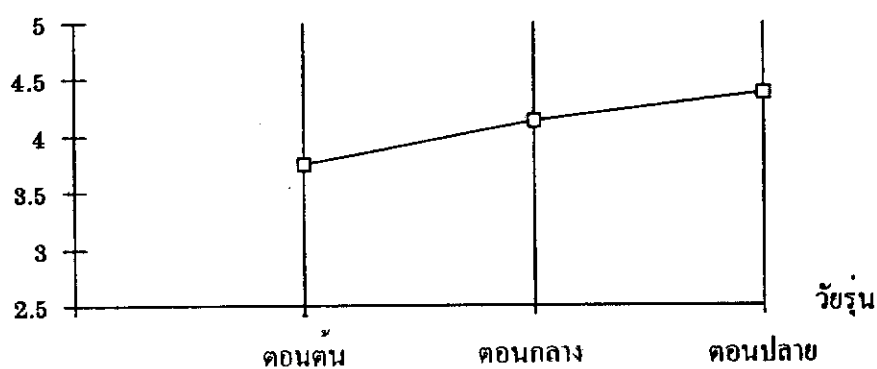
ก. เปรียบเทียบสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูกของวัยรุ่นตอนต้น วัยรุ่นตอนกลาง และวัยรุ่นตอนปลาย เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อ 6 ที่ตั้งไว้คือ วัยรุ่นตอนปลายมีสัมพันธภาพของพ่อแม่-ลูกดีกว่าวัยรุ่นตอนกลาง และวัยรุ่นตอนกลางมีสัมพันธภาพของพ่อแม่-ลูกดีกว่าวัยรุ่นตอนต้น

ค่าสถิติพื้นฐานของสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูก จำแนกตามวัยรุ่นตอนต้น วัยรุ่นตอนกลาง และวัยรุ่นตอนปลาย ปรากฏผลดังตาราง 3 และเมื่อนำคะแนนเฉลี่ยมาแสดงเป็นกราฟ ได้ผลดังแสดงในภาพประกอบ 9

ตาราง 3 แสดงค่าสถิติพื้นฐานของคะแนนสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูก จำแนกตามวัยรุ่นตอนต้น วัยรุ่นตอนกลาง และวัยรุ่นตอนปลาย

วัยรุ่น	N	$\bar{X}$	S.D.
ตอนต้น	150	3.7454	.6613
ตอนกลาง	214	4.1248	.5449
ตอนปลาย	247	4.3833	.4234

คะแนนเฉลี่ย
สัมพันธภาพระหว่าง
พ่อแม่-ลูก

ภาพประกอบ 9 กราฟแสดงการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูก จำแนกตามวัยรุ่นตอนต้น วัยรุ่นตอนกลาง และวัยรุ่นตอนปลาย

เมื่อนำสถิติที่ได้มาทำการวิเคราะห์ ได้ผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังปรากฏในตาราง 4-5

ตาราง 4 เปรียบเทียบความแตกต่างของสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูก ของวัยรุ่นตอนต้น วัยรุ่นตอนกลาง และวัยรุ่นตอนปลาย

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F
ระหว่างกลุ่ม	38.0022	2	19.0011	66.9717**
ภายในกลุ่ม	172.5017	608	.2837	
รวม	210.5040	610		

$$F_{.01}(2,608) = 4.61$$

จากตาราง 4 แสดงให้เห็นว่า สัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูกของวัยรุ่นตอนต้น วัยรุ่นตอนกลาง และวัยรุ่นตอนปลาย มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จึงนำผลการวิเคราะห์ที่ได้ไปหาความแตกต่างเป็นรายคู่ โดยวิธี Student-Newman-Keuls test เพื่อศึกษาว่าระหว่างวัยรุ่นตอนต้น วัยรุ่นตอนกลาง และวัยรุ่นตอนปลาย มีคู่ใดบ้างที่มีสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูกแตกต่างกัน

ตาราง 5 เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูก เป็นรายคู่ โดยวิธี Student-Newman-Keuls test

	วัยรุ่นตอนต้น	วัยรุ่นตอนกลาง	วัยรุ่นตอนปลาย
$\bar{X}$	$\bar{X}_1$	$\bar{X}_2$	$\bar{X}_3$
$\bar{X}_1 = 3.7457$	-	.385**	.6379**
$\bar{X}_2 = 4.1284$		-	.2549**
$\bar{X}_3 = 4.3833$			-

จากตาราง 5 แสดงให้เห็นว่า วัยรุ่นตอนปลายมีคะแนนเฉลี่ยสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูกสูงกว่าวัยรุ่นตอนกลางและวัยรุ่นตอนต้น และวัยรุ่นตอนกลางมีคะแนนเฉลี่ยของสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูกสูงกว่าวัยรุ่นตอนต้น ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ในข้อ 6

ข. เปรียบเทียบรูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลของวัยรุ่นตอนต้น วัยรุ่นตอนกลาง และวัยรุ่นตอนปลาย เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อ 8 ที่ตั้งไว้คือ วัยรุ่นตอนต้น วัยรุ่นตอนกลาง และวัยรุ่นตอนปลาย มีการใช้รูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลแตกต่างกัน

การสถิติพื้นฐานของรูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลของวัยรุ่น จำแนกตามวัยรุ่นตอนต้น วัยรุ่นตอนกลาง และวัยรุ่นตอนปลาย ปรากฏผลดังตาราง 6 และเมื่อนำคะแนนเฉลี่ยมาแสดงเป็นกราฟ ได้ผลดังแสดงในภาพประกอบ 10

ตาราง 6 แสดงค่าสถิติพื้นฐานของคะแนนที่ได้จากแบบสำรวจการแสดงออกของวัยรุ่น จำแนกตามวัยรุ่นตอนต้น วัยรุ่นตอนกลาง และวัยรุ่นตอนปลาย

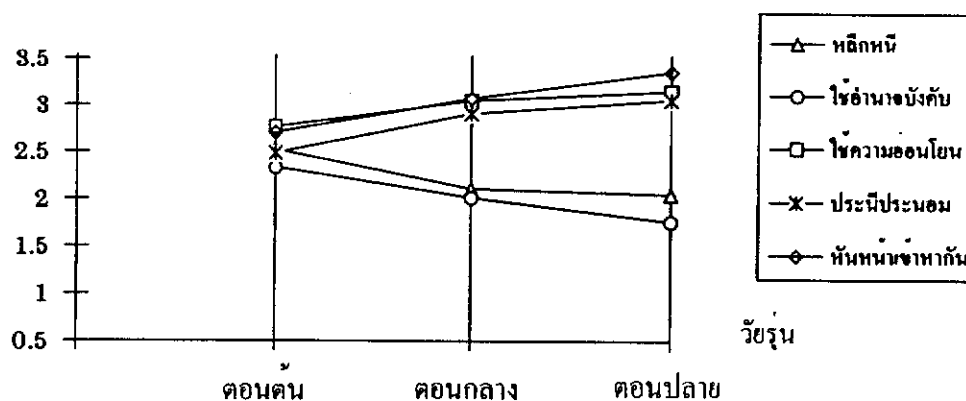
รูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้ง ระหว่างบุคคลโดยใช้การแสดงออกแบบ	วัยรุ่น	N	$\bar{X}$	S.D.
หลีกเลี่ยง	ตอนต้น	150	2.5256	.6247
	ตอนกลาง	214	2.1157	.5375
	ตอนปลาย	247	2.0638	.4867
ใช้อำนาจบังคับ	ตอนต้น	150	2.3394	.7419
	ตอนกลาง	214	2.0218	.6052
	ตอนปลาย	247	1.7746	.4772
ใช้ความอ่อนโยน	ตอนต้น	150	2.7733	.4881
	ตอนกลาง	214	3.0596	.4770
	ตอนปลาย	247	3.1657	.4859
ประนีประนอม	ตอนต้น	150	2.4917	.4887
	ตอนกลาง	214	2.9252	.4982
	ตอนปลาย	247	3.0692	.5370
หันหน้าเข้าหากัน	ตอนต้น	150	2.7144	.5847
	ตอนกลาง	214	3.0864	.5682
	ตอนปลาย	247	3.3752	.6146

จากตาราง 6 แสดงให้เห็นว่า คะแนนเฉลี่ยของการใช้รูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคล โดยใช้การแสดงออกแบบหลีกเลี่ยง และแบบใช้อำนาจบังคับ ของวัยรุ่นตอนต้นจะมีค่าสูงที่สุด รองลงมาคือวัยรุ่นตอนกลาง และวัยรุ่นตอนปลาย ตามลำดับ และ คะแนนเฉลี่ย

ของการใช้รูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคล โดยใช้การแสดงออกแบบใช้ความอ่อนโยน แบบประนีประนอม และแบบหันหน้าเข้าหากัน ของวัยรุ่นตอนปลายจะมีค่าสูงที่สุด รองลงมาคือวัยรุ่นตอนกลาง และวัยรุ่นตอนต้น ตามลำดับ

คะแนนเฉลี่ย

การแสดงออก

ภาพประกอบ 10 กราฟแสดงการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยรูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคล โดยใช้การแสดงออกทั้ง 5 รูปแบบของวัยรุ่น จำแนกตามวัยรุ่นตอนต้น วัยรุ่นตอนกลาง และวัยรุ่นตอนปลาย

จากภาพประกอบ 10 แสดงให้เห็นว่า วัยรุ่นตอนต้นมีคะแนนเฉลี่ยของการใช้รูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคล โดยใช้การแสดงออกทั้ง 5 รูปแบบใกล้เคียงกัน วัยรุ่นตอนกลาง คะแนนเฉลี่ยของการใช้รูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลสามารถแยกให้เห็นเป็น 2 กลุ่ม คือ คะแนนเฉลี่ยของการใช้รูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคล โดยใช้การแสดงออกแบบหันหน้าเข้าหากัน แบบใช้ความอ่อนโยน และแบบประนีประนอม จะสูงกว่า คะแนนเฉลี่ยของการใช้รูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคล โดยใช้การแสดงออกแบบหลีกเลี่ยง และแบบใช้อำนาจบังคับ และความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยของการแสดงออกทั้ง 2 กลุ่มนี้ จะเห็นได้ชัดเจนมากขึ้นในวัยรุ่นตอนปลาย

เมื่อนำค่าสถิติพื้นฐานที่ได้มาทำการวิเคราะห์ ได้ผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังปรากฏใน

ตาราง 7-9

ตาราง 7 เปรียบเทียบความแตกต่างของรูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคล โดยใช้การแสดงออกทั้ง 5 รูปแบบของวัยรุ่น ระหว่างวัยรุ่นตอนต้น วัยรุ่นตอนกลาง และวัยรุ่นตอนปลาย

รูปแบบการแก้ปัญหา ความขัดแย้งระหว่างบุคคล โดยใช้การแสดงออกแบบ	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F
หลีกเลี่ยง	ระหว่างกลุ่ม	21.9913	2	10.9956	37.5682**
	ภายในกลุ่ม	177.9520	608	.2927	
	รวม	199.9432	610		
ใช้อำนาจบังคับ	ระหว่างกลุ่ม	29.9308	2	14.9654	42.1181**
	ภายในกลุ่ม	216.0345	608	.3553	
	รวม	245.9653	610		
ใช้ความอ่อนโยน	ระหว่างกลุ่ม	14.6113	2	7.3057	31.2701**
	ภายในกลุ่ม	142.0473	608	.2336	
	รวม	156.6586	610		
ประนีประนอม	ระหว่างกลุ่ม	31.8910	2	15.9455	60.8250**
	ภายในกลุ่ม	159.3896	608	.2622	
	รวม	191.2806	610		
หันหน้าเข้าหากัน	ระหว่างกลุ่ม	40.9539	2	20.4770	58.5535**
	ภายในกลุ่ม	212.6260	608	.3497	
	รวม	253.5799	610		

$$F_{.01} (2.608) = 4.61$$

จากตาราง 7 แสดงให้เห็นว่า รูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลของวัยรุ่นตอนต้น วัยรุ่นตอนกลาง และวัยรุ่นตอนปลาย มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ในทั้ง 5 รูปแบบของการแสดงออกที่ศึกษา จึงนำผลการวิเคราะห์ที่ได้ไปหาความแตกต่างเป็นรายคู่ต่อโดยวิธี Student-Newman-Keuls test

ใช้อินเซปงท	$\bar{X}_3 = 1.7776$	-	.2472	.5048 ^{**}
	$\bar{X}_2 = 2.0218$	-	-	.3176 ^{**}
	$\bar{X}_1 = 2.3394$	-	-	-

ตาราง 9 เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยรูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลโดยใช้การแสดงออกแบบใช้ความอ่อนโยน แบบประนีประนอม และแบบหันหน้าเข้าหากัน เป็นรายคู่ โดยวิธี Student-Newman-Keuls test

รูปแบบการแก้ปัญหาความ ขัดแย้งระหว่างบุคคล โดยใช้การแสดงออกแบบ	$\bar{X}$	วัยรุ่นตอนต้น $\bar{X}_1$	วัยรุ่นตอนกลาง $\bar{X}_2$	วัยรุ่นตอนปลาย $\bar{X}_3$
ใช้ความอ่อนโยน	$\bar{X}_2 = 2.7733$ $\bar{X}_3 = 3.0596$ $\bar{X}_1 = 3.1657$	-	.2863 ^{**} - -	.3924 ^{**} .1061 [*] -
ประนีประนอม	$\bar{X}_2 = 2.4917$ $\bar{X}_3 = 2.9252$ $\bar{X}_1 = 3.0692$	-	.4335 ^{**} - -	.5775 ^{**} .1440 ^{**} -
หันหน้าเข้าหากัน	$\bar{X}_2 = 2.7144$ $\bar{X}_3 = 3.0864$ $\bar{X}_1 = 3.3752$	-	.3424 ^{**} - -	.6608 ^{**} .2888 ^{**} -

จากตาราง 8-9 แสดงให้เห็นดังนี้

1. รูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลโดยใช้การแสดงออกแบบหลีกเลี่ยงของวัยรุ่นตอนต้น มีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าวัยรุ่นตอนกลางและวัยรุ่นตอนปลาย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนวัยรุ่นตอนกลางและวัยรุ่นตอนปลายนั้นมีคะแนนเฉลี่ยไม่แตกต่างกัน
2. รูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลโดยใช้การแสดงออกแบบใช้อำนาจบังคับของวัยรุ่นตอนต้น มีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าวัยรุ่นตอนกลางและวัยรุ่นตอนปลาย และวัยรุ่นตอนกลางมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าวัยรุ่นตอนปลาย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
3. รูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลโดยใช้การแสดงออกแบบใช้ความอ่อนโยนของวัยรุ่นตอนปลาย มีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าวัยรุ่นตอนกลาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ของวัยรุ่นตอนปลายสูงกว่าวัยรุ่นตอนต้น และของวัยรุ่นตอนกลางสูงกว่าวัยรุ่นตอนต้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
4. รูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลโดยใช้การแสดงออกแบบประนีประนอม และแบบหัวหน้าเข้าหากัน ของวัยรุ่นตอนปลายมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าวัยรุ่นตอนกลางและวัยรุ่นตอนต้น และวัยรุ่นตอนกลางมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าวัยรุ่นตอนต้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ผลการวิเคราะห์ที่ได้ทั้งหมดสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ในข้อ 8 ยกเว้นรูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคล โดยใช้การแสดงออกแบบหลีกเลี่ยงของวัยรุ่นตอนกลาง กับวัยรุ่นตอนปลายเท่านั้น ที่ไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

ตอนที่ 3 การเปรียบเทียบสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูก และรูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลของวัยรุ่น จำแนกตามเพศ

ก. เปรียบเทียบสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูกของวัยรุ่นเพศชายและวัยรุ่นเพศหญิง เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อ 7 ที่ตั้งไว้คือ ในวัยรุ่นรวม วัยรุ่นตอนต้น วัยรุ่นตอนกลาง และวัยรุ่นตอนปลาย วัยรุ่นเพศหญิงจะมีสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูกดีกว่าวัยรุ่นเพศชาย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแสดงผลจากตาราง 10 ดังต่อไปนี้

ตาราง 10 เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูก ของวัยรุ่น
เพศหญิงและวัยรุ่นเพศชาย

สัมพันธภาพระหว่าง พ่อแม่-ลูก	เพศหญิง			เพศชาย			t
	N	$\bar{X}$	S.D.	N	$\bar{X}$	S.D.	
วัยรุ่นรวม	331	4.2199	.572	280	4.0399	.591	3.80**
วัยรุ่นตอนต้น	82	3.9409	.575	68	3.5097	.685	4.12**
วัยรุ่นตอนกลาง	109	4.1103	.632	105	4.1471	.440	-.49
วัยรุ่นตอนปลาย	140	4.4686	.397	107	4.2718	.433	3.67**

$$t_{.01}(\infty) = 2.326$$

จากตาราง 10 แสดงให้เห็นว่า ในวัยรุ่นรวม วัยรุ่นตอนต้น และวัยรุ่นตอนปลาย วัยรุ่นเพศหญิงมีคะแนนเฉลี่ยของสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูก สูงกว่าวัยรุ่นเพศชาย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ในข้อ 7 แต่ในวัยรุ่นตอนกลาง คะแนนเฉลี่ยสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูกของวัยรุ่นตอนกลางเพศชายและเพศหญิง มีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

ข. เปรียบเทียบรูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลของวัยรุ่น ระหว่างวัยรุ่นเพศชายและวัยรุ่นเพศหญิง เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อ 9 ที่ตั้งไว้คือ ในวัยรุ่นรวม วัยรุ่นตอนต้น วัยรุ่นตอนกลาง และวัยรุ่นตอนปลาย วัยรุ่นเพศหญิงจะมีการใช้รูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลแตกต่างจากวัยรุ่นเพศชาย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแสดงผลจากตาราง 11 ดังต่อไปนี้

ตาราง 11 เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยรูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลของวัยรุ่น ระหว่างวัยรุ่นเพศชายและวัยรุ่นเพศหญิง

วัยรุ่น	รูปแบบการแก้ปัญหา ความขัดแย้งระหว่าง บุคคล โดยใช้การ แสดงออกแบบ	เพศชาย			เพศหญิง			t
		N	$\bar{X}$	S.D.	N	$\bar{X}$	S.D.	
รวม	หลีกเลี่ยง	280	2.2503	.552	331	2.1488	.586	2.20 [*]
	ใช้อำนาจบังคับ	280	2.3128	.653	331	1.7351	.481	12.25 ^{**}
	ใช้ความอ่อนโยน	280	2.8997	.471	331	3.1443	.509	-6.16 ^{**}
	ประนีประนอม	280	2.7911	.520	331	2.9496	.583	-3.55 ^{**}
	หันหน้าเข้าหากัน	280	3.0131	.593	331	3.1954	.675	-3.55 ^{**}
ตอนต้น	หลีกเลี่ยง	68	2.6887	.558	82	2.3902	.647	3.03 ^{**}
	ใช้อำนาจบังคับ	68	2.8431	.661	82	1.9217	.512	9.40 ^{**}
	ใช้ความอ่อนโยน	68	2.6066	.495	82	2.9116	.440	-3.95 ^{**}
	ประนีประนอม	68	2.3983	.491	82	2.5691	.476	-2.15 ^{**}
	หันหน้าเข้าหากัน	68	2.5760	.596	82	2.8293	.553	-2.68 ^{**}
ตอนกลาง	หลีกเลี่ยง	105	2.1421	.499	109	2.0902	.574	.71
	ใช้อำนาจบังคับ	105	2.2937	.604	109	1.7599	.480	7.14 ^{**}
	ใช้ความอ่อนโยน	105	2.9968	.446	109	3.1200	.500	-1.90
	ประนีประนอม	105	2.9071	.473	109	2.9427	.523	-.52
	หันหน้าเข้าหากัน	105	3.0444	.472	109	3.1269	.647	-1.07
ตอนปลาย	หลีกเลี่ยง	107	2.0779	.443	140	2.0530	.519	.41
	ใช้อำนาจบังคับ	107	1.9945	.455	140	1.6065	.424	6.84 ^{**}
	ใช้ความอ่อนโยน	107	2.9907	.402	140	3.2994	.503	-5.36 ^{**}
	ประนีประนอม	107	2.9268	.456	140	3.1780	.570	-3.85 ^{**}
	หันหน้าเข้าหากัน	107	3.2601	.546	140	3.4631	.650	-2.66 ^{**}

$$t_{.05}(\infty) = \pm 1.960$$

$$t_{.01}(\infty) = \pm 2.576$$

จากตาราง 11 แสดงให้เห็นว่า ในวัยรุ่นรวม วัยรุ่นเพศหญิงจะมีคะแนนเฉลี่ยของรูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลของวัยรุ่นโดยใช้การแสดงออกแบบใช้อำนาจบังคับแบบใช้ความอ่อนโยน แบบประนีประนอม และแบบหันหน้าเข้าหากัน แตกต่างจากวัยรุ่นเพศชายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และวัยรุ่นเพศหญิงมีคะแนนเฉลี่ยของรูปแบบการแก้ปัญหา

ความขัดแย้งระหว่างบุคคลของวัยรุ่นโดยใช้การแสดงออกแบบหลักหนี แตกต่างจากวัยรุ่นเพศชาย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังนั้น เมื่อพิจารณาในกลุ่มวัยรุ่นรวมพบว่า วัยรุ่นเพศหญิง จะมีการใช้รูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลแตกต่างจากวัยรุ่นเพศชาย ซึ่งสอดคล้อง กับสมมติฐานที่ตั้งไว้ในข้อ 9

เมื่อพิจารณาในวัยรุ่นตอนต้น พบว่า วัยรุ่นเพศหญิงจะมีคะแนนเฉลี่ยของรูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลของวัยรุ่นโดยใช้การแสดงออกแบบหลักหนี แบบใช้อำนาจบังคับ แบบใช้ความอ่อนโยน และแบบหันหน้าเข้าหากัน แตกต่างจากวัยรุ่นเพศชายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และวัยรุ่นเพศหญิงมีคะแนนเฉลี่ยของรูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลของวัยรุ่น โดยใช้การแสดงออกแบบประนีประนอมแตกต่างจากวัยรุ่นเพศชาย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ในวัยรุ่นตอนกลาง พบว่า วัยรุ่นเพศหญิงจะมีคะแนนเฉลี่ยของรูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลของวัยรุ่น โดยใช้การแสดงออกแบบใช้อำนาจบังคับแตกต่างจากวัยรุ่นเพศชายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนการแสดงออกแบบอื่น ๆ ของวัยรุ่นเพศหญิง และวัยรุ่นเพศชายนั้น พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างไรไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ในวัยรุ่นตอนปลาย พบว่า วัยรุ่นเพศหญิงมีคะแนนเฉลี่ยของรูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลของวัยรุ่นโดยใช้การแสดงออกแบบใช้อำนาจบังคับ แบบใช้ความอ่อนโยน แบบประนีประนอม และแบบหันหน้าเข้าหากัน แตกต่างจากวัยรุ่นเพศชายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนการแสดงออกแบบหลักหนีของวัยรุ่นเพศหญิงและวัยรุ่นเพศชายนั้น มีความแตกต่างกันอย่างไรไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ความมุ่งหมายของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพของพ่อแม่-ลูก กับรูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลของวัยรุ่น
2. เพื่อเปรียบเทียบสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูกในวัยรุ่นตอนต้น วัยรุ่นตอนกลาง และวัยรุ่นตอนปลาย
3. เพื่อเปรียบเทียบสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูกในวัยรุ่นเพศชาย และวัยรุ่นเพศหญิง
4. เพื่อเปรียบเทียบรูปแบบการแก้ปัญหาคความขัดแย้งระหว่างบุคคลของวัยรุ่น ในวัยรุ่นตอนต้น วัยรุ่นตอนกลาง และวัยรุ่นตอนปลาย
5. เพื่อเปรียบเทียบรูปแบบการแก้ปัญหาคความขัดแย้งระหว่างบุคคลของวัยรุ่น ในวัยรุ่นเพศชาย และวัยรุ่นเพศหญิง

สมมติฐานในการศึกษาค้นคว้า

1. ในวัยรุ่นรวม วัยรุ่นตอนต้น วัยรุ่นตอนกลาง และวัยรุ่นตอนปลาย สัมพันธภาพของพ่อแม่-ลูก มีความสัมพันธ์ทางลบกับ รูปแบบการแก้ปัญหาคความขัดแย้งระหว่างบุคคลโดยใช้การแสดงออกแบบหลีกเลี่ยง
2. ในวัยรุ่นรวม วัยรุ่นตอนต้น วัยรุ่นตอนกลาง และวัยรุ่นตอนปลาย สัมพันธภาพของพ่อแม่-ลูก มีความสัมพันธ์ทางลบกับ รูปแบบการแก้ปัญหาคความขัดแย้งระหว่างบุคคลโดยใช้การแสดงออกแบบใช้อำนาจบังคับ
3. ในวัยรุ่นรวม วัยรุ่นตอนต้น วัยรุ่นตอนกลาง และวัยรุ่นตอนปลาย สัมพันธภาพของพ่อแม่-ลูก มีความสัมพันธ์ทางบวกกับ รูปแบบการแก้ปัญหาคความขัดแย้งระหว่างบุคคลโดยใช้การแสดงออกแบบใช้ความอ่อนโยน
4. ในวัยรุ่นรวม วัยรุ่นตอนต้น วัยรุ่นตอนกลาง และวัยรุ่นตอนปลาย สัมพันธภาพของพ่อแม่-ลูก มีความสัมพันธ์ทางบวกกับ รูปแบบการแก้ปัญหาคความขัดแย้งระหว่างบุคคลโดยใช้การแสดงออกแบบประนีประนอม
5. ในวัยรุ่นรวม วัยรุ่นตอนต้น วัยรุ่นตอนกลาง และวัยรุ่นตอนปลาย สัมพันธภาพของพ่อแม่-ลูก มีความสัมพันธ์ทางบวกกับ รูปแบบการแก้ปัญหาคความขัดแย้งระหว่างบุคคลโดยใช้การแสดงออกแบบหันหน้าเข้าหากัน

6. วัยรุ่นตอนปลายมีสัมพันธภาพของพ่อแม่-ลูกดีกว่าวัยรุ่นตอนกลาง และวัยรุ่นตอนกลางมีสัมพันธภาพของพ่อแม่-ลูกดีกว่าวัยรุ่นตอนต้น
7. ในวัยรุ่นรวม วัยรุ่นตอนต้น วัยรุ่นตอนกลาง และวัยรุ่นตอนปลาย วัยรุ่นเพศหญิงจะมีสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูกดีกว่าวัยรุ่นเพศชาย
8. วัยรุ่นตอนต้น วัยรุ่นตอนกลาง และวัยรุ่นตอนปลาย มีการใช้รูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลแตกต่างกัน
9. ในวัยรุ่นรวม วัยรุ่นตอนต้น วัยรุ่นตอนกลาง และวัยรุ่นตอนปลาย วัยรุ่นเพศหญิงจะมีการใช้รูปแบบการแก้ปัญหาคความขัดแย้งระหว่างบุคคลแตกต่างจากวัยรุ่นเพศชาย

วิธีดำเนินการศึกษา

1. กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษานี้ เป็นบุคคลวัยรุ่นอายุระหว่าง 11-19 ปี ที่อาศัยอยู่กับพ่อแม่ และเป็นผู้ที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 จากโรงเรียนรัฐบาลสังกัดกองการมัธยมศึกษา เขตกรุงเทพมหานคร และผู้ที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับอุดมศึกษาปีที่ 1 จากมหาวิทยาลัยของรัฐ สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ในเขตกรุงเทพมหานคร ประจำปีการศึกษา 2538 รวมจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 611 คน จากจำนวนโรงเรียน 4 โรงเรียน และมหาวิทยาลัย 2 แห่ง โดยวิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Random Sampling)
2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วยแบบสอบถาม 3 ตอน คือ
 - ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นการถามรายละเอียดเบื้องต้นของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับชั้นเรียน และการอาศัยอยู่กับพ่อแม่
 - ตอนที่ 2 แบบสอบถามสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูก เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่าชนิด 5 อันดับ จำนวน 38 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามซึ่งหาโดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา เท่ากับ .947 และค่าความเที่ยงตรงตามสภาพของแบบสอบถาม ซึ่งหาโดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างแบบสอบถามสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูกที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น กับแบบสอบถามสัมพันธภาพในครอบครัวของ กุลวรรณ วิทยาวงศุจิ (2526 : 87-95) มีค่าเท่ากับ .865
 - ตอนที่ 3 แบบสำรวจการแสดงออกของวัยรุ่น เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ลักษณะของแบบสอบถามประกอบไปด้วย สถานการณ์ความขัดแย้งระหว่างวัยรุ่นกับบุคคลอื่นๆ จำนวน 12 สถานการณ์ และในแต่ละสถานการณ์จะมีข้อความที่แสดงถึงรูปแบบการแสดงออกของวัยรุ่นแตกต่างกันเป็น 5 รูปแบบตามแนวของจอห์นสัน (Johnson. 1993 : 216-220) ผู้ตอบแบบสอบถามจะต้องตอบในทั้ง 5 รูปแบบการแสดงออก โดยในแต่ละรูปแบบจะมีลักษณะการ

ประเมินเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่าชนิด 5 อันดับ มีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามซึ่งหาโดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา ในแต่ละรูปแบบของการแสดงออก ดังนี้

รูปแบบการแสดงออกแบบหลักหนี	มีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม เท่ากับ .893
รูปแบบการแสดงออกแบบใช้อำนาจบังคับ	มีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม เท่ากับ .906
รูปแบบการแสดงออกแบบใช้ความอ่อนโยน	มีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม เท่ากับ .761
รูปแบบการแสดงออกแบบประนีประนอม	มีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม เท่ากับ .763
รูปแบบการแสดงออกแบบหันหน้าเข้าหากัน	มีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม เท่ากับ .855

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปทำการทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างที่สุ่มได้ ในช่วงระหว่างเดือน พฤศจิกายน-ธันวาคม 2538 ซึ่งข้อมูลบางส่วนผู้วิจัยเป็นผู้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง แต่บางส่วนทางโรงเรียนได้อำนวยความสะดวกช่วยเก็บรวบรวมข้อมูลให้ หลังจากเก็บรวบรวมข้อมูลมาได้ทั้งสิ้นจำนวน 668 ฉบับ ทำการตรวจสอบความสมบูรณ์ของคำตอบในแบบสอบถามทุกฉบับ และคัดเอาแบบสอบถามชุดที่มีคำตอบไม่สมบูรณ์ออกจำนวน 57 ฉบับ จากนั้นตรวจให้คะแนนตามเกณฑ์ที่ได้กำหนดไว้

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. คำนวณหาค่าสถิติพื้นฐานของแบบสอบถามสัมพันธ์ภาพระหว่างพ่อแม่-ลูก และแบบสำรวจการแสดงออกของวัยรุ่น ได้แก่ ค่าคะแนนเฉลี่ย และค่าความแปรปรวน
 2. คำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธ์ภาพของพ่อแม่-ลูก กับ รูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลของวัยรุ่น
 3. เปรียบเทียบสัมพันธ์ภาพระหว่างพ่อแม่-ลูก และรูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลของวัยรุ่น ระหว่างวัยรุ่นตอนต้น วัยรุ่นตอนกลาง และวัยรุ่นตอนปลาย โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนชนิดทางเดียว และเมื่อพบความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ได้ทดลองเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ต่อ โดยวิธีของสตีเวนส์-นิวแมน-คูลส์
 4. เปรียบเทียบสัมพันธ์ภาพระหว่างพ่อแม่-ลูก และรูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลของวัยรุ่น ระหว่างวัยรุ่นเพศชายและวัยรุ่นเพศหญิง โดยใช้การหาค่าสถิติที่
- การวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับดังกล่าวผู้วิจัยได้ใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป SPSS/PC+ ช่วยในการวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้

สรุปผลการศึกษาค้นคว้า

จากการศึกษาค้นคว้า พบว่า

1. สัมพันธภาพของพ่อแม่-ลูก มีความสัมพันธ์กับ รูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลของวัยรุ่น ทั้งในวัยรุ่นรวม และเมื่อแยกพิจารณาในวัยรุ่นตอนต้น วัยรุ่นตอนกลาง และวัยรุ่นตอนปลาย โดยสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูกมีความสัมพันธ์ทางลบกับ รูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลของวัยรุ่น โดยใช้การแสดงออกแบบหลีกเลี่ยง และแบบใช้อำนาจบังคับ/อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 /และสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูกมีความสัมพันธ์ทางบวกกับ รูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลของวัยรุ่นโดยใช้การแสดงออกแบบใช้ความอ่อนโยน แบบประนีประนอม และแบบหันหน้าเข้าหากัน/อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2. วัยรุ่นตอนปลายมีสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูกดีกว่าวัยรุ่นตอนกลาง และวัยรุ่นตอนต้น และวัยรุ่นตอนกลางมีสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูกดีกว่าวัยรุ่นต้นต้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. ในวัยรุ่นรวมพบว่า วัยรุ่นเพศหญิงมีสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูกดีกว่าวัยรุ่นเพศชาย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และเมื่อแยกพิจารณาในวัยรุ่นตอนต้นและวัยรุ่นตอนปลายพบว่า วัยรุ่นเพศหญิงมีสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูกดีกว่าวัยรุ่นเพศชาย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แต่ในวัยรุ่นตอนกลางนั้น วัยรุ่นเพศหญิงและวัยรุ่นเพศชายมีสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูกไม่แตกต่างกัน

4. วัยรุ่นตอนต้น วัยรุ่นตอนกลาง และวัยรุ่นตอนปลาย มีการใช้รูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลแตกต่างกัน โดยแยกพิจารณาในแต่ละรูปแบบการแสดงออกได้ดังนี้

รูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลโดยใช้การแสดงออกแบบหลีกเลี่ยง วัยรุ่นตอนต้นมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าวัยรุ่นตอนกลางและวัยรุ่นตอนปลาย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนระหว่างวัยรุ่นตอนกลางกับวัยรุ่นตอนปลาย พบว่าไม่แตกต่างกัน

รูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลโดยใช้การแสดงออกแบบใช้อำนาจบังคับของวัยรุ่นตอนต้น มีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าวัยรุ่นตอนกลางและวัยรุ่นตอนปลาย และวัยรุ่นตอนกลางมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าวัยรุ่นตอนปลาย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

รูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลโดยใช้การแสดงออกแบบใช้ความอ่อนโยนของวัยรุ่นตอนปลายมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าวัยรุ่นตอนกลาง/อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 วัยรุ่นตอนปลายมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าวัยรุ่นตอนต้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และวัยรุ่นตอนกลางมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าวัยรุ่นตอนต้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

รูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลโดยใช้การแสดงออกแบบ ประนีประนอม และแบบหันหน้าเข้าหากัน ของวัยรุ่นตอนปลายมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าวัยรุ่นตอน กลางและวัยรุ่นตอนต้น และวัยรุ่นตอนกลางมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าวัยรุ่นตอนต้นอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .01

๕. ในวัยรุ่นรวม พบว่า วัยรุ่นเพศหญิงจะมีการใช้รูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้ง ระหว่างบุคคลแตกต่างจากวัยรุ่นเพศชาย โดยวัยรุ่นเพศหญิงมีการใช้รูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลโดยใช้การแสดงออกแบบใช้อำนาจบังคับ แบบใช้ความอ่อนโยน แบบ ประนีประนอม และแบบหันหน้าเข้าหากัน แตกต่างจากวัยรุ่นเพศชายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .01 และวัยรุ่นเพศหญิงมีการใช้รูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลโดยใช้การ แสดงออกแบบหลีกเลี่ยงนี้ แตกต่างจากวัยรุ่นเพศชายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อ แยกพิจารณาในวัยรุ่นตอนต้น วัยรุ่นตอนกลาง และวัยรุ่นตอนปลาย พบว่า

✓ วัยรุ่นตอนต้น วัยรุ่นเพศหญิงมีการใช้รูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคล โดยใช้การแสดงออกแบบหลีกเลี่ยงนี้ แบบใช้อำนาจบังคับ แบบใช้ความอ่อนโยน และแบบหัน หน้าเข้าหากัน แตกต่างจากวัยรุ่นเพศชายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และวัยรุ่นเพศหญิง มีการใช้รูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคล โดยใช้การแสดงออกแบบประนีประนอม แตกต่างจากวัยรุ่นเพศชายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

✓ วัยรุ่นตอนกลาง วัยรุ่นเพศหญิงมีการใช้รูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่าง บุคคล โดยใช้การแสดงออกแบบใช้อำนาจบังคับ แตกต่างจากวัยรุ่นเพศชายอย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ .01 ส่วนรูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลโดยใช้การแสดงออกแบบ หลีกเลี่ยงนี้ แบบใช้ความอ่อนโยน แบบประนีประนอม และแบบหันหน้าเข้าหากัน ของวัยรุ่นเพศ หญิงและวัยรุ่นเพศชายนั้น พบว่าไม่แตกต่างกัน

✓ วัยรุ่นตอนปลาย วัยรุ่นเพศหญิงมีการใช้รูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่าง บุคคล โดยใช้การแสดงออกแบบใช้อำนาจบังคับ แบบใช้ความอ่อนโยน แบบประนีประนอม และแบบหันหน้าเข้าหากัน แตกต่างจากวัยรุ่นเพศชายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วน รูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลโดยใช้การแสดงออกแบบหลีกเลี่ยงนี้ ของวัยรุ่นเพศ หญิงและวัยรุ่นเพศชายนั้นพบว่าไม่แตกต่างกัน

อภิปรายผล

ในการอภิปรายผลจากการศึกษา ผู้วิจัยได้แยกอภิปรายผลโดยจำแนกตามตัวแปรหลักที่ศึกษา ได้แก่ สัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูก และ รูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลของวัยรุ่น โดยจะกล่าวถึงวัยรุ่นตอนต้น วัยรุ่นตอนกลาง วัยรุ่นตอนปลาย และเพศควบคู่กันไปตามลำดับ ดังนี้

1. เปรียบเทียบสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูกในวัยรุ่น

ผลการศึกษาเปรียบเทียบสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูกในวัยรุ่นตอนต้น วัยรุ่นตอนกลาง และวัยรุ่นตอนปลาย พบว่า ในวัยรุ่นตอนปลายมีคะแนนของสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูก สูงกว่าวัยรุ่นตอนกลางและวัยรุ่นตอนต้น และวัยรุ่นตอนกลางมีคะแนนของสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูกสูงกว่าวัยรุ่นตอนต้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงให้เห็นว่า วัยรุ่นตอนปลายมีสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูกดีกว่าวัยรุ่นตอนกลางและวัยรุ่นตอนต้น และวัยรุ่นตอนกลางมีสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูกดีกว่าวัยรุ่นตอนต้น สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ กุลวรรณ วิทยาวงศรุจิ (2526 : 47) ที่พบว่า เด็กวัยรุ่นในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 4 (ม.4) และชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายปีที่ 5 (มศ.5) มีสัมพันธภาพในครอบครัวดีกว่า เด็กวัยรุ่นในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 (ม.1-ม.3) นอกจากนี้ยังเป็นไปตามที่เฟอร์แมนและเบอร์เมสเตอร์ (Furman and Buhrmester, 1992 : 104) กล่าวไว้ว่า สัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูกในวัยรุ่นตอนต้นจะมีความขัดแย้งกับพ่อแม่มาก และค่อย ๆ ลดลงไปจนถึงวัยรุ่นตอนปลาย ความขัดแย้งจะลดลงจนกลายมาเป็นการทอดไมตรีในที่สุด นั่นคือ สัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูกในวัยรุ่นนั้น จะมีการพัฒนาดีขึ้นตามระดับอายุ ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่า ในช่วงที่เข้าสู่วัยรุ่นเป็นช่วงที่วัยรุ่นต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงอย่างมากที่เกิดขึ้นกับตนเอง ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ เป็นผลให้ผู้ที่ย่างเข้าสู่วัยรุ่นมักจะมีอารมณ์ที่แปรปรวนและดึงเครียดได้ง่าย ประกอบกับพ่อแม่ของวัยรุ่นที่ยังไม่สามารถยอมรับได้ว่าลูกของตนนั้นเติบโตขึ้นแล้ว จึงได้ปฏิบัติต่อลูกที่เข้าสู่วัยรุ่นเหมือนเมื่อครั้งที่ยังเป็นเด็ก จึงเป็นสาเหตุทำให้สัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูกในวัยรุ่นตอนต้นนั้น มีความขัดแย้ง มีเรื่องทะเลาะกันระหว่างพ่อแม่และลูกวัยรุ่นเกิดขึ้นได้บ่อย ต่อมาเมื่อวัยรุ่นเติบโตมากขึ้น ได้รับการอบรมศึกษา ตลอดจนมีพัฒนาการทางด้านสังคมและจิตใจจึงทำให้วัยรุ่นมีอารมณ์ที่มั่นคงขึ้น สามารถเข้าใจถึงความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างตนเองกับพ่อแม่ได้ พ่อแม่เองเมื่อตระหนักว่าลูกมิใช่เด็กเล็ก ๆ อีกต่อไป มีการยอมรับและให้สิทธิเสรีภาพแก่ลูกที่เป็นวัยรุ่นมากขึ้น และเมื่อทั้งสองฝ่ายสามารถปรับเข้าหากันได้ เป็นผลให้สัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่กับวัยรุ่นดีขึ้น

ในด้านของความแตกต่างระหว่างเพศ ผลจากการศึกษาเมื่อพิจารณาในวัยรุ่นรวม พบว่า วัยรุ่นเพศหญิงมีสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูกดีกว่าวัยรุ่นเพศชาย อย่างมีนัยสำคัญทาง

สถิติที่ระดับ .01 ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พัทธา พันธุ์พัฒนกุล (2527 : 47) กุลวรรณ วิทยาวาสศรี (2526 : 43) และซาบานสกา (Sabanska. 1965 : 119) ที่พบว่า วัยรุ่นเพศหญิง มีสัมพันธภาพกับครอบครัวดีกว่าวัยรุ่นเพศชาย ซึ่งน่าเป็นผลมาจากพื้นฐานการอบรมเลี้ยงดูของไทย ที่ส่วนใหญ่พ่อแม่จะให้การอบรมดูแลลูกผู้หญิงอย่างใกล้ชิดมาตั้งแต่เด็ก ทำให้พ่อแม่และลูกผู้หญิงมีเวลาที่จะทำความเข้าใจกัน มีโอกาสใกล้ชิดสนิทสนมกันมาก สัมพันธภาพระหว่างกันจึงมักเป็นไปในทางที่ดี ขณะที่ลูกผู้ชายนั้น พ่อแม่ไม่ค่อยเข้มงวดในความประพฤติ หรือให้การดูแลอย่างใกล้ชิดเท่ากับลูกผู้หญิง ดังนั้นเวลาที่จะทำความเข้าใจกันและกันจึงมีน้อยกว่า สัมพันธภาพระหว่างกันจึงอาจไม่ดีเท่ากับลูกผู้หญิง อย่างไรก็ตามเมื่อแยกพิจารณาในวัยรุ่นแต่ละระดับแล้วพบว่า ในวัยรุ่นตอนต้นและวัยรุ่นตอนปลาย ผลที่ได้จะสอดคล้องกับในวัยรุ่นรวม คือ วัยรุ่นเพศหญิงจะมีสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูกดีกว่าวัยรุ่นเพศชาย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

แตกต่างจากวัยรุ่นตอนกลางซึ่งผลการวิจัยพบว่า วัยรุ่นเพศหญิงและวัยรุ่นเพศชายนั้นมีคะแนนของสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูกไม่แตกต่างกัน เหตุที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจาก วัยรุ่นเป็นช่วงที่มีความต้องการเป็นอิสระและพึ่งตนเองมากขึ้น วัยรุ่นจึงไม่ชอบให้ใครมาออกคำสั่ง ตักเตือน ควบคุมหรือบังคับตน การที่พ่อแม่ให้การอบรมเลี้ยงดูลูกผู้หญิงอย่างใกล้ชิด และกวดขันในการแสดงพฤติกรรมมากกว่าลูกผู้ชาย บางครั้งอาจทำให้วัยรุ่นเพศหญิงเกิดความรู้สึกอึดอัดและแสดงอารมณ์ที่รุนแรงออกมาได้ ดังที่ เบนเนทและโคเฮน (Bennet and Cohen. 1959 : 101-105) กล่าวว่าวัยรุ่นเพศหญิงมักจะได้รับการดูแลเอาใจใส่ ตลอดจนได้รับการควบคุมทางจารีตประเพณีมากกว่าเพศชาย เพศหญิงจึงมีความประพฤติตามระเบียบแบบแผนของสังคม รวมทั้งมีศีลธรรมจรรยามากกว่าเพศชาย และยังพบอีกว่า เพศหญิงจะมีความเครียดแค้นแค้นใจไว้มาก เพราะสังคมเป็นผู้กำหนดบทบาทของเพศหญิงให้อยู่ในกรอบประเพณีที่ดีงาม มีความสงบเสงี่ยมในการวางตัว แต่บางครั้งสิ่งที่เก็บกดไว้เมื่อสะสมนานวันก็อาจแสดงออกก้าวร้าวออกมาให้เห็นได้ ดังนั้น ถึงแม้ว่าวัยรุ่นเพศหญิงจะมีเวลาสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับพ่อแม่มากกว่าวัยรุ่นเพศชาย แต่ความเข้มงวดกวดขันที่ได้รับ ก็อาจทำให้สัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูกของวัยรุ่นเพศหญิงนั้นไม่สามารถพัฒนาให้ดีเท่าที่ควร ซึ่งการแสดงอารมณ์ความรู้สึกเพื่อแสวงหาความเป็นอิสระของวัยรุ่นเพศหญิง อาจพบในช่วงของวัยรุ่นตอนกลางมากกว่าวัยรุ่นตอนต้น เนื่องจากตามลักษณะพัฒนาการทางอารมณ์ของวัยรุ่นแล้ว ในวัยรุ่นตอนกลางอารมณ์ที่รุนแรงและเปิดเผย บางครั้งจะเพิ่มความรุนแรงขึ้นมากกว่าในวัยรุ่นตอนต้น (ประยูรศรี มณีสร. 2532 : 56) ทำให้สัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูกของวัยรุ่นเพศหญิงในวัยรุ่นตอนกลางมีอัตราการพัฒนาในทางที่ดีขึ้นช้าลง ส่วนในวัยรุ่นตอนกลางเพศชายแม้อารมณ์จะทวีความรุนแรงขึ้น แต่ความเครียดและความกดดันที่ได้รับ จากการถูกดูแลอย่างเข้มงวดจากพ่อแม่จะมีน้อยกว่าวัยรุ่นเพศหญิง ซึ่งอาจเป็นสาเหตุทำให้ผลการวิจัยครั้งนี้พบว่าวัยรุ่นเพศหญิงและวัยรุ่นเพศชายในวัยรุ่นตอนกลางนั้นมีสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูกไม่แตกต่างกันได้

พอมถึงวัยรุ่นตอนปลาย อารมณ์ต่าง ๆ ที่เคยรุนแรงจะสงบลงมาก และวัยรุ่นมีความเป็นเหตุเป็นผลมากขึ้น วัยรุ่นเพศหญิงซึ่งมีโอกาสใกล้ชิดกับพ่อแม่มากกว่าวัยรุ่นเพศชาย ก็จะพัฒนาสัมพันธภาพระหว่างกันให้ดีขึ้นได้ดั้งเดิม

2. เปรียบเทียบรูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลของวัยรุ่น

จากการเปรียบเทียบรูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลของวัยรุ่นตอนต้น วัยรุ่นตอนกลาง และวัยรุ่นตอนปลาย พบว่า รูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลของวัยรุ่นตอนต้น วัยรุ่นตอนกลาง และวัยรุ่นตอนปลาย มีความแตกต่างกันในทั้ง 5 รูปแบบของการแสดงออกที่ศึกษา ยกเว้นเพียงรูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลโดยใช้การแสดงออกแบบหลีกเลี่ยงระหว่างวัยรุ่นตอนกลางกับวัยรุ่นตอนปลายเท่านั้น ที่พบว่าไม่มีความแตกต่างกัน โดยความแตกต่างในการแสดงออกของวัยรุ่นตอนต้น วัยรุ่นตอนกลาง และวัยรุ่นตอนปลายนั้น วัยรุ่นตอนต้นจะมีการใช้รูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลโดยใช้การแสดงออกแบบหลีกเลี่ยงและแบบใช้อำนาจบังคับมากกว่าวัยรุ่นตอนกลางและวัยรุ่นตอนปลาย ส่วนรูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลโดยใช้การแสดงออกแบบหันหน้าเข้าหากันแบบใช้ความอ่อนโยน และแบบประนีประนอม ของวัยรุ่นตอนปลายนั้นพบว่ามีค่ามากที่สุด รองลงมาคือ วัยรุ่นตอนกลาง และวัยรุ่นตอนต้น ตามลำดับ เมื่อพิจารณาคะแนนเฉลี่ยในแต่ละกลุ่มของการแสดงออกที่ศึกษาแล้วมีแนวโน้มว่า ทั้งในวัยรุ่นตอนต้น วัยรุ่นตอนกลาง และวัยรุ่นตอนปลาย จะมีการใช้การแสดงออกแบบหันหน้าเข้าหากันมากที่สุด รองลงมาคือ แบบใช้ความอ่อนโยน แบบประนีประนอม แบบหลีกเลี่ยง และแบบใช้อำนาจบังคับน้อยที่สุด ผลการวิจัยครั้งนี้จึงแสดงให้เห็นว่า เมื่อเปรียบเทียบกันภายในกลุ่มวัยรุ่นเองแล้ว วัยรุ่นตอนปลายและวัยรุ่นตอนกลางจะมีการเลือกใช้ วิธีการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลในรูปแบบที่เหมาะสมและเป็นที่ยอมรับของสังคมมากกว่าวัยรุ่นตอนต้น ทั้งนี้เนื่องจาก ในวัยรุ่นตอนต้นเป็นระยะที่ร่างกายมีการพัฒนาอย่างรวดเร็ว และความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น มีผลกระทบทำให้พฤติกรรมของบุคคลผู้นั้นเปลี่ยนแปลงไป วัยรุ่นตอนต้นจะพยายามต่อต้านอำนาจของผู้ใหญ่เพื่อต้องการความเป็นอิสระ เป็นผลให้เกิดความขัดแย้งขึ้นระหว่างวัยรุ่นกับผู้ใหญ่ได้ง่าย โดยความขัดแย้งระหว่างวัยรุ่นกับผู้ใหญ่จะมีมากที่สุดเมื่อวัยรุ่นมีอายุได้ 13 ปี (วัลลา อิศริยวงศ์ 2530 : 68) ซึ่งในระยะนี้วัยรุ่นเริ่มมีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นๆ ในสังคมมากขึ้น เมื่อพบกับกฎเกณฑ์ต่างๆ ที่สังคมกำหนดไว้ วัยรุ่นตอนต้นนี้อาจมีการต่อต้านกับกฎเกณฑ์ดังกล่าว เพื่อแสวงหาความเป็นอิสระให้เกิดขึ้น พฤติกรรมการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลที่เกิดในวัยรุ่นตอนต้นจึงพบว่า จะแสดงพฤติกรรมที่มีความต่อต้านกับสังคมอยู่บ้าง เมื่อวัยรุ่นมีอายุที่มากขึ้น ความมีวุฒิภาวะทางอารมณ์ที่เกิดขึ้นตามระดับอายุ และผลจากการศึกษาอบรมก็จะช่วยพัฒนาพฤติกรรมการแสดงออกของวัยรุ่นให้เป็นไปตามที่สังคมยอมรับ โดยคำนึงถึงผลที่ได้เพื่อให้เป็นที่พอใจของทั้งสอง

ฝ่ายมากขึ้น อย่างไรก็ตาม แม้งานวิจัยนี้จะพบว่าวัยรุ่นตอนต้นมีการใช้การแสดงออกแบบใช้อำนาจบังคับและแบบหลีกหนี มากกว่าวัยรุ่นตอนกลางและวัยรุ่นตอนปลาย แต่เมื่อพิจารณาโดยรวมแล้ว วัยรุ่นตอนต้นก็ยังคงเลือกใช้การแสดงออกแบบหันหน้าเข้าหากัน แบบใช้ความอ่อนโยน และแบบประนีประนอม มากกว่าใช้การแสดงออกแบบใช้อำนาจบังคับและแบบหลีกหนี ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า วัยรุ่นส่วนใหญ่จะมีการเลือกใช้รูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลโดยคำนึงถึงเหตุผลและการรักษาไว้ซึ่งสัมพันธภาพอันดีงามที่จะมีต่อไปกับบุคคลอื่น มากกว่าที่จะแสดงออกโดยใช้อารมณ์ของตนเป็นหลักหรือการหลีกหนีไม่เผชิญปัญหาที่เกิดขึ้น สอดคล้องกับที่ วัฒนา พัทธราวิช (2531 : 54-55, 62) กล่าวว่า แม่นักจิตวิทยาจะเชื่อว่าวัยรุ่นจะมีอารมณ์รุนแรงเมื่อมีสิ่งใดมากระทบ แต่วัยรุ่นก็ยังต้องการเป็นที่ยอมรับของเพื่อนฝูงและสังคม การแสดงออกของวัยรุ่นที่มีต่อเพื่อนและบุคคลอื่นๆ ในสังคมจึงเป็นไปอย่างระมัดระวัง รอบคอบ และยินดีที่จะปฏิบัติตามข้อบังคับของกลุ่มเพื่อให้ตนเองเป็นที่ยอมรับ อีกประการหนึ่งคือ การอบรมสั่งสอนของคนไทยที่สอนให้เก็บความรู้สึกขุนเคือง ไม่พอใจเอาไว้กับตัวเอง เพื่อมิให้เกิดข้อโต้แย้งที่รุนแรงในกรณีที่บุคคลไม่สามารถตกลงกันได้ ดังนั้นวิธีการแก้ปัญหาโดยใช้การแสดงออกแบบใช้อำนาจบังคับจึงเป็นวิธีที่ทั้งวัยรุ่นตอนต้น วัยรุ่นตอนกลาง และวัยรุ่นตอนปลายมีแนวโน้มที่จะเลือกใช้น้อยที่สุดในผลการศึกษาครั้งนี้ ผลการวิจัยที่พบในครั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ ดวงเดือน พันธุมนาวิน และ บุญยิ่ง เจริญยิ่ง (2517 : 62-63) ที่ศึกษาเกี่ยวกับอิทธิพลของสังคมต่อทัศนคติของวัยรุ่นในเขตกรุงเทพมหานคร โดยจำแนกการแสดงออกเมื่อนักเรียนเกิดความกังวลใจออกเป็น 3 วิธี คือ การแสดงออกโดยวิธีก้าวร้าว การแสดงออกโดยวิธีระงับความรู้สึก และการแสดงออกโดยวิธีใช้เหตุผล พบว่า เด็กวัยรุ่นใช้วิธีลดความวิตกกังวลแบบใช้เหตุผลมากที่สุด รองลงมาคือวิธีระงับความรู้สึก และวิธีที่ใช้น้อยที่สุดคือวิธีก้าวร้าว และผลการวิจัยที่ได้ยังสอดคล้องกับการแสดงออกของบุคคลในวัยผู้ใหญ่อีกด้วย โดย สุรางค์ โล่ห์สัมฤทธิ์ชัย (2536 : 41) ได้ศึกษาถึงวิธีจัดการกับความขัดแย้งในโรงเรียนมัธยมศึกษา ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 98 คน พบว่า วิธีจัดการกับความขัดแย้งของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา ตามแนวคิดของโฮวาทและลอนดอน (Howat and London) เรียงลำดับตามคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้แก่ วิธีประนีประนอม วิธีเผชิญหน้า วิธีไกล่เกลี่ย วิธีหลีกเลี่ยง และวิธีบังคับ ตามลำดับ ส่วนผลการวิจัยครั้งนี้ในส่วนของรูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคล โดยใช้การแสดงออกแบบหลีกหนีระหว่างวัยรุ่นตอนกลางกับวัยรุ่นตอนปลายนั้น พบว่าไม่มีความแตกต่างกัน ซึ่งผลที่ได้แตกต่างจากรูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลโดยใช้การแสดงออกรูปแบบอื่นๆ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก งานวิจัยนี้ได้ทำการตรวจสอบพฤติกรรมการแสดงออกในทั้ง 5 รูปแบบควบคู่กันไป เมื่อกลุ่มตัวอย่างมีการใช้การแสดงออกแบบใดแบบหนึ่งมากขึ้น พฤติกรรมการ

แสดงออกแบบอื่นๆ ที่เหลือก็ควรจะมีการใช้ลดน้อยลงไป ซึ่งจากผลการวิจัยที่พบนั้น ในวัยรุ่นตอนกลางและวัยรุ่นตอนปลายมีการใช้พฤติกรรมการแสดงออกแบบประนีประนอม แบบหันหน้าเข้าหากัน และแบบใช้ความอ่อนโยนเพิ่มมากขึ้น ดังนั้นพฤติกรรมการแสดงออกแบบหลักหนี และแบบใช้อำนาจบังคับ จึงมีการใช้ในอัตราที่น้อยลงไปจนอาจทำให้ไม่พบความแตกต่างกันมากนัก

ในด้านความแตกต่างระหว่างเพศของวัยรุ่นรวม วัยรุ่นตอนต้น และวัยรุ่นตอนปลาย พบว่า วัยรุ่นเพศหญิงมีการใช้รูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลทั้ง 5 รูปแบบ แตกต่างจากวัยรุ่นเพศชาย เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ และเมื่อทำการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยในแต่ละรูปแบบการแสดงออก พบว่า วัยรุ่นเพศหญิงมีคะแนนเฉลี่ยของการใช้การแสดงออกแบบใช้ความอ่อนโยน แบบประนีประนอม และแบบหันหน้าเข้าหากันมากกว่าวัยรุ่นเพศชาย ส่วนวัยรุ่นเพศชายมีคะแนนเฉลี่ยของการใช้การแสดงออกแบบหลักหนี และแบบใช้อำนาจบังคับมากกว่าวัยรุ่นเพศหญิง ซึ่งสามารถอธิบายแยกในแต่ละรูปแบบการแสดงออกได้ว่า ในด้านของการแสดงออกแบบใช้อำนาจบังคับซึ่งจัดอยู่ในกลุ่มของพฤติกรรมที่ก้าวร้าว ผลการวิจัยที่พบสอดคล้องกับงานวิจัยของ อูสา ศิริโรธมัสกุล (2527 : 46) ที่พบว่าวัยรุ่นเพศชายมีพฤติกรรมก้าวร้าวสูงกว่าวัยรุ่นเพศหญิง แต่แตกต่างไปจากงานวิจัยของ ประพันธ์ สุทธาวาส (2519 : 38) ที่พบว่า นักเรียนชายและนักเรียนหญิงที่กำลังเรียนอยู่ในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพการศึกษาปีที่ 1 ของวิทยาลัยครูเชียงใหม่ มีความก้าวร้าวไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่ถ้าพิจารณาจากคะแนนเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างก็จะพบว่า นักเรียนชายมีคะแนนเฉลี่ยของความก้าวร้าวมากกว่านักเรียนหญิง จึงเห็นได้ว่า ผลการวิจัยด้านการแสดงออกแบบก้าวร้าว นั้น วัยรุ่นเพศชายจะแสดงความก้าวร้าวสูงกว่าวัยรุ่นเพศหญิง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ในสภาพทั่วไปเพศหญิงจะถูกอบรมสั่งสอนจากครอบครัวให้สงบเสงี่ยม มีความเป็นกุลสตรี จึงมักจะไม่ได้แสดงความก้าวร้าวออกมาให้ผู้คนพบเห็นได้ง่าย และสังคมไทยก็ยังไม่ยอมรับและไม่เปิดโอกาสให้เพศหญิงแสดงความก้าวร้าวออกมาได้ตรงๆ เหมือนกับเพศชาย ดังนั้นผลการวิจัยจึงพบว่า เมื่อเกิดความขัดแย้งระหว่างบุคคลขึ้น วัยรุ่นเพศหญิงจึงใช้วิธีการแก้ปัญหาโดยใช้การแสดงออกแบบใช้อำนาจบังคับน้อยกว่าวัยรุ่นเพศชาย ส่วนงานวิจัยของ ประพันธ์ สุทธาวาส ที่ให้ผลแตกต่างออกไปนั้นอาจเนื่องมาจาก งานวิจัยของ ประพันธ์ สุทธาวาส เป็นการวิจัยในสภาพของการทดลอง ซึ่งในกรณีนี้นักเรียนหญิงอาจจะรู้สึกว่าการแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวไม่เป็นการกระทำผิดแต่ประการใด เพราะไม่ใช้การแสดงออกจริงๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม ผลที่ได้จึงพบว่านักเรียนหญิงมีการแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวออกมามากขึ้น อย่างไรก็ตามเมื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยแล้วก็ยังพบว่า นักเรียนชายมีคะแนนเฉลี่ยของความก้าวร้าวมากกว่านักเรียนหญิง ในด้านของการแสดงออกแบบหลักหนีซึ่งจัดอยู่ในกลุ่มของพฤติกรรมไม่กล้าแสดงออก ผลการวิจัยที่พบไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ

อุสา ศิริโรธมัสกุล (2527 : 46) ที่พบว่า วัยรุ่นเพศหญิงมีพฤติกรรมไม่กล้าแสดงออกสูงกว่าเพศชาย และในด้านการแสดงออกแบบใช้ความอ่อนโยน แบบประนีประนอม และแบบหันหน้าเข้าหากัน ซึ่งจัดว่าเป็นพฤติกรรมกล้าแสดงออกในทางที่สังคมยอมรับนั้น ผลการวิจัยที่พบครั้งนี้ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนอมศรี อินทนนท์ (2530 : 84) มันทนา เพ็งหนู (2522 : 84) และ ละเอียด ชูประยูร (2521 : 18 : ที่พบตรงกันว่า วัยรุ่นชายมีพฤติกรรมกล้าแสดงออกมากกว่าวัยรุ่นหญิง เหตุที่ผลการวิจัยครั้งนี้ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยอื่นๆ ที่ผ่านมา อาจเนื่องมาจาก รูปแบบการแก้ปัญหาโดยใช้การแสดงออกทั้ง 5 รูปแบบตามแนวของจอห์นสัน ที่ผู้วิจัยนำมาใช้ศึกษา มีเกณฑ์ในการแบ่งพฤติกรรมการแสดงออกโดยคำนึงถึงปริมาณการได้รับใน 2 ด้าน คือ ด้านความพึงพอใจในเป้าหมายที่ตนตั้งไว้ และ ด้านการรักษาไว้ซึ่งสัมพันธภาพที่มีกับบุคคลอื่น ซึ่งเป็นรูปแบบการแสดงออกที่มีเกณฑ์ในการแบ่งแตกต่างจากงานวิจัยอื่นๆ ที่เคยศึกษากันมา ซึ่งจะแบ่งพฤติกรรมการแสดงออกโดยคำนึงถึง ระดับความกล้าที่จะแสดงพฤติกรรมติดต่อกับสัมพันธกับบุคคลอื่นเท่านั้น ดังนั้นจึงทำให้พฤติกรรมการแสดงออกทั้ง 5 รูปแบบที่ศึกษานี้ มีองค์ประกอบในแต่ละพฤติกรรมการแสดงออกแตกต่างไปจาก พฤติกรรมแสดงออกที่เคยแบ่งไว้เดิม และทำให้ผลการวิจัยครั้งนี้แตกต่างออกไปจากเดิมได้ สำหรับในวัยรุ่นตอนกลางนั้น ผลการวิจัยที่ได้มีความแตกต่างออกไปจากในวัยรุ่นรวม วัยรุ่นตอนต้น และวัยรุ่นตอนปลาย คือ วัยรุ่นเพศชายและวัยรุ่นเพศหญิงจะมีการใช้รูปแบบการแก้ปัญหาคความขัดแย้งระหว่างบุคคลแตกต่างกันเพียงรูปแบบเดียว คือ การแสดงออกแบบใช้อำนาจบังคับ ซึ่งวัยรุ่นเพศชายจะมีคะแนนเฉลี่ยของการแสดงออกมากกว่าวัยรุ่นเพศหญิง ส่วนการแสดงออกรูปแบบอื่นๆ นั้นพบว่าไม่แตกต่างกัน การที่ไม่พบความแตกต่างของรูปแบบการแก้ปัญหาคความขัดแย้งระหว่างบุคคลระหว่างวัยรุ่นเพศชายและวัยรุ่นเพศหญิงในวัยรุ่นตอนกลางนั้น อาจเป็นเพราะว่าลักษณะเด่นของการเปลี่ยนแปลงในวัยรุ่นตอนกลางนั้น จะมีความไม่คงที่ของอารมณ์เกิดขึ้นได้มากที่สุด (ประยูรศรี มณีสร. 2532 : 53) เมื่อวัยรุ่นตอนกลางทั้งเพศชายและเพศหญิงได้รับอิทธิพลจากความเปลี่ยนแปลงของอารมณ์ก็จะทำให้ มีการแสดงพฤติกรรมออกมาได้อย่างหลากหลายขึ้นอยู่กับสิ่งเร้าและสิ่งแวดล้อมที่มากระทบ อารมณ์จึงอาจมีอิทธิพลต่อการแสดงพฤติกรรมของวัยรุ่นตอนกลางมากกว่าอิทธิพลที่ได้รับจากความแตกต่างทางด้านเพศ ดังนั้นจึงทำให้พบว่า ผลการวิจัยที่ได้ในวัยรุ่นตอนกลางนั้นมีความแตกต่างออกไป อย่างไรก็ตามแม้จะมีผู้สนใจศึกษาพฤติกรรมแสดงออกของวัยรุ่นกันอยู่บ้าง แต่งานวิจัยที่พบก็เป็นเพียงการเปรียบเทียบกันในระดับคือ เปรียบเทียบพฤติกรรมแสดงออกของวัยรุ่นตอนต้นกับวัยรุ่นตอนปลายเท่านั้น ผู้วิจัยจึงคิดว่าช่วงอายุที่จัดอยู่ในวัยรุ่นเป็นช่วงที่มีความยาวนาน และในวัยรุ่นก็เป็นช่วงที่มีความเปลี่ยนแปลงต่างๆ เกิดขึ้นมาก จึงน่าจะมีการศึกษาในเรื่องดังกล่าวให้ละเอียดมากขึ้นเพื่อเป็นข้อสนับสนุนผลการวิจัยครั้งนี้ต่อไป

3. ความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพของพ่อแม่-ลูก กับ รูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลของวัยรุ่น

ผลการวิจัยทั้งในวัยรุ่นรวม วัยรุ่นตอนต้น วัยรุ่นตอนกลาง และวัยรุ่นตอนปลาย พบว่า สัมพันธภาพของพ่อแม่-ลูกมีความสัมพันธ์ทางบวกกับ รูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลของวัยรุ่น โดยใช้การแสดงออกแบบใช้ความอ่อนโยน แบบประนีประนอม และแบบหันหน้าเข้าหากัน ในขณะที่สัมพันธภาพของพ่อแม่-ลูกมีความสัมพันธ์ทางลบกับ รูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลของวัยรุ่นโดยใช้การแสดงออกแบบหลีกเลี่ยงและแบบใช้อำนาจบังคับ นั่นคือไม่ว่าจะเป็นวัยรุ่นรวม วัยรุ่นตอนต้น วัยรุ่นตอนกลาง หรือวัยรุ่นตอนปลาย ก็ตาม ถ้ามีสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูกดี (คะแนนสูง หมายถึงมีสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูกดี) จะมีการเลือกใช้รูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคล โดยใช้การแสดงออกแบบใช้ความอ่อนโยน แบบประนีประนอม และแบบหันหน้าเข้าหากันมาก และเลือกใช้รูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลโดยใช้การแสดงออกแบบหลีกเลี่ยง และแบบใช้อำนาจบังคับน้อย แต่ถ้าสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูกไม่ดี (คะแนนต่ำ หมายถึงมีสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูกไม่ดี) จะมีการเลือกใช้รูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคล โดยใช้การแสดงออกแบบใช้ความอ่อนโยน แบบประนีประนอม และแบบหันหน้าเข้าหากันน้อย และเลือกใช้รูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลโดยใช้การแสดงออกแบบหลีกเลี่ยง และแบบใช้อำนาจบังคับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นภายในสังคม โดยวัยรุ่นจะมีการเชื่อมโยงความรู้สึกนึกคิดที่เขาได้รับจากบรรยากาศที่พบภายในบ้าน ไปแสดงออกต่อบุคคลอื่นๆ ในสังคม สัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูกที่อบอุ่น มีความผูกพันกันในทางที่ดีระหว่างพ่อแม่-ลูก จึงเป็นรากฐานที่สำคัญอย่างยิ่งต่อการแสดงพฤติกรรมในทางบวกกับผู้อื่น และแสดงพฤติกรรมในทางที่เหมาะสมเป็นที่ยอมรับของสังคม ดังที่ มุสเสนและคนอื่นๆ (Mussen and others, 1990 : 481) ได้กล่าวไว้ว่า พื้นฐานพฤติกรรมของเด็กเกิดขึ้นจากบรรยากาศภายในบ้าน ถ้าทุกคนในบ้านมีความสัมพันธ์กันดี เด็กก็จะแสดงความเป็นมิตรและมีความสัมพันธ์อันดีกับคนนอกบ้านด้วย นอกจากนี้ กลูกและลูก (กมลรัตน์ หล้าสูงษ์, 2527 : 133 อ้างอิงมาจาก Glueck and Glueck, 1971) ได้กล่าวไว้ว่า ความรักใคร่ปรองดองกันระหว่างพ่อแม่ลูกจะทำให้เด็กมีความรู้สึกอบอุ่นมั่นคงปลอดภัย ในทางตรงกันข้าม ถ้าพ่อแม่ลูกขาดความรักใคร่ปรองดองกัน มีสัมพันธภาพที่ไม่ดีต่อกัน จะมีผลต่อเด็กคือเด็กจะเป็นคนก้าวร้าว ขอบทะเลาะวิวาท และขาดความมั่นคงทางอารมณ์ ผลการวิจัยที่พบในครั้งนี้ มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ กุลวรรณ วิทยาวงศุจิ (2526 : 57) ที่ศึกษาเด็กนักเรียนที่กำลังเรียนในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1-5 และระดับมัธยมศึกษาตอนปลายปีที่ 5 พบว่า สัมพันธภาพในครอบครัวมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการปรับตัว อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ จรรยา เกษศรีสังข์ (2537 : 105)

ที่ศึกษาวิธีการเผชิญปัญหาของนักเรียนนายร้อยตำรวจจำแนกตามบรรยากาศในครอบครัว พบว่า นักเรียนนายร้อยตำรวจที่มีบรรยากาศในครอบครัวต่างกัน ใช้วิธีการเผชิญปัญหาด้านการเรียน ด้านส่วนตัว และด้านสังคม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยนักเรียนนายร้อยตำรวจที่มาจากบรรยากาศในครอบครัวดีใช้วิธีการเผชิญปัญหาแบบสู้ปัญหา นักเรียนนายร้อยตำรวจที่มาจากบรรยากาศในครอบครัวปานกลางใช้วิธีการเผชิญปัญหาแบบยอมยอม และนักเรียนนายร้อยตำรวจที่มาจากบรรยากาศในครอบครัวไม่ดีใช้วิธีการเผชิญปัญหาแบบถอยหนี นอกจากนี้ การศึกษาของเบนคูราและวอลเคอร์ (Coleman and Hammen, 1974 : 312 ; อ้างอิงมาจาก Bandura and Walters, 1963) ได้พบว่า ความรักและบรรยากาศของการยอมรับบุตรเป็นองค์ประกอบสำคัญยิ่งที่จะช่วยให้เด็กเกิดความไว้วางใจในตนเองและบุคคลอื่น มีความเป็นตัวของตัวเอง นับถือตนเอง รู้จักรักและเอื้ออาทรต่อบุคคลอื่น ซึ่งลักษณะดังกล่าวส่งผลให้เด็กเรียนรู้ที่จะใช้วิธีการแก้ปัญหาที่เหมาะสม ดังนั้น จึงพอจะเป็นข้อสรุปได้ว่า สัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูกมีส่วนเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมที่วัยรุ่นแสดงออกต่อบุคคลอื่น ๆ ในสังคม

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะที่ได้จากผลการวิจัย

1.1 จากผลการวิจัยที่ว่าสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูก มีความสัมพันธ์กับรูปแบบการแก้ปัญหาคัดแย้งระหว่างบุคคลของวัยรุ่นนั้น สามารถใช้เป็นแนวทางให้พ่อแม่ได้ตระหนักว่า พฤติกรรมที่วัยรุ่นแสดงออกมาไม่ใช่เกิดจากเพราะว่าสังคมภายนอกเป็นตัวชักจูงแต่เพียงอย่างเดียว แต่ยังมี ความเกี่ยวข้องกับสัมพันธภาพที่พ่อแม่และลูกมีต่อกันอีกด้วย ดังนั้น พ่อแม่จึงควรเห็นความสำคัญของการเสริมสร้างสัมพันธภาพที่ดีให้เกิดขึ้นระหว่างตัวพ่อแม่เองกับเด็กวัยรุ่น เพื่อเป็นพื้นฐานให้วัยรุ่นแสดงพฤติกรรมต่อบุคคลอื่นในสังคมในทางที่เหมาะสมต่อไป

1.2 สำหรับครู อาจารย์ นักการศึกษา และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับวัยรุ่นนั้น ควรจะทำความเข้าใจว่า พฤติกรรมที่วัยรุ่นแสดงออกมา ส่วนหนึ่งเป็นเพราะอิทธิพลจากสัมพันธภาพที่เกิดขึ้นภายในบ้าน ดังนั้น การแก้ปัญหาวัยรุ่นที่ไม่เหมาะสมของวัยรุ่น จึงควรพิจารณาถึงปัจจัยทางด้านสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่กับวัยรุ่นด้วย โดยอาศัยความร่วมมือจากพ่อแม่เพื่อให้การแก้ปัญหามีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

1.3 ระดับอายุและเพศ เป็นปัจจัยหนึ่งที่พบว่ามีปฏิสัมพันธ์กับสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูก และ รูปแบบการแก้ปัญหาคัดแย้งระหว่างบุคคลของวัยรุ่น ดังนั้น การศึกษาทำความเข้าใจวัยรุ่นจึงควรเข้าใจในธรรมชาติของวัยรุ่นในแต่ละระดับ และวัยรุ่นในแต่ละเพศด้วย เพราะความแตกต่างในเรื่องนี้มีผลทำให้สัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูก และรูปแบบการแก้ปัญหาคัดแย้งระหว่างบุคคลของวัยรุ่นมีความแตกต่างกันไปได้

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 กลุ่มตัวอย่างที่ผู้วิจัยนำมาศึกษาในครั้งนี้ เป็นกลุ่มวัยรุ่นที่อยู่ในระบบโรงเรียน เฉพาะในเขตกรุงเทพมหานครเท่านั้น จึงน่าจะมีการศึกษากับกลุ่มวัยรุ่นอื่น ๆ ด้วย เช่น วัยรุ่นที่อยู่นอกระบบโรงเรียน วัยรุ่นที่อยู่ในต่างจังหวัด เพื่อที่จะศึกษาอิทธิพลของสิ่งอื่น ๆ ว่าจะมีผลต่อสัมพันธภาพและการแสดงออกของวัยรุ่นด้วยหรือไม่ เพื่อให้อธิบายในเรื่องนี้ให้กว้างขวางขึ้น

2.2 ควรจะได้มีการปรับปรุงแบบสำรวจการแสดงออกของวัยรุ่นที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เนื่องจาก จากการเก็บรวบรวมข้อมูลพบปัญหาที่ว่า กลุ่มตัวอย่างบางส่วน (40.35 % ของกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามไม่สมบูรณ์) ยังไม่เข้าใจในคำสั่งและวิธีการตอบคำถามที่มีลักษณะเป็นข้อใหญ่และข้อย่อยอยู่ในคำถามเดียวกันนี้ แม้จะได้มีการอธิบายเพิ่มเติมแล้วก็ตาม ดังนั้น จึงน่าจะมีการปรับปรุงแบบสอบถามชุดนี้ โดย พิมพ์คำแนะนำในการตอบแบบสอบถามให้เด่นชัด และเพิ่มตัวอย่างประกอบเพื่ออธิบายวิธีการตอบให้กลุ่มตัวอย่างเข้าใจได้ชัดเจนขึ้น

2.3 ควรจะมีการใช้การศึกษาแบบมีการติดตามผลในระยะยาว (Longitudinal Study) กับกลุ่มวัยรุ่น ตั้งแต่เริ่มต้นของการเป็นวัยรุ่นไปจนถึงวัยรุ่นตอนปลาย เพื่อให้ได้ความจริงโดยไม่มีอิทธิพลในเรื่องความแตกต่างของวัยรุ่นแต่ละระดับอายุที่มีภูมิหลังแตกต่างกันไปมากนัก

2.4 น่าจะมีการทำวิจัยกับกลุ่มวัยรุ่นที่มักจะมีการแสดงพฤติกรรมที่ขัดแย้งกับบุคคลอื่น ๆ ในสังคมสูง เช่น วัยรุ่นที่ศึกษาอยู่ในระดับอาชีวศึกษา หรือวัยรุ่นในชุมชนแออัด เพื่อทำการเปรียบเทียบดูว่าระหว่างวัยรุ่นกลุ่มนี้กับวัยรุ่นทั่วไปที่ศึกษา จะมีสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูก และมีวิธีการจัดการกับความขัดแย้งระหว่างบุคคลที่เกิดขึ้น เหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร รวมทั้งศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่าง สัมพันธภาพของพ่อแม่-ลูก กับ รูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลของวัยรุ่น ในวัยรุ่นกลุ่มนี้ด้วย

2.5 เนื่องจากสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูกเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อ การแสดงพฤติกรรมของบุคคลเป็นอย่างมาก ไม่เพียงแต่เฉพาะในวัยทารกและวัยเด็กเท่านั้น แต่ยังมียุทธิพลต่อเนื่องมาจนถึงวัยรุ่นด้วย ดังนั้นจึงน่าจะทำการศึกษาเรื่องของสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูกให้ละเอียดกว่านี้ เช่น ศึกษาสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูก ระหว่างกลุ่มที่อาศัยอยู่กับพ่อหรือแม่แต่เพียงฝ่ายเดียว เปรียบเทียบกับกลุ่มที่อาศัยอยู่กันพร้อมทั้งพ่อแม่และลูก ดูว่าจะมีผลทำให้วัยรุ่นมีพฤติกรรมการแสดงออกแตกต่างกันอย่างไร หรือศึกษาสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูก โดยให้พ่อแม่และวัยรุ่นเป็นผู้ตอบแบบสอบถามแล้วนำมาเปรียบเทียบกับว่า ระหว่างพ่อแม่เป็นผู้ตอบกับวัยรุ่นเป็นผู้ตอบนั้น จะให้ผลของการประเมินแตกต่างกันหรือไม่

นอกจากนี้ในทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม ยังได้สันนิษฐานว่า พฤติกรรมที่ต่อต้านสังคมของเด็กและวัยรุ่นอาจมีผลมาจากแบบอย่างที่เป็นพฤติกรรมต่อต้านสังคมของบุคคลอื่น โดยเฉพาะบุคคลในครอบครัว ถ้าพ่อแม่มีความขัดแย้งไม่ลงรอยกันเอง หรือมีความขัดแย้ง มีท่าทีที่ห่างเหินและชาเย็นกับเด็ก หรือในกรณีที่พ่อแม่มีความไม่แน่นอนในการให้รางวัลและลงโทษเด็ก ก็จะทำให้เด็กไม่มีแบบอย่างที่แน่นอน เกิดความสับสน และแสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมออกมา (ประวิม สันเศรษฐกุล และคนอื่นๆ. 2527 : 28 ; อ้างอิงมาจาก Spiegel. 1977)

จาก 2 ทฤษฎีที่กล่าวถึงนี้ทำให้ผู้วิจัยตั้งสมมติฐานได้ว่า สัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูก มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมของเด็กในการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะมีงานวิจัยที่ได้ตรวจสอบถึงข้อสรุปดังกล่าวอยู่บ้าง แต่การศึกษาส่วนใหญ่ก็มักจำกัดอยู่แค่การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูกับพฤติกรรมการแสดงออกของเด็ก (เช่น งานวิจัยของ พรสุภา คิษยวรรณธนะ. 2524 : 96) ผู้วิจัยจึงเห็นว่าควรจะได้มีการตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพของพ่อแม่-ลูก กับรูปแบบการแสดงออกของวัยรุ่นที่มีต่อบุคคลในหลายๆ สถานการณ์ และทำการศึกษาตลอดระยะเวลาที่บุคคลอยู่ในวัยรุ่น เพื่อให้มองเห็นพัฒนาการได้ชัดเจนว่า ในขณะที่บุคคลเจริญเติบโตผ่านวัยรุ่นตอนต้น ไปจนถึงวัยรุ่นตอนปลาย นั้น สัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูก และ รูปแบบการแสดงพฤติกรรมของวัยรุ่นเป็นอย่างไร

สมมติฐานในการศึกษาค้นคว้า

1. ในวัยรุ่นรวม วัยรุ่นตอนต้น วัยรุ่นตอนกลาง และวัยรุ่นตอนปลาย สัมพันธภาพของพ่อแม่-ลูก มีความสัมพันธ์ทางลบกับ รูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลโดยใช้การแสดงออกแบบหลีกเลี่ยง
2. ในวัยรุ่นรวม วัยรุ่นตอนต้น วัยรุ่นตอนกลาง และวัยรุ่นตอนปลาย สัมพันธภาพของพ่อแม่-ลูก มีความสัมพันธ์ทางลบกับ รูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลโดยใช้การแสดงออกแบบใช้อำนาจบังคับ

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- ก่อ สวัสดิ์พาณิชย์. ความสัมพันธ์ในครอบครัว. กรุงเทพฯ : วัฒนาพานิช, 2519.
- กมลรัตน์ หล้าสูงษ์. จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพฯ : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2527.
- กิติพัฒน์ นนทปัทมะคุลย์. “ครอบครัวที่มีคุณภาพ.” ใน ครอบครัวผูกพัน ฉันท. หน้า 5-7.
- รายงานประจำปี 2530 ของมูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก. กรุงเทพฯ : ภาพพิมพ์, 2530.
- กุลวรรณ วิทยาวงศศิริ. ความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพในครอบครัวกับการปรับตัว. ปรินซ์นิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2526. อัดสำเนา.
- จรรยา สุวรรณทัต. “ครอบครัวสัมพันธ์,” ใน คู่มือปริทัศน์. 6 : 52-57 ; มิถุนายน 2523.
- จรรยา สุวรรณทัต. “บรรยากาศในครอบครัว และ วิธีการอบรมเลี้ยงดู,” ใน เอกสารการสอนชุดวิชาพัฒนาการวัยรุ่นและการอบรม. หน้า 174-178. เล่ม 1. หน่วยที่ 3. สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. กรุงเทพฯ : กราฟิการ์ต, 2527.
- จรรยา เกษศรีสังข์. วิธีการเผชิญปัญหาของนักเรียนนายร้อยตำรวจ. ปรินซ์นิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2537. อัดสำเนา.
- จรรยา ทองถาวร. มนุษย์สัมพันธ์. กรุงเทพฯ : ทิพย์วิสุทธิ, 2533.
- ดวงเดือน พันธุมนาวิน และ บุญยัง เจริญยิ่ง. อิทธิพลของสังคมต่อทัศนคติของวัยรุ่น. กรุงเทพฯ : สถาบันระหว่างชาติสำหรับการค้นคว้าเรื่องเด็ก, 2517.
- ถนอมศรี อินทนนท์. การศึกษาสุขภาพจิตและพฤติกรรมกล้าแสดงออกของวัยรุ่นที่อยู่ในสิ่งแวดล้อมแตกต่างกัน. ปรินซ์นิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2530. อัดสำเนา.
- นวลละออ สุภาพล. ทฤษฎีบุคลิกภาพ. ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2527.
- ประพันธ์ สุททาวาส. ความก้าวร้าวกับการอบรมเลี้ยงดู. ปรินซ์นิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2519. อัดสำเนา.
- ประยูรศรี มณีสร. จิตวิทยาวัยรุ่น. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : ภาควิชาจิตวิทยาและการแนะแนว คณะครุศาสตร์ สหวิทยาลัยรัตนโกสินทร์ วิทยาลัยครูจันทระเกษม, 2532.
- ประวิณ สันเศรษฐกุล และคนอื่นๆ. การเปรียบเทียบคุณลักษณะบุคลิกภาพ CPI ระหว่างเด็กนักเรียนมัธยมที่ปกติ และเด็กนักเรียนมัธยมที่มีปัญหา ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่. ฝ่ายจิตวิทยา โรงพยาบาลประสาทเชียงใหม่, 2527.

ประวิทย์ หลักบุญ. อิทธิพลของการอบรมเลี้ยงดูที่มีต่อการใช้กลไกป้องกันตนเอง.

ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2528.
อัคราเสนา.

ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์. สุภาพจิตเบื้องต้น. กรุงเทพฯ : บัณฑิตการพิมพ์, 2530.

พรณทิพย์ ศิริวรรณบุญ. จิตวิทยาครอบครัว. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536.

พรสุดา ดิษยวรรณะ. พฤติกรรมการแสดงออกตามทฤษฎีของคิจิโอะวานนิ กับการอบรมเลี้ยงดู
และลักษณะทางชีวสังคมบางประการของนักเรียนมัธยมศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร.

ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2534.
อัคราเสนา.

พัชรา พันธุ์พัฒนกุล. การเปรียบเทียบความสำนึกในบทบาทของตนเองและสัมพันธภาพใน
ครอบครัวของนักเรียนวัยรุ่นที่เข้าร่วมกิจกรรมนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาใน
กรุงเทพมหานครและจังหวัดพะเยา. ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2527. อัคราเสนา.

มันทนา เฟื่องฟู. พฤติกรรมกล้าแสดงออกของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ในเขตการศึกษา 5.
ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2522.
อัคราเสนา.

ยุวดี เจริญประสิทธิ์. เอกสารประกอบการสอนวิชาจิตวิทยาวัยรุ่น. กรุงเทพฯ : ภาควิชา
การแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ ปทุมวัน, 2536.

ละเอียด ชูประยูร และคนอื่นๆ. "การ Assertive Behavior ในผู้ร่วมงานจิตเวช," วารสาร
จิตวิทยาคลินิก. 9 (1): 7-8; เมษายน 2521.

วัฒนา พัทธานิช. เอกสารคำสอนจิตวิทยาวัยรุ่น. กรุงเทพฯ : ภาควิชาจิตวิทยาและการ
แนะแนว คณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา, 2534.

วัฒนา พันธุ์เมฆา. องค์ประกอบที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมกล้าแสดงออกของนักเรียนมัธยมศึกษา
ในกรุงเทพมหานคร. ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
2527. อัคราเสนา.

วัลลภา อิศริยวงศ์. จิตวิทยาวัยรุ่น. นครปฐม : ภาควิชาจิตวิทยาและการแนะแนว คณะ
ศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยครูนครปฐม, 2530.

วิทยา นาควัชร. หนังสือช่วยแก้ปัญหากลัวและวัยรุ่น. กรุงเทพฯ : สามัคคีสาส์น
(ดอกหญ้า), 2537.

- วิภาดา แซ่ตั้ง. การแสดงออกทางอารมณ์ในสถานการณ์ที่แตกต่างกันของนักเรียนมัธยมศึกษาตามการรับรู้ของตนเอง. ปรินิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528. อัดสำเนา.
- ศรีทับทิม พานิชพันธ์, ผู้เรียบเรียง. “สัมพันธภาพที่ดีในครอบครัว,” ใน ประมวลบทความวิทยุเกี่ยวกับการจัดบริการสวัสดิการครอบครัวและเด็ก และบทความอื่นๆ. หน้า 114-121. กรุงเทพฯ : ธรรมศาสตร์, 2527.
- ศรีเรือน แก้วกังวาล. จิตวิทยาพัฒนาการ. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : ประกายพริก, 2530.
- สมพร ทศนีย์. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์เชิงสาเหตุกับพฤติกรรมก้าวร้าวของนักเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ ค.ด. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530. อัดสำเนา.
- สมพร สุทศนีย์. มนุษย์สัมพันธ์. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537.
- สมัญญา เสี่ยงใส. ความวิตกกังวล และวิธีลดความวิตกกังวลของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายสังกัดกรมสามัญศึกษา เขตกรุงเทพมหานคร. ปรินิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2521. อัดสำเนา.
- สมาน กำเนิด. การอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ที่มีผลต่อการปรับตัวของเด็ก. ปรินิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2520. อัดสำเนา.
- สิริชัย ประทีปฉาย. การพัฒนาบุคลิกภาพและการปรับตัว. วิทยาลัยราไพพรรณี, 2533.
- สุภาพรณ โคตรจรัส. สุขภาพจิต จิตวิทยาในการดำรงชีวิต. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ภาควิชาจิตวิทยา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527.
- สุรางค์ โล่ห์สัมฤทธิ์ชัย. วิธีจัดการกับความขัดแย้งของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร. ปรินิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2536. อัดสำเนา.
- อุบลรัตน์ โพธิโกสม. การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูและความซื่อสัตย์ของเด็กไทย. ปรินิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2523. อัดสำเนา.
- อุสา ศิริโรจน์มัสกุล. การเปรียบเทียบพฤติกรรมกล้าแสดงออก พฤติกรรมไม่กล้าแสดงออก พฤติกรรมก้าวร้าว และพฤติกรรมก้าวร้าวทางอ้อมของเด็กวัยรุ่นตอนปลายที่มีสุขภาพจิตแตกต่างกัน. ปรินิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2527. อัดสำเนา.

- Adler, Ronald B. and Neil Towne. *Looking Out Looking In*. 5th ed. New York : Holt, Rinehart and Winston , 1987.
- Bennett, E.M. and L.R. Cohen. "Men and Women : Personality Patterns and Contrasts," *Psychol., Mongr.* 59: 1959.
- Brody, Gene H. , Zolinda Stoneman and J. Kelley Mc Coy. "Forecasting Sibling Relationships in Adolescence from Child Temperaments and Family Processes in Middle Childhood," *Child Development*, 65 (3): 771-784; 1994.
- Clark - Lempers, Dania S. , Jacques D. Lempers and Camilla Ho. "Early, Middle, and Late Adolescents' Perceptions of Their Relationships with Significant Others," *Psychological Abstracts*. 78 (12): 3301-3302; 1991.
- Cobb, Cathron L.H. "Adolescent-Parent Attachments and Family Problem-Solving Styles," *Dissertation Abstracts International*, 55 (9): 3004A-3005A; 1995.
- Coleman. J. C. and C. L. Hammen. *Contemporary Psychology and Effective Behavior*. Glenview, Illinois : Scott, Foresman and Company , 1974.
- Fisher, B. Aubrey. *Interpersonal Communication.: Pragmatics of Human Relationship*. New York : Random House , 1987.
- Furman, W. and D. Buhrmester. "Age and Sex Differences in Perceptions of Networks of Personal Relationships," *Child Development*, 63 (1): 103-115; 1992.
- Grasha, Anthony F. and Daniel S. Kirschenbaum. *Psychology of Adjustment and Competence*. Cambridge, MA : Winthrop Publishers , 1980.
- Johnson. David W. *Reaching Out : Interpersonal Effectiveness and Self - Actualization*. 5th ed. Needham Heights, MA : Allyn and Bacon , 1993.
- Mckinley, D.G. *Social Class and Family Life*. New York : Free Press, 1964.
- Mussen, P.H. and others. *Child Development and Personality*. 7th ed. New York : Harper & Row Publishers, 1990.
- Sasse, Connie R. *Person to Person*. Peoria, III : Chas A. Bennett Company , 1978.
- Schiamberg, Lawrence B. *Child and Adolescent Development*. New York : Macmillan Publishing Company , 1988.
- Swensen Jr., Clifford H. *Introduction to Interpersonal Relation*. Glenview, Illinois : Scott, Foresman and Company , 1973.

ภาคผนวก

- แบบสอบถามสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูก และแบบสำรวจการแสดงออกของวัยรุ่น
- คุณภาพของแบบสอบถามรายขอ
- รายละเอียดของการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

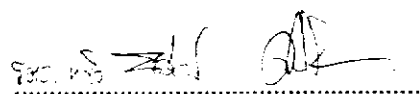
25 ตุลาคม 2538

นักเรียน/นักศึกษา ที่รัก

เนื่องด้วยข้าพเจ้าเห็นว่าช่วงวัยรุ่นเป็นช่วงที่มีความสำคัญสำหรับชีวิตมาก ข้าพเจ้าจึงต้องการศึกษาทำความเข้าใจเกี่ยวกับวัยรุ่นให้มากขึ้น เพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมความเข้าใจอันดีต่อกัน ระหว่างวัยรุ่นกับผู้ใหญ่

ท่านเป็นผู้หนึ่งที่ข้าพเจ้าเลือกเป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ ดังนั้นจึงใคร่ขอความร่วมมือจากท่านในการตอบแบบสอบถาม ขอให้ท่านตอบแบบสอบถามนี้ให้ตรงกับสภาพความเป็นจริงของท่านมากที่สุด และกรุณาตอบทุกข้อซึ่งจะเป็นคำตอบสมบูรณ์ที่ใช้เป็นตัวแทนของกลุ่มวัยรุ่นได้ คำตอบที่ท่านตอบทุกข้อจะถือเป็นความลับโดยท่านไม่ต้องลงชื่อในแบบสอบถามแต่อย่างใด และคำตอบแต่ละข้อของท่านจะไม่มีการตัดสินว่าผิดหรือถูกเพราะการตอบตามสภาพความเป็นจริงอาจแตกต่างกันได้ ผลของการศึกษานี้จะสรุปออกมาเป็นภาพรวมของวัยรุ่นในปัจจุบัน และเป็นประโยชน์ต่อการทำความเข้าใจวัยรุ่นต่อไป

ขอขอบคุณทุกท่านที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี

(นวรัตน์ ศรีรัฐเพชร)

นิสิตปริญญาโท สาขาจิตวิทยาพัฒนาการ

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

แบบสอบถามชุดนี้ประกอบไปด้วย 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 แบบสอบถามสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูก

ตอนที่ 3 แบบสำรวจการแสดงออกของวัยรุ่น

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ให้ท่านกาเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับข้อมูลในปัจจุบันของท่าน เพียงข้อละ 1

คำตอบ

1. เพศ ชาย หญิง
2. อายุ 11-13 ปี 14-16 ปี 17-19 ปี
3. ระดับชั้นเรียน มัธยมศึกษาปีที่ 1-2 มัธยมศึกษาปีที่ 3-4
..... มัธยมศึกษาปีที่ 5-6 อุดมศึกษาปีที่ 1
4. ปัจจุบันอาศัยอยู่กับ พ่อแม่ ผู้อื่นที่มีใช้พ่อแม่

ตอนที่ 2 แบบสอบถามสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูก

คำแนะนำในการตอบแบบสอบถาม :- ขอให้ท่านเปรียบเทียบข้อความแต่ละข้อกับความ
เป็นจริงที่เกิดขึ้นระหว่างท่านกับพ่อแม่ว่าข้อความดังกล่าวเป็นความจริงมากหรือน้อยในระดับใด
แล้วกาเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับท่านที่สุด เพียงข้อละ 1 คำตอบ

ข้อความ	จริง มาก ที่สุด	จริง เป็น ส่วน มาก	จริง เป็น ส่วน น้อย	จริง น้อย ที่สุด	ไม่ จริง เลย
1. ท่านและพ่อแม่พูดคุยกันอย่างเป็นกันเอง.....					
2. ท่านและพ่อแม่เข้าใจในความรู้สึกของกันและกันดี.....					
3. เมื่อมีปัญหาใดๆ ท่านและพ่อแม่ไม่ปิดบังกัน.....					
4. ท่านและพ่อแม่มีความสนิทสนมกันมาก.....					
5. ท่านและพ่อแม่สามารถพูดคุยหรือปรึกษาปัญหาต่างๆ ร่วมกัน ได้.....					
6. ท่านและพ่อแม่แสดงความเคยเมษ เย็น ชาติกัน.....					
7. แม้ว่าท่านจะอยู่กับพ่อแม่แล้วท่านและพ่อแม่ก็รู้สึกไม่คุ้นเคยกัน.....					

ข้อความ	จริง มาก ที่สุด	จริง เป็น ส่วน มาก	จริง เป็น ส่วน น้อย	จริง น้อย ที่สุด	ไม่ จริง เลย
8. ไม่ว่าจะเป็นเรื่องใดๆ ท่านและพ่อแม่ไม่เคยปรึกษาหารือกัน.....	X				
9. ท่านและพ่อแม่มีความห่างเหินกันมาก.....	X				
10. ท่านและพ่อแม่รู้สึกอึดอัดเมื่อต้องอยู่เผชิญหน้ากัน.....	X				
11. ท่านและพ่อแม่เชื่อมั่นในความสามารถของกันและกัน.....					
12. ท่านและพ่อแม่ไม่เคยหัวเราะแวงกันเอง.....					
13. ท่านและพ่อแม่ไว้วางใจซึ่งกันและกัน.....					
14. ท่านและพ่อแม่มีส่วนร่วมกันในการตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่องราว ต่างๆ ภายในบ้าน.....					
15. ท่านและพ่อแม่อยู่ร่วมกันอย่างเข้าใจกัน.....					
16. เพื่อนบ้านหรือบุคคลอื่นมีอิทธิพลทำให้ท่านและพ่อแม่ไม่ไว้วาง ใจกันสูง.....	X				
17. ท่านและพ่อแม่ไม่เคยไว้วางใจกัน.....	X				
18. ท่านเห็นว่าพ่อแม่ไม่น่าเชื่อถือ ในขณะที่พ่อแม่ก็ไม่ไว้วางใจท่าน เช่นกัน.....	X				
19. ท่านและพ่อแม่จะคอยได้ตามทุกขุขกันอยู่เสมอ.....					
20. ท่านและพ่อแม่จะให้ความช่วยเหลือกันเท่าที่จะสามารถทำได้.....					
21. เมื่อท่านหรือพ่อแม่กลับบ้านผิดเวลา อีกฝ่ายจะคอยได้ตาม ด้วยความห่วงใย.....					
22. ท่านและพ่อแม่คอยดูแลเอาใจใส่กันอย่างใกล้ชิดถ้าฝ่ายใดฝ่าย หนึ่งไม่สบาย.....					
23. ท่านและพ่อแม่ให้กำลังใจกันและกันอยู่เสมอ.....					
24. ท่านและพ่อแม่ไม่เคยแสดงความห่วงใยกันเลย.....	X				
25. เมื่อท่านหรือพ่อแม่เกิดปัญหาขึ้น อีกฝ่ายหนึ่งจะไม่สนใจช่วย เหลือ.....	X				
26. ท่านและพ่อแม่ต่างฝ่ายต่างอยู่ ไม่ค่อยได้คิดถึงกัน.....					
27. ท่านและพ่อแม่ไม่รู้สึกรักและผูกพันกัน.....	X				
28. ในยามที่มีปัญหา ท่านและพ่อแม่ไม่เคยแสดงความเห็นอกเห็น ใจกันเลย.....	X				
29. เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นท่านและพ่อแม่จะตกลงกันได้ที่น่าพอใจ.....					

ข้อความ	จริง มาก ที่สุด	จริง เป็น ส่วน มาก	จริง เป็น ส่วน น้อย	จริง น้อย ที่สุด	ไม่ จริง เลย
30. ท่านและพ่อแม่ต่างยอมรับในความคิดของอีกฝ่ายหนึ่ง..... ✓					
31. ท่านและพ่อแม่ต่างยอมรับในการกระทำของอีกฝ่ายหนึ่ง..... ✓					
32. ท่านและพ่อแม่ร่วมกันใช้เหตุผลแก้ปัญหาความขัดแย้งที่มีต่อกัน..... ✓					
33. ท่านและพ่อแม่มีความคิดเห็นที่สอดคล้องกัน.....					
34. ท่านและพ่อแม่มีเรื่องขัดแย้งกันอยู่ตลอดเวลา..... ✕					
35. ท่านและพ่อแม่ไม่เคยยอมอ่อนข้อให้กันเลย..... ✕					
36. เมื่อท่านและพ่อแม่มีความคิดเห็นไม่ตรงกัน จะเกิดการถกเถียงกันอย่างไม่ฟังเหตุผล..... ✕					
37. ระหว่างท่านกับพ่อแม่ ถ้าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งทำผิดพลาด อีกฝ่ายจะต้องทำการค่อว่าหรือลงโทษอย่างรุนแรง..... ✕					
38. ท่านและพ่อแม่มักจะปฏิบัติในสิ่งที่อีกฝ่ายหนึ่งไม่ชอบ..... ✕					

ตอนที่ 3 แบบสำรวจการแสดงออกของวัยรุ่น

คำแนะนำในการตอบแบบสอบถาม :- แบบสอบถามนี้เป็นการสำรวจความรู้สึกรู้สึกของท่านในสถานการณ์ต่างๆ ท่านจะกระทำอย่างไรเมื่อพบกับเหตุการณ์เช่นนั้น สถานการณ์ในแต่ละข้อจะให้ตอบใน 5 ข้อย่อย ขอให้ท่านตอบทุกข้อย่อยทีละข้อว่าท่านกระทำเช่นนั้นบ่อยครั้งเพียงใด แล้วกาเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความเป็นจริงของท่านมากที่สุด เพียงข้อย่อยละ 1

คำตอบ

สถานการณ์	ทุก ครั้ง	บ่อย ครั้ง	บาง ครั้ง	นานๆ ครั้ง	ไม่เคย เลย
1. ท่านและเพื่อนไปเดินซื้อเสื้อด้วยกัน และเกิดถูกใจในเสื้อตัวเดียวกัน ท่านจะ					
(1) เดินดูของอย่างอื่นแทน.....					
(2) รีบชิงซื้อเสื้อตัวนั้นทันที.....					
(3) พุดให้เพื่อนรู้ว่า ท่านคิดว่าเสื้อตัวนั้นเหมาะสมกับเพื่อนมาก.....					
(4) ดกลงกับเพื่อนว่าจะช่วยกันออกเงินคนละครึ่งซื้อเสื้อและเปลี่ยนกันใส่.....					
(5) เสนอความคิดว่าควรซื้อเสื้อตัวนั้นมาแล้วเอาไปเป็นแบบตัดอีกตัวหนึ่งเพื่อที่ท่านและเพื่อนจะได้เสื้อตัวที่ชอบทั้งคู่.....					
2. ท่านและเพื่อนตั้งใจจะไปเล่นวอลเลย์บอลกันที่สนามของโรงเรียน แต่เมื่อไปถึงพบว่าเพื่อนอีกกลุ่มหนึ่งกำลังจะมาใช้สนามนั้นด้วยเช่นกัน ท่านจะ					
(1) เดินผ่านสนามนั้นไป ทำเป็นว่าท่านไม่ได้สนใจที่จะเล่นในสนามแห่งนี้.....					
(2) พาเพื่อนลงเล่นในสนามทันทีเพื่อไม่ให้โอกาสอีกกลุ่มหนึ่งเล่นได้.....					
(3) พุดกับเพื่อนอีกกลุ่มนั้นอย่างดี และยินยอมยกสนามให้เพื่อนกลุ่มนั้นเล่นแม้ว่าตนจะไม่ได้เล่นก็ตาม.....					
(4) เจรจากับเพื่อนอีกกลุ่มนั้นเพื่อผลัดกันเล่นฝ่ายละครึ่งชั่วโมง.....					
(5) ดกลงกันว่าจะคิดตารางเวลาเล่นเพื่อที่ทั้งสองฝ่ายจะได้เล่นเต็มที่และไม่ตรงเวลากัน.....					
3. ท่านแต่งกายชุดเครื่องแบบนักเรียนที่ไม่เรียบร้อยไปเดินเล่นในห้างสรรพสินค้าหลังจากเลิกเรียน เมื่อพบอาจารย์ที่สอนและอาจารย์พุดว่าท่านว่าแต่งกายไม่เรียบร้อย ท่านจะ					
(1) ทำเป็นสนใจของที่ดังขายในห้างสรรพสินค้านั้น ไม่ฟังอาจารย์พุด.....					
(2) ไม่ยอมรับผิดเพราะเป็นเวลานอกเวลาเรียนอาจารย์ไม่มีสิทธิมาว่า.....					
(3) ยอมรับว่าผิดโดยไม่ได้แย้ง.....					
(4) ตอรองกับอาจารย์ว่าขอครั้งนี้ครั้งเดียวแล้วจะไม่ทำอีก.....					

สถานการณ์	ทุก ครั้ง	บ่อย ครั้ง	บาง ครั้ง	นานๆ ครั้ง	ไม่เคย เลย
(5) เรียนให้อาจารย์ทราบว่าขอไปแคงตัวให้เรียบร้อยใน ห้องน้ำ แล้วเดินเล่นต่อไป.....					
4. ท่านและเพื่อนต้องการยืมหนังสือจากห้องสมุดไปอ่าน ซึ่ง หนังสือเล่มนั้นเหลืออยู่เพียงเล่มเดียว ท่านจะ					
(1) พยายามคิดใจเลยไปหยิบหนังสือเล่มอื่นอ่านแทน.....					
(2) ทำทุกวิถีทางเพื่อให้ท่านได้หนังสือเล่มนั้นมาอ่านให้ได้.....					
(3) สนับสนุนให้เพื่อนเอาหนังสือเล่มนั้นไปอ่าน.....					
(4) บอกกับเพื่อนว่า เราน่าจะผลัดกันไปอ่านคนละ 1 วัน.....					
(5) พยายามคิดหาวิธีการที่จะทำให้ทั้งท่านและเพื่อนได้อ่าน หนังสือเรื่องนั้นพร้อมๆ กัน.....					
5. ท่านไม่พอใจในวิธีการสอนของอาจารย์คนนี้นัก ท่านจะ					
(1) ไม่เข้าห้องเรียนในวิชาที่อาจารย์คนนี้สอน.....					
(2) ลูกขึ้นต่อว่าอาจารย์ว่าสอนไม่ดี ถ้าอาจารย์ไม่เปลี่ยนวิธี การสอน ให้อาจารย์คนอื่นมาสอนแทนดีกว่า.....					
(3) สนใจและตั้งใจเรียน แม้ว่าอาจารย์จะสอนด้วยวิธีที่ท่าน ไม่ชอบก็ตาม.....					
(4) เข้าพบอาจารย์และเสนอวิธีที่ท่านต้องการให้อาจารย์สอน ร่วมกับวิธีการสอนเดิม.....					
(5) พิจารณาว่าเพราะเหตุใดท่านจึงไม่ชอบวิธีการสอนของ อาจารย์คนนี้ และคิดหาทางแก้ไขโดยพูดคุยกับอาจารย์อย่าง มีเหตุผล.....					
6. ในการเข้าชมรม อาจารย์จัดให้ท่านอยู่ชมรมถ่ายภาพ แต่ท่าน ชอบที่จะเข้าชมรมดนตรีมากกว่า ท่านจะ					
(1) พยายามเลี่ยงไปที่อื่นก่อนแล้วค่อยคิดหาทางออกทีหลัง.....					
(2) พุคค์ลค้านไม่ยอมเข้าชมรมถ่ายภาพที่อาจารย์จัดให้ และ ยืนยันที่จะอยู่ชมรมดนตรีตามที่ท่านชอบ.....					
(3) อยู่ในชมรมที่อาจารย์เลือกให้โดยไม่โต้แย้ง.....					
(4) เข้าชมรมตามที่อาจารย์จัดไว้บ้าง และแอบมาอยู่ในชมรม ดนตรีที่ตนชอบบ้าง.....					

สถานการณ์	ทุก ครั้ง	บ่อย ครั้ง	บาง ครั้ง	นานๆ ครั้ง	ไม่เคย เลย
(5) อธิบายเหตุผลถึงความชอบ-ไม่ชอบของท่าน และรับฟัง เหตุผลที่อาจารย์จัดให้ท่านอยู่ชมรมนี้ เพื่อที่จะได้เปลี่ยน แปลงให้เหมาะสมกับตัวท่านต่อไป.....					
7. ท่านยื่นแฉะรอจ่ายเงินอยู่ที่ห้างสรรพสินค้าแห่งหนึ่งซึ่งมีคน ต่อแถวยาวมาก เมื่อถึงคิวท่านปรากฏว่ามีคนคนหนึ่งเข้ามาขอ แทรกข้างหน้าท่านเพื่อจ่ายเงินก่อน ท่านจะ					
(1) เฉยๆ ทำเป็นว่าไม่ได้ยิน.....					
(2) เออะอะโววายๆ บอกว่าให้อ้ายอายุเพื่อไม่ให้เขาแทรกแถวได้.....					
(3) ยอมให้เขาแทรกแถวตามที่เขาต้องการ.....					
(4) อนุญาตให้เขาแทรกต่อข้างหลังท่านได้ แต่ให้ถามคนที่ยืน ต่อแถวข้างหลังท่านด้วยว่าจะยินยอมหรือไม่.....					
(5) พูดกับเขาด้วยเหตุผลว่าเขาควรจะต้องจ่ายจึงจะเหมาะสมกว่า.....					
8. ท่านจะต้องดูหนังสือสอบ แต่มีคนสอนศาสนาคนหนึ่งเข้ามา ขอเวลาคุยกับท่าน ท่านจะ					
(1) ไม่ตอบ ทำไม่สนใจ และพยายามเดินหนี.....					
(2) ออกร้างไล่คนสอนศาสนาตรงๆ โดยไม่เกรงใจ.....					
(3) ยอมนั่งคุยด้วยโดยไม่แสดงท่าทีว่าคนรำคาญ.....					
(4) ให้เวลาเขาคุยแค่ 10 นาที ถ้านานเกินกว่านั้นค่อยปลีกตัว ออกมา.....					
(5) ชี้แจงเหตุผลของท่านให้ทราบและนัดให้เขามาคุยใหม่ใน วันหลัง.....					
9. ท่านหยิบของในร้านค้าแห่งหนึ่งมาดู แล้วพบว่าของชิ้นนั้น แตกอยู่ก่อนแล้ว คนขายมองเห็นพอดีและเข้าใจว่าท่านเป็นผู้ ทำของชิ้นนั้นแตก จึงเดินตรงมาที่ท่าน ท่านจะ					
(1) รีบวางของแล้วเดินเลี่ยงไปทางอื่น.....					
(2) โวยวายว่าท่านไม่ได้เป็นคนทำแตก ยังไงก็ไม่ยอมจ่ายเงิน ชดใช้ค่าเสียหายเด็ดขาด.....					
(3) ยอมจ่ายเงินชดใช้ค่าเสียหายตามที่คนขายบอกมา.....					
(4) ดอรร้องกับคนขายเพื่อให้เขาลดราคาของที่ต้องชดใช้ให้.....					
(5) ชี้แจงเหตุผลตามความเป็นจริง และขอไปอธิบายให้ เจ้าของร้านฟังเอง.....					

สถานการณ์	ทุก ครั้ง	บ่อย ครั้ง	บาง ครั้ง	นานๆ ครั้ง	ไม่ เคย
(5) อธิบายเหตุผลถึงความชอบ-ไม่ชอบของท่าน และรับฟัง เหตุผลที่อาจารย์จัดให้ท่านอยู่ชมรมนี้ เพื่อที่จะได้เปลี่ยน แปลงให้เหมาะสมกับตัวท่านต่อไป.....					
7. ท่านยื่นแฉกรอจ่ายเงินอยู่ที่ห้างสรรพสินค้าแห่งหนึ่งซึ่งมีคน ต่อแถวยาวมาก เมื่อถึงคิวท่านปรากฏว่ามีคนคนหนึ่งเข้ามาขอ แทรกข้างหน้าท่านเพื่อจ่ายเงินก่อน ท่านจะ					
(1) เฉยๆ ทำเป็นว่าไม่ได้ยิน.....					
(2) เอะอะโวยวาย คอว่าให้อับอายเพื่อไม่ให้เขาแทรกแถวได้.....					
(3) ยอมให้เขาแทรกแถวตามที่เขาต้องการ.....					
(4) อนุญาตให้เขาแทรกต่อข้างหลังท่านได้ แต่ให้อำนาจคนที่ยืน ต่อแถวข้างหลังท่านด้วยว่าจะยินยอมหรือไม่.....					
(5) พุดกับเขาด้วยเหตุผลว่าเขาควรจะต้องต่อแถวจึงจะเหมาะสมกว่า.....					
8. ท่านจะต้องดูหนังสือสอบ แต่มีคนสอนศาสนาคนหนึ่งเข้ามา ขอเวลาคุยกับท่าน ท่านจะ					
(1) ไม่ตอบ ทำไม่สนใจ และพยายามเดินหนี.....					
(2) ออกปากไล่คนสอนศาสนาตรงๆ โดยไม่เกรงใจ.....					
(3) ยอมนั่งคุยด้วย แต่ไม่แสดงท่าทีว่าคนรำคาญ.....					
(4) ใช้เวลาเขาคุยแค่ 10 นาที ถ้านานเกินกว่านั้นค่อยปลีกตัว ออกมา.....					
(5) ชี้แจงเหตุผลของท่านให้ทราบและนัดให้เขามาคุยใหม่ใน วันหลัง.....					
9. ท่านหยิบของในร้านค้าแห่งหนึ่งมาดู แล้วพบว่าของชิ้นนั้น แตกอยู่ก่อนแล้ว คนขายมองเห็นพอดีและเข้าใจว่าท่านเป็นผู้ ทำของชิ้นนั้นแตก จึงเดินตรงมาที่ท่าน ท่านจะ					
(1) รีบวางของแล้วเดินเลี่ยงไปทางอื่น.....					
(2) โวยวายว่าท่านไม่ได้เป็นคนทำแตก ยังไงก็ไม่ยอมจ่ายเงิน ชดใช้ค่าเสียหายเด็ดขาด.....					
(3) ยอมจ่ายเงินชดใช้ค่าเสียหายตามที่คนขายบอกมา.....					
(4) ตอรองกับคนขายเพื่อให้เขาลดราคาของที่ต้องชดใช้ให้.....					
(5) ชี้แจงเหตุผลตามความเป็นจริง และขอไปอธิบายให้ เจ้าของร้านตัวเอง.....					

สถานการณ์	ทุก ครั้ง	บ่อย ครั้ง	บาง ครั้ง	นานๆ ครั้ง	ไม่ เคย เลย
10. ช่วงพักกลางวันขณะที่ท่านอยากจะไปเล่นกับเพื่อนที่สนาม ท่านได้ยินอาจารย์เรียกท่านไปช่วยทำงานให้อาจารย์ ท่านจะ					
(1) ทำเป็นไม่ได้ยินและรีบเดินไปจากบริเวณนั้นเสีย.....					
(2) บอกปฏิเสธกับอาจารย์ทันที.....					
(3) ไปช่วยงานอาจารย์ที่ห้องแต่โดยดีแม้ว่าจะเสียค่าที่ไม่ได้ ไปเล่นกับเพื่อน.....					
(4) ไปช่วยงานอาจารย์ซักพักหนึ่งแล้วขอตัวไปเล่นกับเพื่อนต่อ					
(5) บอกกับอาจารย์ตามตรงว่าท่านนัดกับเพื่อนไว้แล้ว และขอ ให้เพื่อนอีกคนหนึ่งที่ว่าไปช่วยงานอาจารย์แทน.....					
11. ท่านและเพื่อนไปชมภาพยนตร์ด้วยกันที่โรงภาพยนตร์แห่งหนึ่ง แต่เพื่อนของท่านคุยไม่ยอมหยุดขณะดูภาพยนตร์ ทำให้ท่าน ดูภาพยนตร์ไม่รู้เรื่อง ท่านจะ					
(1) ลุกออกจากโรงภาพยนตร์นั้นไป.....					
(2) ทำเสียงดูให้เขาเงียบและหยุดส่งเสียงรบกวนผู้อื่น.....					
(3) ปลอຍให้เพื่อนพูดคุยกันไปเรื่อยๆ.....					
(4) หันไปพูดเบาๆ ขอให้เพื่อนลดเสียงลงบ้าง เพื่อจะได้ดู ภาพยนตร์ไปด้วยและคุยไปด้วยพร้อมกันได้.....					
(5) บอกกับเพื่อนว่า เสียงของเราอาจจะรบกวนผู้อื่นที่ดู ภาพยนตร์อยู่ด้วยได้ เพราะฉะนั้นตอนนี้เราน่าจะนั่งชม ภาพยนตร์ไปก่อน แล้วค่อยออกไปคุยกันต่อหลังจาก ภาพยนตร์จบแล้ว.....					
12. ท่านกำลังเดินไปโทรศัพท์ที่ตู้สาธารณะ แต่เมื่อไปถึงก็มีอีก คนหนึ่งมาถึงตู้โทรศัพท์พร้อมกับท่านพอดี ท่านจะ					
(1) เลยไปหาโทรศัพท์ที่อื่นโทรแทน.....					
(2) รีบตัดหน้าเข้าไปใช้โทรศัพท์ก่อน.....					
(3) ขอมให้คนนั้นใช้โทรศัพท์ และตนเองยืนรอต่อไป.....					
(4) บอกเขาว่า ให้เขาใช้ก่อนแต่ถ้าปลายสายไม่ว่างก็ค่อย เปลี่ยนกันใช้.....					
(5) สอบถามความจำเป็นรีบด่วนว่าใครจำเป็นมากกว่ากัน.....					

-ขอบคุณทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามครั้งนี้-

ตาราง 12 แสดงค่าอำนาจจำแนกรายข้อของแบบสอบถามสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูก

ข้อที่	ค่าอำนาจจำแนก	ข้อที่	ค่าอำนาจจำแนก
1	5.7455	20	3.2150
2	4.7841	21	2.8620
3	6.2542	22	6.9511
4	6.0746	23	6.7648
5	6.4986	24	3.2460
6	3.0376	25	4.5984
7	3.2426	26	4.0249
8	4.2132	27	4.2189
9	4.3886	28	3.8506
10	3.9771	29	4.8615
11	5.1739	30	5.1650
12	7.0522	31	4.3351
13	5.4855	32	4.5607
14	5.5399	33	3.8736
15	5.0344	34	2.8308
16	5.5478	35	3.9918
17	3.9194	36	5.9247
18	3.3754	37	5.7244
19	6.3115	38	3.8289

ตาราง 13 แสดงค่าอำนาจจำแนกรายข้อของแบบสำรวจการแสดงออกของวัยรุ่น

ข้อที่	ค่าอำนาจจำแนก				
	ข้อข้อที่ 1	2	3	4	5
1	3.1725	5.0084	3.5323	3.8753	2.0514
2	6.6685	5.7160	5.8671	3.9974	8.5258
3	6.3195	4.9117	4.3151	4.9816	6.1785
4	2.6935	8.0845	5.1239	5.1026	4.0235
5	4.7416	4.4230	4.6283	4.3990	4.5560
6	6.1633	4.3524	6.6222	3.2604	7.0387
7	8.6102	6.2585	4.2368	4.7341	4.5299
8	5.6338	5.8128	5.9300	4.4063	5.6207
9	10.1739	8.1085	2.2618	2.9611	5.4297
10	8.2368	5.3196	3.8782	5.2857	2.2876
11	4.4968	4.6986	3.3075	4.2640	8.1998
12	3.9951	7.9764	4.1642	4.0640	3.2604

รายละเอียดของการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลของงานวิจัยครั้งนี้ ได้แบบสอบถามกลับคืนมาจำนวนทั้งสิ้น 668 ฉบับ ประกอบไปด้วย แบบสอบถามชุดที่มีคำตอบไม่สมบูรณ์จำนวน 57 ฉบับ (8.53% ของแบบสอบถามที่รวบรวมได้) และแบบสอบถามชุดที่มีคำตอบสมบูรณ์ จำนวน 611 ฉบับ (91.47% ของแบบสอบถามที่รวบรวมได้)

คำตอบที่ไม่สมบูรณ์ในแบบสอบถาม 57 ฉบับนั้น ประกอบไปด้วยรายละเอียด คือ

1. ตอบไม่ครบทุกข้อหรือตอบข้ามไปบางหน้า จำนวน 31 ฉบับ
2. แบบสอบถามตอนที่ 3 ตอบข้อใหญ่ละเพียง 1 ข้อย่อย จำนวน 23 ฉบับ
3. ไม่ตอบทั้งแบบสอบถามตอนที่ 3 เลย จำนวน 3 ฉบับ

สำหรับแบบสอบถามที่สมบูรณ์จำนวน 611 ฉบับ สามารถแบ่งตามลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง ได้ดังตาราง 14

ตาราง 14 แสดงจำนวนกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามสถานศึกษา เพศ และอายุ

สถานศึกษา \ วัยรุ่น	อายุ 11-13 ปี		อายุ 14-16 ปี		อายุ 17-19 ปี		รวม
	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	
1. โรงเรียนสารวิทยา	13	23	28	27	5	9	105
2. โรงเรียนวัดหนองจอก	25	19	33	35	3	6	121
3. โรงเรียนสวนอนันต์	16	23	19	22	6	11	97
4. โรงเรียนจันทรหุ้่นบำเพ็ญ	14	17	24	25	3	5	88
5. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	-	-	-	-	43	57	100
6. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	-	-	1	-	47	52	100
รวม	68	82	105	109	107	140	611
ร้อยละ	11.32	13.42	17.18	17.84	17.51	22.91	

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ชื่อ	ร้อยตำรวจเอกหญิง นวรัตน์ ศรีรัญเพชร
เกิดวันที่	15 เมษายน พุทธศักราช 2511
สถานที่เกิด	จังหวัด กรุงเทพมหานคร
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	บ้านเลขที่ 2/2 หมู่ 8 ซอยลาดพร้าว 71 แขวงลาดพร้าว เขตลาดพร้าว กรุงเทพฯ 10310
ตำแหน่งการทำงาน	พยาบาลตรี งานพยาบาล
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	ตึกกูจิรวงศ์ชั้น 5-6 (แผนกอายุรกรรมพิเศษ) โรงพยาบาลตำรวจ เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ.2528	- มัธยมศึกษาปีที่ 5 จากโรงเรียนบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี) - มัธยมศึกษาตอนปลาย จากหน่วยจัดการศึกษานอกโรงเรียน ประเภทบุคคลภายนอก โรงเรียนบางกะปิ
พ.ศ.2532	- พยาบาลศาสตรบัณฑิต จากวิทยาลัยพยาบาลตำรวจ
พ.ศ.2539	- การศึกษามหาบัณฑิต (จิตวิทยาพัฒนาการ) จากมหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

สัมพันธ์ภาพระหว่างพ่อแม่-ลูก กับ รูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลของวัยรุ่น

•

บทคัดย่อ

ของ

ร.ต.อ.หญิง นวรัตน์ ศรีรัฐเพชร

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกจิตวิทยาพัฒนาการ

พฤษภาคม ๒๕๓๙

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อ 1) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพของพ่อแม่-ลูก กับ รูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลของวัยรุ่น 2) เปรียบเทียบสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่และลูกวัยรุ่น และรูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลของวัยรุ่น ในวัยรุ่นตอนต้น วัยรุ่นตอนกลาง วัยรุ่นตอนปลาย และวัยรุ่นที่มีเพศแตกต่างกัน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา เป็นวัยรุ่นจำนวน 611 คน ซึ่งมีอายุระหว่าง 11-19 ปี อาศัยอยู่กับพ่อแม่ และกำลังศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 และระดับอุดมศึกษาปีที่ 1 จากสถานศึกษาของรัฐบาล ในเขตกรุงเทพมหานคร เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูก และแบบสำรวจการแสดงออกของวัยรุ่น วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ การหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน การวิเคราะห์ความแปรปรวนชนิดทางเดียว การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่โดยวิธีของ สตีเวนสัน-นิวแมน-คูลส์ และ การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยโดยใช้สถิติที

ผลการวิจัยพบว่า

1. วัยรุ่นรวม วัยรุ่นตอนต้น วัยรุ่นตอนกลาง และวัยรุ่นตอนปลาย สัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูกมีความสัมพันธ์ทางลบกับ รูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลโดยใช้การแสดงออกแบบหลีกเลี่ยง และแบบใช้อำนาจบังคับ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2. วัยรุ่นรวม วัยรุ่นตอนต้น วัยรุ่นตอนกลาง และวัยรุ่นตอนปลาย สัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูกมีความสัมพันธ์ทางบวกกับ รูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลโดยใช้การแสดงออกแบบใช้ความอ่อนโยน แบบประนีประนอม และแบบหันหน้าเข้าหากัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. วัยรุ่นตอนปลายมีสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูกดีกว่าวัยรุ่นตอนกลาง และวัยรุ่นตอนต้น และวัยรุ่นตอนกลางมีสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูกดีกว่าวัยรุ่นตอนต้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

4. วัยรุ่นตอนต้น วัยรุ่นตอนกลาง และวัยรุ่นตอนปลาย มีการใช้รูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลแตกต่างกัน

5. วัยรุ่นรวม วัยรุ่นตอนต้น และวัยรุ่นตอนปลาย วัยรุ่นเพศหญิงมีสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูกดีกว่าวัยรุ่นเพศชาย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แต่วัยรุ่นตอนกลางนั้น วัยรุ่นเพศหญิงและวัยรุ่นเพศชายมีสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูกไม่แตกต่างกัน

6. วัยรุ่นรวม และวัยรุ่นตอนต้น พบว่า วัยรุ่นเพศหญิงมีการใช้รูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลแตกต่างจากวัยรุ่นเพศชายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ วัยรุ่นตอนกลาง วัยรุ่นเพศหญิงมีการใช้รูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลเฉพาะการแสดงออกแบบใช้อำนาจบังคับ แตกต่างจากวัยรุ่นเพศชายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนการ

PARENT-CHILD RELATIONSHIP AND INTERPERSONAL CONFLICTS
RESOLUTION STYLES OF ADOLESCENTS

AN ABSTRACT

BY

POL.CAP. NAVARAT SRIRUNPETCH

Presented in partial fulfillment of the requirements for the
Master of Education degree in Developmental Psychology
at Srinakharinwirot University

May 1996

The purposes of this research were 1) to study the relationship between parent-child relationship and interpersonal conflicts resolution styles of adolescents, 2) to compare parent-child relationship and interpersonal conflicts resolution styles of adolescents in early, middle, late adolescents and adolescents different in sexes.

The samples of this study were 611 adolescents who have aged between 11-19 years old, stay with their parents and study in Mathayomsuksa 1-6 (government secondary school) and the first year in government university in Bangkok metropolitan area. The instruments used for collecting data were the parent-child relationship questionnaire and the adolescent behavioral expression questionnaire. The analysis was done by using Pearson's product-moment correlation coefficient, one-way analysis of variance, the Student-Newman-Keuls test and t-test.

The results of this study were as follows :-

1. In all, early, middle, and late adolescents ; parent-child relationship had a significantly negative correlation with interpersonal conflicts resolution styles by using withdrawing and forceing expression at .01 level.

2. In all, early, middle, and late adolescents ; parent-child relationship had a significantly positive correlation with interpersonal conflicts resolution styles by using smoothing, compromising and negotiating expression at .01 level.

3. Late adolescents had better parent-child relationship than middle and early adolescents and middle adolescents had better parent-child relationship than early adolescents at .01 level.

4. Early, middle and late adolescents showed significantly different in interpersonal conflicts resolution styles.

5. In all, early and late adolescents ; female adolescents had better parent-child relationship than male adolescents at .01 level. But in middle adolescents ; female and male adolescents had no different in parent-child relationship.

6. In all and early adolescents ; female and male adolescents showed significantly different in interpersonal conflicts resolution styles. In middle adolescents ; female and male adolescents showed significantly different in interpersonal conflicts resolution styles by using forceing expression at .01 level, but the others expression

had no different in sexes. And in late adolescents ; the results also showed same as all adolescents except the withdrawing expression that had no different in sexes.